

PATVIRTINTA
Telšių regiono plėtros tarybos
2023 m. kovo 10 d. sprendimu Nr. K/S-5

2022–2030 M. TELŠIŲ REGIONO PLĖTROS PLANAS

I SKYRIUS REGIONO PLĖTROS PLANO TERITORINĖ APRĖPTIS IR REGIONO ESAMOS SITUACIJOS ANALIZĖ

REGIONO PLĖTROS PLANO TERITORINĖ APRĖPTIS

Telšių regiono plėtros planas skirtas keturių regiono savivaldybių – Telšių, Mažeikių, Plungės rajonų ir Rietavo savivaldybės vystymui. Teritorijos žemėlapis – 1 pav.

Teritorijos žemėlapis – 1 pav.

TELŠIŲ REGIONO ESAMOS SITUACIJOS ANALIZĖ

Regiono problemos ir jų giluminės priežastys, sąsajos su Regionų plėtros programoje (toliau – RPP) nustatytomis pagrindinėmis regioninės plėtros problemomis

I. BENDRA REGIONO SITUACIJA

2020 m. Telšių regiono vidutinis metinis gyventojų skaičius buvo 129 987 gyventojai, per 2014–2020 m. laikotarpį jis sumažėjo 10 procentų ir sudarė 4,65 proc. visų Lietuvos gyventojų. 2020 m. Lietuvos Respublikos vidutinis metinis gyventojų skaičius buvo 2 794 885 gyventojai ir per 2014–2020 m. laikotarpį sumažėjo 4,7 procento. Telšių regiono vidutinis metinis gyventojų skaičius per laikotarpį mažėjo daugiau nei dvigubai sparčiau nei vidutiniškai šalyje. Pagal vidutinį metinį gyventojų skaičių Telšių regionas yra 3–as mažiausias pagal vidutinį metinį gyventojų skaičių ir šiuo rodikliu lenkia Utenos bei Tauragės regionus.

Gyventojų skaičius 2020 m. Mažeikių rajono savivaldybėje siekė 50 923 gyventojus, Telšių rajono savivaldybėje – 39 032, Plungės rajono savivaldybėje – 32813 ir Rietavo – 7219.

Telšių regiono gyventojų tankis per 2013 – 2021 m. laikotarpį sumažėjo 12,64 procentais nuo 34 gyventojų 1 km² 2013 m. pradžioje iki 29,7 gyventojų 1 km² 2021 m. pradžioje, ir siekia tik 69 proc. Lietuvos Respublikos vidurkio.

2014 – 2020 m. laikotarpiu stebimas Telšių regiono savivaldybių gyventojų skaičiaus mažėjimas nuo 9 iki 12 procentų visose savivaldybėse. Didžiausios įtakos mažėjimui turi neigiama natūrali gyventojų kaita bei vidaus ir tarptautinė migracija.

Natūrali gyventojų kaita visuose šalies regionuose yra neigiama jau nuo 2001 metų, t.y. daugiau gyventojų miršta nei gimsta. Telšių regione 2014 m. natūrali gyventojų kaita buvo -545 asmenys ir kasmet didėjo iki -1196 2021 metais; per 2014– 2021 m. laikotarpį neigiama natūrali gyventojų kaita padidėjo 219 procentų. Šalies mastu šis skirtumas augo dar daugiau – 247 procentais. Neigiama natūrali gyventojų kaita Telšių regiono ir šalies gyventojų skaičiaus mažėjimui turi didesnės įtakos nei migracija.

Telšių regiono gyventojų vidaus ir tarptautinė migracija (neto migracija) per 2014 – 2020 m. laikotarpį buvo neigiama, t. y. daugiau gyventojų išvyko/emigravo negu atvyko/imigravo. Didžiausia neto migracija matoma 2016 ir 2017 metais (išvyko/emigravo virš 3 tūkst. asmenų kasmet daugiau, negu atvyko/imigravo), nuo 2018 m. neto migracija yra mažėjanti (2018 m. – 1476, 2020 m. – 413). Pažymėtina, kad 2020 m. vienintelėje Mažeikių rajono savivaldybėje buvo teigiama neto migracija (+15 asmenų).

Šalies neto migracijos rodiklis sparčiai auga dėl gyventojų imigracijos į didžiuosius miestus, rodiklis tapo teigiamu jau nuo 2019 m. Tai įtakojo smarkiai augusi gyventojų imigracija į Vilniaus, Kauno, Klaipėdos regionus. Į Telšių regioną per analizuojamą laikotarpį atvyko 5-7 kartus mažiau gyventojų nei atvyko į Vilniaus regioną, 5-6 kartus mažiau gyventojų nei į Kauno regioną, apie 3 kartus mažiau gyventojų nei į Klaipėdos regioną. Pagal neto migracijos rodiklį Telšių regionas yra tarp penkių Lietuvos regionų – Panevėžio, Tauragės, Marijampolės, Alytaus, turinčių neigiamą neto migraciją 2020 metais.

Telšių regiono gyventojų vidaus ir tarptautinės migracijos duomenys rodo, kad vidaus migracijos mastas yra apie 3 kartus didesnis už tarptautinės. Telšių regiono gyventojų skaičiaus pokyčiui didesnę įtaką turi vidinė migracija, nes tiek išvykusių į kitas Lietuvos savivaldybes, tiek atvykusių iš kitų Lietuvos savivaldybių skaičiai yra didesni, lyginant su atvykusiais iš užsienio (3 kartus) ir išvykusiais į užsienį (2 kartus). Išvykusiųjų/emigravusių duomenys rodo, kad maždaug dvigubai daugiau Telšių regiono gyventojų išvyksta į kitas šalies vietas nei emigruoja į užsienį.

Vidutinis Telšių regiono užimtų gyventojų amžius yra labai panašus į Lietuvos Respublikos vidurkį (44 metai) ir yra lygus 44,3 metų. Pagal šį rodiklį Telšių apskritis dalijasi 5 – 6 vietas su Šiaulių apskritimi.

Telšių regiono demografinės senatvės koeficientas yra identiškas Lietuvos Respublikos vidurkiui ir yra lygus 132. Telšių regionas pagal šį rodiklį yra trečioje vietoje po „jauniausių“ Vilniaus ir Klaipėdos regionų, kurių rodikliai yra atitinkamai 102 ir 120. Tai rodo, kad Telšių regionas yra demografiškai mažiau senėjantis, lyginant su likusiais septyniais šalies regionais. Koeficientas rodo, koks pagyvenusių (65 metų ir vyresnio amžiaus) žmonių skaičius tenka šimtui vaikų iki 15 metų amžiaus.

Lietuvos Respublikos mėnesinis darbo užmokestis (bruto) 2014 – 2020 m. laikotarpiu augo 211 proc., Telšių regione – šiek tiek mažiau – 209 proc. Telšių regionas pagal darbo užmokesčio dydį yra 4 vietoje po Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskričių. Telšių regiono darbo užmokesčio rodiklį (bruto) ženkliai didina Mažeikių rajono savivaldybės rodiklis, kuris yra aukščiausias regione, 5–8 proc. aukštesnis už Telšių regiono darbo užmokesčio (bruto) vidurkį per 2014 – 2020 m. laikotarpį. Tai yra galimai dėl aukštesnio darbo užmokesčio užsienio kapitalo įmonėse: Mažeikių rajono savivaldybėje veikia naftos perdirbimo gamykla „ORLEN Lietuva“. Mėnesinis darbo užmokestis (bruto) Telšių regione sudarė 87- 89 proc. Lietuvos Respublikos darbo užmokesčio (bruto).

Gyventojų užimtumo lygis (15 - 64 metų) Telšių regione 2014-2019 m. laikotarpiu nuosekliai didėjo nuo 63 iki 73,5 proc. ir 2019 m. buvo 0,5 procentinio punkto aukštesnis už šalies vidurkį. Tačiau 2020 – 2021m. laikotarpiu gyventojų užimtumo lygis mažėjo – 69,9 proc. iki 66,3 proc. atitinkamai, tuo tarpu daugelio kitų regionų rodiklis ir šalies vidurkis šiuo laikotarpiu buvo augantis. 2021 m. Telšių regiono gyventojų užimtumo lygis buvo antras žemiausias tarp dešimties regionų ir 6,2 procentinio punkto žemesnis už šalies vidurkį: Telšių regiono gyventojų užimtumo lygis – 66,3 proc., šalies vidurkis – 72,5 proc.

Registruotų bedarbių skaičius Telšių regione 2019 -2020 metais padidėjo 50 procentų (nuo 7070 iki 10695 registruotų bedarbių atitinkamai), 2021 m. išsilaikė nežymi registruotų bedarbių skaičiaus didėjimo tendencija. Tuo tarpu šalies mastu registruotų bedarbių skaičius augo tik 4 procentais.

Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis Telšių regione per 2014–2017 m. mažėjo nuo 11,1 iki 8,3 proc. Nuo 2018 metų registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis Telšių regione didėjo nuo 8,9 iki 13,6 proc. 2021 metais. Per visą 2014-2021 m. laikotarpį registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis Telšių regione buvo aukštesnis už Lietuvos Respublikos vidurkį.

Pagal registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykį Telšių regionas 2021 m. yra 5 vietoje iš 10 regionų. Aukščiausias registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis Telšių regione 2021 m. buvo Mažeikių rajono savivaldybėje – 13,9 proc., Telšių rajono savivaldybėje – 13,7 proc., Plungės rajono savivaldybėje – 13,2 proc., Rietavo – 12,2 proc. Per 2014–2021 m. laikotarpį žemiausias registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis stebimas Rietavo savivaldybėje. Rietavo savivaldybė ribojasi su Klaipėdos apskritimi, kurioje registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis yra žemiausias Lietuvoje, ir dalis Rietavo savivaldybės gyventojų dirba Klaipėdos apskrities įmonėse, įstaigose.

Apibendrinimas. Mažėjantis Telšių regiono gyventojų skaičius, mažesnis nei šalyje vidutinis darbo užmokestis turi neigiamą poveikį regiono patrauklumui ir plėtrai, didina socialines ir ekonomines problemas. Imigracijos požiūriu Telšių regionas yra mažai patrauklus užsienio piliečiams ir grįžtantiems iš užsienio Lietuvos piliečiams. Nepaisant mažėjančio gyventojų skaičiaus regione, atsižvelgiant į amžiaus medianą ir demografinį senatvės koeficientą, amžiaus struktūra regione vis dėlto palyginti palanki, darbo jėga kitų regionų kontekste yra palyginti jaunesnė. Gyventojų užimtumo lygis Telšių regione,

kaip ir visoje šalyje, 2014-2019 m. buvo didėjantis, tačiau mažesnis už šalies vidurkį, išskyrus 2019 metus. 2020-2021 m. gyventojų užimtumo lygis mažėjo, buvo žemesnis už šalies vidurkį ir išlaikė mažėjimo tendenciją, kai tuo tarpu šalies gyventojų užimtumo lygio vidurkis buvo augantis. Ypač ryški gyventojų vidinė migracija, gyventojai išvyksta gyventi į didžiuosius Lietuvos miestus ir/ar užsienį, didėja registruotų bedarbių skaičius.

II. TURIZMAS

Telšių regione veikia keturi turistų informavimo centrai: Žemaitijos turizmo informacijos centras, Plungės turizmo informacijos centras, Mažeikių turizmo ir verslo informacijos centras, Rietavo turizmo ir verslo informacijos centras.

Turistinius objektus ir lankytinas vietas Telšių regione sudaro architektūriniai kultūros paveldo objektai (bažnyčios, dvarai, paveldo objektai, susiję su šaltojo karo istorija), istoriniai kultūros paveldo objektai (memorialinės vietos, paminklai, skulptūros), muziejai, gamtinio paveldo ir turizmo objektai (parkai, atodangos, medžiai, paplūdimiai, poilsiavietės, stovyklavietės, piliakalniai, pažintiniai takai), prieplaukos ir kt. Visos keturios Telšių regiono savivaldybės turtingos šiais turizmo ištekliais.

Mažeikių rajono savivaldybė. Mažeikių rajono savivaldybėje gausu kultūros vertybių registre įregistruotų kultūros vertybių (414 nekilnojamojo ir 207 kilnojamos, Lietuvos Respublikos duomenys, 2020 m.), 39 saugomos teritorijos ir gamtos paveldo objektai (saugomų teritorijų kadastro duomenys, 2020 m.). Populiariausi turizmo objektai – Renavo dvaras, muziejai (Viekšnių vaistinė – muziejus, Mažeikių muziejus, Šatrijos Raganos muziejus, aviacijos pradininko A. Griškevičiaus muziejus, kt.), kuriuose per 2016 – 2019 m. laikotarpį bendras lankytojų skaičius augo beveik 44 procentais. Mažeikių turizmo ir verslo informacijos centro lankytojų skaičius per tą patį laikotarpį padidėjo 3 kartus, daugėja turistams patrauklių privačių objektų ir siūlomų edukacijų. Bendras Mažeikių rajono savivaldybėje apsilankančių turistų skaičius yra didėjantis, per 2015–2019 m. laikotarpį išaugo apie 70 procentų, apie 14 procentų turistų yra užsienio turistai, dauguma jų – iš Latvijos. Sukurti ir turistams siūlomi aštuoni kultūros paveldo objektų maršrutai (2021 m.), yra bendrų maršrutų su kitomis savivaldybėmis: maršrutas baidarėmis Ventos upe (su Akmenės ir Šiaulių savivaldybe), maršrutas automobiliu po Telšių regioną, maršrutas Žydų kultūros paveldo pėdsakais, maršrutas po Sedos ir Žemaičių Kalvarijos kraštą (su Plungės rajono savivaldybe). Tačiau savivaldybėje yra apleistų ir neįveiklintų vertingų kultūros paveldo objektų, pastatų (pvz.: Renavo dvaro sodybos arklidės, tvartas, Viekšnių vandens malūnas, kt.), kuriuos sutvarkius būtų praturtinta turizmo infrastruktūra, praplėsti ir suformuoti nauji maršrutai.

Verslo įmonių koncentracija Mažeikių rajone leidžia plėtoti dalykinį turizmą. Tam palankias sąlygas užtikrina konferencijų salių nuomos ir aukšto lygio apgyvendinimo paslaugų pasiūla, tačiau siekiant išplėtoti šią turizmo rūšį, trūksta dalykinį turizmą papildančių paslaugų ir infrastruktūros – ekskursijų regioną reprezentuojančiais pažintiniais ir kitų rūšių turizmo maršrutais organizavimo, kt.

Mažeikių rajono teritorija teka 16 upių, tačiau vandens telkinių pakrantės nepritaikytos turizmui ir rekreacijai, neišvystyta turistinių objektų ir vandens, sportinio, pažintinio turizmo infrastruktūra. Neišnaudojamos aviacinio turizmo galimybės, menka aktyvaus poilsio ir rekreacinė infrastruktūra, šios rūšies paslaugų pasiūla.

Iš 14 rajone esančių piliakalnių sutvarkyta ir turistams pritaikyta aplinka yra tik dviejų – Gyvolių ir Daubarių piliakalnių, visi kiti yra sunkiai prieinami ir dalis net neturi nuorodų. Aštuonių vertingų gamtos ir archeologinio paveldo objektų ((Račių alkakalnis, Vadagių, Leckavos, Dapšių, Jautakių, Mantvydų piliakalniai, Griežės pilkapynas ir kapinynas) viešojo turizmo infrastruktūra yra neišvystyta, jie nėra pritaikyti lankymui (nėra laiptų, aikštelių, stendų, nuorodų ir t.t.), nėra privažiavimų.

Neigaliesiems sunkiai pasiekama Svirkančių atodanga, Ventos ir Virvytės santaka, sunkiai pasiekiamas visiems Geležinkelio tiltas per Ventos upę, nėra privažiavimo prie Griežės I-ojo ir II-ojo piliakalnių, jie nepritaikyti lankytojams. Trūksta informacinių stendų, nuorodų į lankytinus objektus, yra objektų, kurių pasiekiamumas yra ribotas, sudėtingas privažiavimas prie jų, objektai nepritaikyti neigaliesiems.

Telšių rajono savivaldybė. Telšių rajono savivaldybėje yra 488 vertingi architektūriniai, archeologiniai, mitologiniai, sakraliniai ir kt. kultūros paveldo objektai (Kultūros vertybių registro duomenys). Tai prisideda prie rajono išskirtinumo, todėl jų tvarkymas, pritaikymas bei įveiklinimas yra itin aktualus rajonui. Turistų skaičius visuose rajono lankytiniuose objektuose (Žemaičių muziejuje „Alka“, Žemaitijos kaimo buities muziejuje, Žemaitijos vyskupystės muziejuje, Senovinių motociklų muziejus, kt.) augo apie 10–12 procentų 2018–2019 metais, o nuo pandeminių 2020 metų – mažėjo. Trys Telšių rajono piliakalniai (Šatrijos kalnas, Sprūdės kalnas bei Vembūtų piliakalnis) sutvarkyti ir pritaikyti lankymui. Vykdomi tvarkymo darbai Paplienijos piliakalnyje, pritaikyti lankymui reikia dar 4 piliakalnius (Džiuginėnų, Tauragėnų, Pagirgždūčio, Buožėnų). Labai aktuali Biržuvėnų dvaro sodybos, Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus namo įveiklinimo problema.

Aktualus Telšių senamiesčio įveiklinimo plėtojimas, nes tai yra unikali urbanizuota vietovė saugoma valstybės, senamiestis gausiai lankomas turistų. Mažosios architektūros įrengimo plėtojimas, prisidėtų prie Telšių regiono – žemaitiško identiteto puoselėjimo, bei svarbios visam regionui istorinės žydiškosios kultūros aktualizavimo.

Plungės rajono savivaldybė. Plungės rajono savivaldybėje gausu turizmo traukos objektų: yra per 400 nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų. Plungės rajone esantis Žemaitijos nacionalinis parkas (toliau – ŽNP), didžiausia turizmo traukos teritorija su legendomis apipintais gamtos paveldo objektais – Platelių ežeru, jo salomis ir pusiasaliais, 34 gamtos paveldo, daugiau kaip 200 kultūros objektų. Žemaitijos nacionaliniame parke kasmet apsilanko daugiau kaip 150 tūkst. lankytojų (pagal Lankytojų monitoringo metodiką), didžioji jų dalis yra iš įvairių Lietuvos regionų. Apie 15 proc. lankytojų buvo užsienio turistai iki COVID-19 pandemijos pradžios.

Patys lankomiausi objektai yra Platelių ežeras, Šaltojo karo muziejus (daugiau kaip 40 tūkst. lankytojų kasmet), dviračių takas aplink Platelių ežerą (daugiau kaip 20 tūkst.), Žemaičių Kalvarijos didieji atlidai (daugiau kaip 40 tūkst. lankytojų). Žemaitijos nacionalinio parko lankytojų skaičius per 2016-2019 metų laikotarpį buvo didėjantis tiek ekspozicijų pristatymuose (nuo 42000 iki 52000 lankytojų), tiek ekskursijose ir žygiuose (nuo 5000 iki 5300 lankytojų) (Šaltinis – Žemaitijos nacionalinio parko direkcijos 2020 m. veiklos ataskaita).

Bendras turistų skaičius Plungės rajono turizmo objektuose buvo augantis nuo 2017–2019 metais iki daugiau bei 240000 lankytojų, pandeminiams 2020 m. sumažėjo iki 180 000. Plungės turizmo informacijos centre lankytojų skaičius 2016 – 2019 m. augo daugiau nei 40 procentų.

Aplink Platelių ežerą nutiestas 24 km ilgio dviračių takas, paženklinta 17 km trasa aplink Ilgio ežerą, įrengti 9 pėsčiųjų takai, kurių bendras ilgis daugiau kaip 14 km. Tačiau neišvystytos jungtys tarp savivaldybių centrų ir lankytinų objektų.

Jau nuo XX a. pradžios rašytiniuose šaltiniuose Plateliai minimi kaip kurortas, kurortinė vietovė, tačiau neturi ir planuoja siekti šio statuso. Kurortinės vietovės atsiradimas, derinant rekreacinius, gamtos ir kultūros paveldo išsaugojimo interesus, užtikrintų šios vietovės gyvybingumą, racionalų ir tvarų esamų gamtos resursų panaudojimą žmonių poilsio reikmėms. Kurortinės vietovės statusas Plateliuose generuos didesnius lankytojų srautus ne tik Plungės rajono savivaldybei, bei ir ženkliai prisidės prie turistų srauto augimo visame regione.

Plungės rajone esančius kultūros paveldo objektus galima aplankyti keliaujant M. K. Čiurlionio kultūros keliu, gynybinio ir gamtos paveldo keliu (<https://584km.lt/>), Žemaitijos istoriniu religiniu keliu (<http://zemaitijoskelias.lt>). Tačiau šiais keliais galima aplankyti tik 5 proc. visų rajone esamų kultūros paveldo objektų, taip pat šios platformos nedaro didelio poveikio objektų lankytojų pagausėjimui. Neišnaudotas piligriminis, religinis, gamtos, gastronominių kelių maršrutų potencialas.

Į Plungės rajone apleistų ir neįveikintų objektų grupę galima įtraukti 35 objektus, kuriuos sudaro pastatai (priklausantys dvaro, bažnyčios kompleksams taip pat pavieniai namai), kitą didelę grupę sudaro piliakalniai ir kapinynai.

Plungės rajone tik 16% muziejų turi audio gidus užsienio kalbomis - nepakankamas naujausių technologijų taikymas, kūrybiškų sprendimų įgyvendinimas muziejuose (audio gidai užsienio kalbomis, virtualios realybės technologijos ir pan.). Turizmo infrastruktūra nepritaikyta neįgaliųjų turistų poreikiams, trūksta ženklavimo, informacijos prieinamumo. Tik viename turizmo objekte – Platelių ežero apžvalgos aikštelėje įrengtas taktilinis stendas Brailio raštu.

Rietavo savivaldybė. Rietavo savivaldybės lankytinų vietų sąrašas net 109 objektai (patvirtinta Rietavo savivaldybės tarybos 2017 m. kovo 30 d. sprendimu), Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie aplinkos ministerijos registre įregistruoti 8 Botaniniai objektai (pvz, saugotini ažuolai, 1 hidrogeologinis objektas – Lopaičių šaltinis (versmė) ir pan.). Lopaičių piliakalnis yra vienas lankomiausių turizmo objektų, kurį 2018 m. aplankė apie 15000 lankytojų (iš jų apie 3000 užsienio turistų), 2019 m. – apie 13000 turistų (iš jų apie 2400 užsienio); savivaldybė atsižvelgdama į objekto patrauklumą, rengia šio objekto įveiklinimo techninį projektą.

Per Rietavą ir Plungę iki pat Druskininkų pietų Lietuvoje eina nacionalinis maršrutas - M. K. Čiurlionio kelias (<https://ciurlioniokelias.lt/zemelapis/>). Yra keletas vietinių savivaldybės jungiančių turizmo maršrutų, tačiau jiems trūksta palaikymo, atnaujinimo, viešinimo, sinergijos su kitais maršrutais ar objektais. Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejus puoselėja ambicijas sukurti ir sertifikuoti tarptautinį turistinį maršrutą „Oginskių kelias“.

Dviračių takų infrastruktūra yra svarbi turizmo infrastruktūros dalis. Ji aprašyta dalyje IV. Darnus judumas.

Apžvelgus savivaldybių situaciją, matoma, kad visose regiono savivaldybėse yra apleistų, nepakankamai išvystytų lankomų objektų ir infrastruktūros aplink juos, daugelis objektų nėra pritaikyti specialiųjų poreikių turintiems asmenims.

Telšių regiono, turtingo turizmo ir kultūros ištekliais, žinomumas ir generuojama trauka yra nepakankama dėl neišvystytos regiono turistinio ir kultūrinio identiteto rinkodaros, trūksta koordinacinės veiklos tarp turizmo, kultūros ir verslo institucijų regiono mastu.

Kiekviena savivaldybė atskirai kuria atskirus turizmo maršrutus, kurie nėra susieti su kitų savivaldybių turizmo maršrutais, nekuriama bendrų Telšių regiono turistinių maršrutų, kurie paskatintų turistus keliauti po regioną iš vienos savivaldybės į kitą, apsistoti jose ilgiau nei vieną dieną. Kaip aprašyta aukščiau, yra keletas jungtinių su kitomis savivaldybėmis turizmo maršrutų, tačiau bendro Telšių regiono savivaldybių maršruto nėra. Pavieniams maršrutams trūksta rinkodaros priemonių. Kuriant ir vystant bendrą jungtinį, visas savivaldybes jungiantį maršrutų tinklą, bendra regiono rinkodara būtų efektyvesnė, rastųsi sinergija, skatinanti tinklo augimą.

Bendras kompleksinis turizmo, gamtos ir kultūros paveldo objektų, jų prieigų, maršrutų tinklo vystymas, maršrutų kūrimas, ženklavimas prisidėtų prie regiono objektų aktualizavimo. Vieninga jungtinė regiono savivaldybių veikla sudarytų sąlygas efektyviai plėtoti regionui aktualias turizmo bei kultūros paslaugas, prisidėtų prie efektyvesnės regiono turizmo rinkodaros, reprezentavimo nacionalinėse bei užsienio turizmo parodose, Telšių regiono garsinimo bei žinomumo didinimo. Būtina investuoti į elektroninę rinkodarą. Inovacijų ir naujų technologijų diegimas prisidėtų prie turizmo ir paslaugų teikimo virtualiose platformose suteiktų paslaugoms inovatyvumo ir patrauklumo.

2019 m. Telšių regiono turizmo informacijos centruose (toliau – TIC) apsilankė 43 044 lankytojai, t. y. 5 vieta pagal lankytojų skaičių visoje Lietuvoje. Šis skaičius sudarė 3,28 proc. nuo visų Lietuvoje apsilankiusių turistų. 2014 – 2019 m. laikotarpyje vidutiniškai per metus Telšių regiono TIC aplankė 28 480 asmenys, t. y. 6 vieta iš 10 Lietuvos regionų. Tai sudaro 2,87 proc. viso Lietuvos vidurkio minėtu laikotarpiu. 2019 m. į Telšių regiono TIC užsuko 2246 užsienio lankytojų, t. y. 7 vieta iš 10 Lietuvos apskričių. 2014 – 2019 metų laikotarpiu vidutiniškai per metus TIC aplankė 1742 užsieniečiai, tai sudarė vos 0,29 proc. apsilankiusių užsienio gyventojų skaičiaus Lietuvoje. Galima pastebėti, kad apskrityje dažniausiai lankomi yra Telšių rajono savivaldybės ir Plungės rajono savivaldybės TIC. Pastebėtina, kad Telšių regiono TIC pagrindiniai lankytojai yra Lietuvos gyventojai.

Telšių regiono apgyvendinimo įstaigose numerių ir vietų skaičius nuo 2014 m. augo, 2020 m. pastebimas sumažėjimas apie 50 proc., lyginant su visais ankstesniais metais (galimai dėl karantino šalyje). Vidutinis 2014 – 2020 metų laikotarpio apgyvendinimo įstaigų numerių skaičius siekia 1060, vietų – 2794. 2014 – 2020 metų laikotarpiu Telšių regione viešbučių ir panašių laikinųjų buveinių numerių vidutinis užimtumas siekė 29,77 proc., vietų skaičius

– 18,19 proc., viešbučių ir svečių namų vidutinis užimtumas siekė 29,77 proc., vietų – 18,29 proc. Pagal apgyvendinimo įstaigų vidutinį numerių ir vietų užimtumą 2014 – 2020 metų laikotarpiu Telšių regionas užėmė 9 vietą iš 10 Lietuvos regionų, šie rodikliai buvo 19 procentų mažesni lyginant su Lietuvos vidurkiu. Telšių regiono savivaldybėse 2014 – 2020 metų laikotarpiu didžiausias viešbučių, panašių laikinųjų buveinių ir svečių namų vidutinis numerių užimtumas buvo Telšių rajono savivaldybėje (32,40 proc. ir 33,33 proc.), didžiausias vidutinis vietų užimtumas buvo Plungės rajono savivaldybėje (22,64 proc.). Pažymėtina, kad moteliuose galima apsistoti tik Telšių rajono savivaldybėje, jų numerių vidutinis užimtumas siekia 12,69 proc., vietų – 8,16 proc. Rietavo savivaldybės duomenų apie viešbučių ir motelių numerių ir vietų užimtumą nėra.

Žemas apgyvendinimo įstaigų užimtumas patvirtina tai, kad trūksta paskatų turistams pasilikti regione ilgiau nei vienai dienai. To priežastis gali būti ir tai, kad trūksta įdomių bendrų regiono turizmo maršrutų, traukos centrų, kurie sudomintų ir patrauktų atvykusius į regioną apsistoti čia ilgiau, keliauti turizmo maršrutu su nakvyne, aplankant keleto savivaldybių turizmo objektus.

2019 metais Telšių regiono gyventojų, vykstančių iš Telšių regiono į kitus regionus vidutinis kelionių skaičius buvo 95,1 tūkst., jų išlaidos vidutiniškai siekė apie 5,6 mln. eurų. Vienos vietinės kelionės turistams, išvykstantiems iš Telšių regiono, išlaidos 2019 metais siekė 95,10 Eur. Vietinių turistų, atvykstančių į Telšių regioną, 2019 metais vidutinis kelionių skaičius 77,8 tūkst., kurių išlaidos vidutiniškai siekė 4 mln. Eurų per metus. 2019 m. vienos kelionės išlaidos atvykstantiems vietiniams turistams vidutiniškai buvo 51,41 Eur. Pagal vidutines vienos kelionės išlaidas atvykusių į tam tikrą regioną Telšių regionas užėmė 6 vietą iš 10 Lietuvos regionų. 2019 m. Lietuvoje didžiausios išlaidos buvo atvykstančių į Alytaus regioną, vidutiniškai vienos kelionės metu buvo išleidžiama vidutiniškai 92,52 Eur, tuo tarpu Telšių regione turistai išleidžia beveik dvigubai mažiau.

Kadangi visoms regiono savivaldybėms turizmo srityje aktuali ta pati problema ir jos giluminės priežastys, tikslinga kurti funkcinę zoną, apjungiant visų keturių regiono savivaldybių veiklą šioje srityje, sudarant savivaldybių susitarimą dėl bendrų veiksmų įgyvendinimo funkcinėje zonoje, užtikrinant galimybes teikti paslaugas visų keturių savivaldybių teritorijoje. Investuojant į mažos apimties turizmo infrastruktūrą, jos modernizavimą ir sukūrimą, pritaikant gamtos ir kultūros paveldo objektus lankymui (įskaitant pritaikymą neįgaliesiems), būtų kuriami bendri visų keturių regiono savivaldybių turizmo objektus jungiantys turizmo maršrutai, tvarkoma jų infrastruktūra bei prieigos, planuojamos ir įgyvendinamos bendros rinkodaros priemonės, pritaikomos inovacijos ir skaitmeninės technologijos, siekiant efektyvinti viešųjų paslaugų infrastruktūrą ir užtikrinti jų prieinamumą, būtų skatinamas darnus įvairiarūšis judumas, tuo pačiu būtų mažinama transporto sukeliama aplinkos tarša.

Jungtinė Telšių regiono savivaldybių veikla formuojant ir įgyvendinant vieningą Telšių regiono turizmo strategiją padėtų išspręsti nepakankamo turizmo ir kultūros objektų įveiklinimo, kokybiškų paslaugų trūkumo problemas, būtų stiprinamas ekonominis regiono augimas, kuriamos palankios sąlygos investicijoms ir darbo vietoms kurti, viešųjų paslaugų prieinamumui didinti.

Apibendrinimas. Pagrindinė problema: Nepakankamai išvystyta turizmo plėtros aplinka

Telšių regionas yra išskirtinis savo istorija, kultūros ir gamtos objektais. Regionas yra turtingas turizmo, gamtos, kultūros paveldo ištekliais, tačiau neišnaudoja potencialo pritraukti daugiau turistų, skatinti turizmo, kultūros, svetingumo verslų vystymąsi. Tai lemiančios priežastys – neišvystytas turizmo, gamtos ir kultūros paveldo objektų regione pasiekiamumas, maršrutų tinklas, nėra skatinimo juos lankyti, yra neįveiklintų objektų, trūksta inovacijų ir naujų technologijų pritaikymo turizmo srityje, neišnaudotos konferencinio turizmo galimybės, infrastruktūra nepritaikyta neįgaliųjų turistų poreikiams, neišvystytas susisiekimo tinklas iki ir tarp lankytinų objektų (dviračių takai ir kt.), trūksta palankių sąlygų darniam įvairiarūšiam judumui. Trūksta vieningos regiono turizmo strategijos, bendrų turizmo maršrutų regione, kultūrinio identiteto žinomumo ir viską apjungiančios Telšių regiono turizmo rinkodaros, kuria vietos ir užsienio turistai būtų sudominti atvykti ir likti ilgiau nei vienai nakčiai regione.

Sąsajos su RPP regioninės plėtros problema:

1 problema. Skirtingas regionų ekonominio augimo potencialas ir netolygi ekonomikos plėtra.

Sąsajos su NPP pažangos uždaviniais

7.1 uždavinys. Stiprinti regionų ekonominį augimą, atsižvelgiant į jų potencialą;

7.2 uždavinys. Didinti darbo vietų pasiekiamumą ir viešųjų paslaugų prieinamumą visiems.

III. VERSLAS

Materialinės investicijos vienam Telšių regiono gyventojui 2019 m. sudarė 1956 Eur (5 vieta tarp 10 apskričių) ir buvo 43 proc. mažesnės nei vidutiniškai vienam šalies gyventojui bei 2,5 karto mažesnės nei vidutiniškai vienam Klaipėdos regiono gyventojui (1 vieta tarp apskričių 2019 m.). Materialinės investicijos vienam Telšių regiono gyventojui per 2014 – 2019 m. laikotarpį sudarė vidutiniškai 60,8 proc. Lietuvos vidurkio. Materialinių investicijų vienam Lietuvos gyventojui rodiklis per 2014 – 2019 m. laikotarpį augo 65 proc., materialinės investicijos vienam Telšių regiono gyventojui – 58 proc. Materialinių investicijų vienam Telšių regiono gyventojui per 2014 – 2019 m. augimo dinamika pasižymėjo netolygumu.

Nors Telšių regione dominuoja smulkusis ir vidutinis verslas, yra gana daug didelių įmonių. 2021 m. regione buvo 13 didelių įmonių, kurių darbuotojų skaičius siekė 250 ir daugiau, iš jų 3 įmonės turėjo daugiau nei 1000 darbuotojų. Šių įmonių įtaka regiono ekonominei gerovei yra reikšminga ir didelių įmonių skaičiumi Telšių regionas išsiskiria iš kitų mažų regionų.

Mažeikių r. savivaldybėje naftos produktų gamybos ir prekybos veiklą vykdanči AB „ORLEN Lietuva“ yra viena didžiausių regiono darbdavių, bendrovėje dirba beveik 1500 darbuotojų, dar 4500 darbo vietų sukurama aptarnaujančiose paslaugų ir subrangos įmonėse. Bendrovė yra viena iš didžiausių pajamas gaunančių, daugiausiai mokesčių sumokančių ir produkcijos eksportuojančių Lietuvos strateginių įmonių, darančių didelę įtaką regiono ir Lietuvos ekonomikai. Dėl Europos žaliojo kurso, perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos, bendrovė patiria pertvarkos iššūkių. Siekdama mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro, šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus, bendrovė vykdo gamybos modernizavimo programą. Mažeikių rajonas, kaip labiausiai pertvarkos paveiktas regionas, gaus Teisingos pertvarkos fondo paramą, skirtą ekonomikai diversifikuoti, investuotojams pritraukti ir naujoms darbo vietoms kurti.

Per 2016 – 2021 m. laikotarpį bendras Telšių regione veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius padidėjo 10,9 proc. ir augimo tempas yra vos aukštesnis už Lietuvos Respublikos vidurkį (9,8 proc.). Nuosekliai didėjęs iki 2020 m., 2021 m. įmonių skaičius sumažėjo 1 procentu (29 įmonėmis). Galima daryti prielaidą, kad įmonių skaičiaus mažėjimas susijęs su COVID-19 pandemija, prasidėjusia 2020 metais. 2021 m. pradžiai pastebimas įmonių skaičiaus sumažėjimas trijose savivaldybėse – Mažeikių rajono, Plungės rajono, Telšių rajono, tik Rietavo savivaldybėje įmonių skaičius padidėjo 1 įmone.

Pagal veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičių 1000 gyventojų rodiklį Telšių regionas yra 5 vietoje iš 10 apskričių. Per 2016 – 2021 m. laikotarpį mažų ir vidutinių įmonių skaičius 1000 gyventojų rodiklis nuosekliai augo, bendras augimas per laikotarpį buvo 21 proc. ir Telšių regionas su šiuo rodikliu yra tarp spartesnį augimą nei šalies vidurkis (13,5 proc.) demonstruojančių apskričių.

Telšių regione veikiančių ūkio subjektų 1000 gyventojų skaičius 2021 m. pradžioje buvo 28,5 ir pagal šį rodiklį Telšių regionas buvo 7 vietoje iš 10 regionų. Veikiančių ūkio subjektų 1000 gyventojų skaičius per 2014 – 2021 m. laikotarpį regione augo 26 procentais, augimas buvo spartesnis už vidutinį Lietuvoje – 25,5 proc. (4 vieta). Telšių regiono veikiančių ūkio subjektų 1000 gyventojų skaičius per 2014 – 2021 m. laikotarpį sudarė nuo 68 iki 73,6 proc. Lietuvos vidurkio ir 2021 m. buvo beveik dvigubai mažesnis už Vilniaus regioną (52,6 proc.). Panaši proporcija stebima visą 2014 – 2021 m. laikotarpį.

Tarp Telšių regiono savivaldybių didžiausias veikiančių ūkio subjektų 1000 gyventojų skaičius yra Mažeikių rajono savivaldybėje (2021 m. 30,4), Plungės rajono ir Telšių rajono savivaldybėse yra panašus skaičius (2021 m. atitinkamai 27,4 ir 27,3), šiek tiek mažesnis – Rietavo savivaldybėje (2021 m. 26,6).

Regiono įmonių sukurta pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis 2019 m. sudarė 903,7 mln. eurų, t. y. 197,2 mln. eurų, arba 27,9 proc. daugiau nei 2015 metais. Ne finansų įmonėse dirbančių asmenų skaičius per tą patį laikotarpį padidėjo 5,0 proc. Vienas darbuotojas 2019 metais sukūrė 21,6 tūkst. eurų pridėtinės vertės gamybos sąnaudomis. Per penkis metus darbuotojo uždirbta pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis didėjo lėčiau nei šalyje – regione didėjo 22 proc., o šalyje – 33 proc.

Telšių regiono verslo plėtros aplinka nepakankamai išvystyta: nėra pramonės parkų, investicinių sklypų, trūksta investuotojams paruoštos infrastruktūros. Telšių, Mažeikių, Plungės rajonų savivaldybės planuoja steigti pramoninius parkus, tačiau nėra bendros regiono savivaldybių vizijos ir koordinavimo dėl pramoninių teritorijų vystymo, visiškai nėra bendros regiono rinkodaros verslo, investicijų pritraukimo srityje.

Mažeikių rajono savivaldybė įsigyja privačius sklypus ir formuoja pramoninę teritoriją, siekdama ateityje įkurti pramoninį parką, įsigyti du 31,3 ha ploto investiciniai sklypai. Trūksta privažiuojamųjų kelių prie teritorijų verslo plėtrai ir infrastruktūros jose, todėl parengtas teritorijos detalusis planas ir pradedami reikalingos infrastruktūros projektavimo darbai.

Plungės miesto pramoninėje teritorijoje veikia daug stiprių pramonės įmonių, kuriasi naujos, todėl siekiant patenkinti esamų ir potencialių investuotojų lūkesčius būtina plėsti investicijoms tinkamas teritorijas. Parengta Plungės rajono pramoninės teritorijos plėtros galimybių studija ir inicijuotas Plungės rajono pramonės parko steigimas. 2022 m. Plungės pramonės parko steigimas įtrauktas į Teritorijų, skirtų naujoms investicijoms pritraukti ir esamoms plėstis, vystymo iki 2030 m. planą. Planuojama 87 ha vientisa teritorija, pritaikoma įvairaus dydžio investuotojams ir paruošta plyno lauko investicijoms.

Rietavo savivaldybė mieste turi 0,8 ha teritorijos verslo plėtrai su privažiavimo keliu, įrengta inžinerine infrastruktūra.

Telšių rajono savivaldybėje 2022 m. atlikta Investicijų pritraukimo į Telšių rajoną Galimybių studija, kurioje įvertinta optimaliausia investicijų pritraukimo į Telšių rajoną alternatyva – Pramonės parko steigimas Telšių miesto šiaurinėje dalyje. Telšių miesto pramoninė zona, kurios bendras plotas yra 14,61 ha, iš dalies sutvarkyta 2014-2020 metų ES investicijų programavimo laikotarpiu.

Mažeikių rajono ir Rietavo savivaldybėse veikia turizmo ir verslo informacijos centrai (TVIC), teikiantys viešąsias paslaugas verslo ir turizmo subjektams, ketinantiems pradėti ir plėsti verslą. Rietavo TVIC skatina socialinio verslo kūrimąsi, per paskutinius du metus paskatinta šešių socialinio verslo įmonių įsikūrimas Rietavo savivaldybėje. Telšių rajono savivaldybėje veiklą vykdo VŠĮ Žemaitijos verslo centras, Telšių menų inkubatorius. VŠĮ „Žemaitijos verslo centras“ teikia konsultavimo paslaugas verslui, nuomoja patalpas, teikia virtualaus biuro paslaugą, sudaro sąlygas reklamai, organizuoja verslų tarpusavio pažintis. Menų inkubatorius rezidentams suteikia palankias verslo vystymo sąlygas (lengvatinę patalpų, įrengimų, technologijų nuoma, verslo konsultacijos).

Visose regiono savivaldybėse veikia po dvi verslo skatinimo projektus vykdančios vietos veiklos grupės (VVG).

Telšių regione randasi veikiančių verslumo skatinimo ir bendradarbiystės erdvių. Mažeikių rajono savivaldybėje VVG iniciatyva įsteigta verslumo erdvė, skirta jauniems verslams ar savarankiškai vykdančioms verslą. Plungės rajono savivaldybėje veikia bendradarbiystės centras „Spiečius“, kuriame įrengtos 5 kompiuterizuotos darbo vietos, pasitarimų bei konferencijų erdvės. „Spiečiuje“ šiuo metu yra 21 aktyvus narys, bendruomenėje keičiamasi informacija, didinamas Plungės vietinių verslų žinomumas. Kulių krašto bendruomenė kuria daugiafunkčią kultūros ir bendruomenės centrą, kuriame bus skatinamos bendruomenės verslumo iniciatyvos. Rietavo savivaldybėje yra bendro infrastruktūros naudojimo iniciatyvų pavyzdžių - RTVIC konferencijų centre vykdomas organizacijų būrimas maisto inovacijoms, prototipų kūrimas bendradarbiaujant tradiciniam verslui ir kūrybininkams, aplinkos tvarumo iniciatyva sprendžiant transporto klausimus, bendruomenių namai, amatų centrai, bendruomenių virtuvės. Telšių rajono savivaldybėje veikiančių inovatyvių

socialinės, kūrybinės ekonomikos ir bendro infrastruktūros naudojimo iniciatyvų nėra, tačiau tokia veikla planuojama apjungiant VŠĮ Žemaitijos verslo centrą bei VŠĮ Telšių menų inkubatorių. VŠĮ „Žemaitijos verslo centras“ yra Šiaulių prekybos, pramonės ir amatų rūmų narys, asociacijos „Telšių turizmo klasteris“ narys, vienas iš labdaros ir paramos fondo „Telšiai su Ukraina“ steigėjų.

Bendra Telšių regiono savivaldybių verslo srities problema ir jos giluminė priežastis – nepatraukli aplinka verslo plėtrai, yra vienodai būdinga visoms savivaldybėms, todėl yra tikslinga kurti funkcinę zoną, apjungiant visų keturių regiono savivaldybių veiklą, siekiant modernizuoti ir sukurti investicijoms ir verslo plėtrai palankesnę aplinką.

Sudarius savivaldybių susitarimą dėl bendrų veiksmų įgyvendinimo funkcinėje zonoje, būtų investuojama į pramoninių ir (ar) komercinių teritorijų išvystymą, trūkumų pašalinimą (sklypus, gamybinius pastatus, inžinerinius tinklus ir statinius, tiesiogiai naudojamus ekonominei veiklai, pasiekimui reikalingą infrastruktūrą, statinių pritaikymą verslo plėtrai skatinti). Funkcinėje zonoje būtų įgyvendinamos kūrybinės ekonomikos ir bendro infrastruktūros naudojimo iniciatyvos – kuriama bendradarbybės ir verslumo kompetencijų stiprinimo infrastruktūra, kūrybinių industrijų bendrakurystės erdvės viešuosiuose pastatuose. Taip pat būtų įgyvendinamos funkcinės zonos rinkodaros priemonės, pritaikomos inovacijos ir skaitmeninės technologijos.

Jungtinė Telšių regiono savivaldybių veikla formuojant ir įgyvendinant vieningą Telšių regiono funkcinės zonos verslo srityje strategiją padėtų modernizuoti ir sukurti verslo plėtrai palankią aplinką, tokiu būdu stiprinant ekonominį regiono augimą, kuriant palankias sąlygas investicijoms ir darbo vietoms kurti, didinant viešųjų paslaugų prieinamumą.

Apibendrinimas. Problema: Nepakankamai išvystyta verslo plėtros aplinka

Netolygios materialinės investicijos vienam Telšių regiono gyventojui rodo, regiono ekonominė sanglauda su kitomis teritorijomis yra menka. Tačiau ekonomine prasme regionas išvystytas gana tolygiai, investicijų netolygumai labiau susiję su AB „ORLEN Lietuva“ veiklos ypatumais. Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, tenkanti vienam dirbančiajam per metus Telšių regione didėjo žymiai lėčiau nei vidutiniškai šalyje. Gyventojų užimtumo lygis Telšių regione yra vienas žemiausių šalyje ir turi mažėjimo tendenciją pastaraisiais metais.

Telšių regiono savivaldybėse yra rengiamų teritorijų verslo plėtrai, tačiau sudėtingos žemės paskirties keitimo procedūros apsunkina ir lėtina procesus. Teritorijų verslo plėtrai infrastruktūra yra nepakankamai išvystyta, trūksta privažiuojamųjų kelių, inžinerinės infrastruktūros, žemas verslo infrastruktūros parengtumas investicijoms. Mažeikių rajono ir Rietavo savivaldybėse veikiantys turizmo ir verslo informacijos centrai, Telšių rajono savivaldybėje veikiantis VŠĮ „Žemaitijos verslo centras“, dirba skatindami verslumą, gerindami verslo plėtros aplinką, yra bendradarbybės erdvių ir aktyvių Vietos veiklos grupių, tačiau regione trūksta bendros koordinuotos savivaldybių politikos verslui remti, skatinti ir plėtoti, bendros regiono rinkodaros investicijoms pritraukti, trūksta vieningos regiono smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strategijos, todėl aplinka verslo plėtrai yra nepatraukli. Būtina sudaryti sąlygas investicijoms pritraukti ir darbo vietoms kurti, panaudojant regiono išteklius: pašalinti pramoninių ir komercinių teritorijų išvystymo trūkumus, verslumui ugdyti pasitelkti inovatyvias socialinės, kūrybinės ekonomikos ir bendro infrastruktūros naudojimo iniciatyvas, įrengiant bendradarbybės erdves viešuosiuose pastatuose, vykdyti bendrą regiono rinkodarą investicijoms pritraukti.

Regiono verslo plėtros problemoms ir jų priežastims spręsti tikslingas savivaldybių susitarimas dėl bendrų veiksmų įgyvendinimo funkcinėje zonoje

Sąsajos su RPP regioninės plėtros problema:

1 problema. Skirtingas regionų ekonominio augimo potencialas ir netolygi ekonomikos plėtra.

2 problema. Atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis.

Sąsajos su NPP pažangos uždaviniais

7.1 uždavinys. Stiprinti regionų ekonominį augimą, atsižvelgiant į jų potencialą;

7.2 uždavinys. Didinti darbo vietų pasiekiamumą ir viešųjų paslaugų prieinamumą visiems.

6.1 uždavinys. Didinti atsinaujinančių ir alternatyvių degalų vartojimą transporto sektoriuje, skatinti darnų įvairiarūšį judumą ir mažinti transporto sukeltą aplinkos taršą

IV. TVARUS JUDUMAS

Telšių regiono geografinė padėtis susisiekimo požiūriu yra labai palanki. Teritoriją kerta 1-ojo rango automagistralė Vilnius – Klaipėda, tarptautinis transporto koridorius TINA (Vilnius – Šiauliai – Klaipėda), tarptautinė geležinkelio linija Vilnius – Šiauliai – Klaipėda.

Mažeikių ir Telšių miestai yra parengę darnaus judumo miestuose planus, finansuotus 2014-2020 m. Europos Sąjungos investicijų programos lėšomis, juose numatytos priemonės darniam judumui. Plungės miestas taip pat yra parengęs darnaus judumo Plungės mieste planą savivaldybės biudžeto lėšomis.

Telšių regione viešojo transporto paslaugas teikia Telšių, Mažeikių, Plungės autobusų parkai.

2021 m. UAB „Telšių autobusų parkas“ eksploatuoja 29 autobusus. 20 autobusų – dyzeliniai, 7 autobusai kaip kurą naudoja suslėgtas gamtines dujas, 2 autobusai hibridiniai, naudoja suslėgtas gamtines dujas arba elektrą. 31 proc. autobusų yra ekologiški, jais teikiamos paslaugos Telšių mieste. (šaltinis: UAB Telšių autobusų parkas).

UAB „Plungės autobusų parkas“ autobusų parką sudaro 27 dyzelinu varomi autobusai. Iš jų devyni autobusai atitinka Euro 6 standartą. Mažeikių autobusų parkas 2021 m. duomenimis eksploatuoja 66 dyzelinu varomus autobusus, iš jų tik 6 autobusai yra atitinkantys EURO 6 standartą.

Viešojo transporto sistema ir tinklas Telšių regione nepakankamai išvystytas, darbo, mokslo, paslaugų ir pan. objektų pasiekiamumas viešuoju transportu nėra užtikrinamas, infrastruktūra ir transporto priemonės nepakankamai pritaikyta žmonėms su specialiaisiais poreikiais.

Gyventojų susisiekimas autobusais Telšių regione nėra išvystytas ir populiarus: 2020 m. vienam Telšių regiono gyventojui tenkančių kelionių autobusais rodiklis yra 4,3 karto mažesnis už šalies vidurkį. Panašus šio rodiklio Telšių regione ir šalyje santykis stebimas per visą 2014-2020 m. laikotarpį. Vienam Telšių regiono gyventojui tenkančių kelionių autobusais rodiklis yra beveik 9 kartus mažesnis už Vilniaus regiono vidurkį (2020 m. 133 vnt.), kuris yra aukščiausias šalyje.

Iš Telšių regiono savivaldybių aukščiausias vidutiniškai vienam gyventojui tenkančių kelionių autobusais rodiklis yra Telšių rajono savivaldybėje (19 vnt. 2020 m.) ir Mažeikių rajono savivaldybėje (17 vnt. 2020 m.). Vidutiniškai vienam gyventojui tenkantis kelionių autobusais skaičius 2020 m. sumažėjo nuo 60 iki 29 procentų visuose regionuose, lyginant su 2019 metais. Galima daryti prielaidą, kad tai buvo COVID-19 pandemijos pasekmės, kai žmonių judėjimas buvo ribojamas. Telšių regione šis rodiklis sumažėjo 37,5 procento. Telšių regione individualių lengvųjų automobilių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų per 2014 – 2020 metų laikotarpį buvo 4 – 9 proc. aukštesnis už Lietuvos Respublikos vidurkį. 2020 m. Telšių apskritis yra 6-oje vietoje – 529 individualūs lengvieji automobiliai 1000 gyventojų.

Analizuojant situaciją 2020 m. Telšių regiono savivaldybėse, matome pasikartojantį dėsningumą – didžiausias individualių lengvųjų automobilių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, yra mažiausioje Rietavo savivaldybėje – 556, Plungės rajono savivaldybėje – 543, Telšių rajono savivaldybėje – 539, Mažeikių rajono savivaldybėje – 510.

Augantis lengvųjų automobilių skaičius, menkas viešojo transporto populiarumas, mažas darnaus, ekologiško viešojo transporto priemonių skaičius, nepakankamos sąlygos naudotis bevariklėmis transporto priemonėmis lemia bendrą augančią oro taršą ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus (toliau – ŠESD) emisijas.

2019 metais Telšių regione ŠESD išmetimai vienam gyventojui, susidarantys dėl gyventojų kelionių įtakos (lengvųjų automobilių, motociklų, mopedų ir viešojo transporto naudojimo) buvo 4 proc. žemesnis už šalies vidurkį – 1,36 tonos CO₂ ekvivalento vienam gyventojui, šalies vidurkis buvo 1,42 tonos CO₂ ekvivalento vienam gyventojui. Lietuvos transporto sektoriuje ŠESD kiekis, išreikštas CO₂ ekvivalentu, per 2016-2019 m. laikotarpį augo 12 procentų.

Telšių regione per 2014-2019 m. laikotarpį keliuose sužeistų eismo dalyvių skaičiaus išaugo 33,74 procento nuo 163 iki 218 sužeistųjų ir tai yra aukščiausias augimas šalyje, ženkliai viršijęs Lietuvos vidurkio augimą per laikotarpį 0,93 procento. Sunkiai sužeistųjų keliuose skaičius milijonui gyventojų Telšių regione 2020 m. sudarė 338,5, ženkliai daugiau nei šalies vidurkis – 266. Telšių regione žuvusiųjų keliuose skaičius milijonui gyventojų per laikotarpį nuo 2016 iki 2020 m. augo nuo 50,1 iki 92,2 asmenų. Būtina įrengti eismo saugumo gerinimo priemones, užtikrinti tinkamą gatvių apšvietimą, siekiant mažinti sužeistųjų ir žuvusiųjų skaičių.

Telšių, Plungės rajono ir Rietavo savivaldybėse nėra eismo saugos požiūriu įregistruotų „juodųjų dėmių“. Mažeikių rajono savivaldybėje Transporto kompetencijų agentūros parengtame 2021 m. „juodųjų dėmių“ ir avaringų ruožų Lietuvos valstybės reikšmės kelių žemėlapyje „juodai dėmėi“ priskiriama vieta krašto kelyje Nr.164 Mažeikiai-Tauragė, kuris sutampa su Mažeikių miesto Sedos gatvėje esančia gatvės atkarpa, esančia tarp Mažeikių m. Sedos g. 20 ir Sedos g. 49 A žemės sklypų. Avaringiausios Mažeikių miesto gatvės – Žemaitijos g. (12), Skuodo g. (5), Draugystės g.(3). 2015 m. – 2020 m. laikotarpiu Mažeikių mieste ir rajone žuvo 19 eismo dalyvių.

Lietuvoje pagal kuro tipą yra daugiausiai dyzelinu ir benzinu varomų automobilių. Tačiau vis daugiau visuomenės dėmesio kreipiama į ekologišką transportą – elektromobilius, skatinamas jų naudojimas bei jiems skirtos infrastruktūros diegimas, nustatyti elektromobilių skaičiaus augimo tikslai iki 2030 metų. VĮ "Regitra" 2021 m. sausio 1d. duomenimis, Telšių regione buvo įregistruota 70 elektromobilių ir tai sudarė tik 0,07 proc. visų regione registruotų transporto priemonių (94361). 2023 m. vasario 1 d. duomenimis Telšių regione buvo 254 įregistruoti elektromobiliai, t.y. jų skaičius regione augo 363 procentais ir sudarė jau 0,21 proc. visų regione registruotų transporto priemonių (120802).

Ekologiško transporto priemonių naudojimui skatinti pradėta rengti elektromobilių įkrovimo prieigų infrastruktūra, įrengtos 6 elektromobilių įkrovimo prieigos Mažeikių ir 4 – Telšių rajono savivaldybėse. Tačiau elektromobilių įkrovimo prieigų ir alternatyvių degalų papildymo prieigų skaičius regione yra nepakankamas, plėtojamas nedarniai, nes nėra bendros įkrovimo prieigų tinklo regione koncepcijos.

Išplėtotą dviračių takų infrastruktūra ne tik palengvina darbo vietų pasiekiamumą, viešųjų paslaugų prieinamumą, bet ir reikšmingai prisideda prie ŠESD mažinimo. Dviračių takų ilgis (90,9 km) Telšių regione sudaro tik 6,5 procento visų Lietuvos Respublikos dviračių takų (1391 km).

Per 2014-2020 m. laikotarpį dviračių takų ilgis Telšių apskrityje padidėjo 28 procentais nuo 71 km 2014 m. iki 91 km 2020 metais. Bendras Lietuvos dviračių takų ilgio didėjimas per laikotarpį sudarė 53 proc. Kauno apskrityje dviračių takų ilgis padidėjo daugiausiai - 2,7 karto, Utenos apskrityje - 2,3 karto.

Vertinant dviračių takų ilgį 1000 km² regiono teritorijos, Telšių regiono rodiklis yra 20,9 km ir tai yra mažiau nei Lietuvos Respublikos vidurkis (22,5 km), 7 vieta iš 10 apskričių. Šiuo rodikliu Kauno ir Klaipėdos apskritys yra pirmaujančios dideliu atotrūkiu (40,8 ir 32,2 km atitinkamai).

Vertinant savivaldybių dviračių takų ilgį 1000 km² teritorijos, aukščiausias rodiklis yra Rietavo savivaldybėje - 33,8 km, Plungės rajono savivaldybėje - 27,9 km, Mažeikių rajono savivaldybėje - 27 km, žemiausias - Telšių rajono savivaldybės rodiklis - 5,1 km.

Telšių apskrityje didžiausias dviračių takų ilgis Mažeikių ir Plungės savivaldybėse (33 ir 31 km atitinkamai 2020 m), Rietavo savivaldybėje - 20, mažiausias - Telšių rajono savivaldybės dviračių takų ilgis - 7 km.

Regiono dviračių takų infrastruktūra yra nepakankamai išvystyta, fragmentuota. Trūksta dviračių takų ir jų jungčių iki ir tarp lankytinų turizmo objektų. Nėra keliavimo dviračiu integralumo su viešuoju transportu, nepakankamas dviračių infrastruktūros ir kelionių dviračiais populiarinimas.

Apibendrinimas. Problema: Netvari transporto sistema, nepakankamas eismo saugumas

Telšių regione individualių lengvųjų automobilių skaičius, tenkantis 1000 gyventojų, yra aukštas, elektromobilių parkas yra labai mažas, lyginant su kitomis kuro rūšimis varomų automobilių parku. Nepakankama infrastruktūra ir sąlygos naudotis bevariklėmis transporto priemonėmis, augantis lengvųjų automobilių skaičius, menkas viešojo transporto populiarumas, mažas darnaus, ekologiško individualaus ir viešojo transporto priemonių skaičius lemia bendrą didėjančią oro taršą ir ŠESD emisijas. Nepakankamas elektromobilių įkrovimo ir alternatyvių degalų papildymo prieigų skaičius regione. Neišvystyta integruota dviračių takų infrastruktūra. Aukšti sužeistųjų ir žuvusiųjų eismo dalyvių skaičiai, trūksta eismo saugumo gerinimo priemonių, yra avaringų ruožų, ypač Mažeikių rajono savivaldybėje.

Sąsajos su RPP regioninės plėtros problema:

1 problema. Skirtingas regionų ekonominio augimo potencialas ir netolygi ekonomikos plėtra.

2 problema. Atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis.

Sąsajos su NPP pažangos uždaviniais

6.1. Didinti atsinaujinančių ir alternatyvių degalų vartojimą transporto sektoriuje, skatinti darnų įvairiarūšį judumą ir mažinti transporto sukeltą aplinkos taršą

5.3 Gerinti šalies transporto junglumą šalies viduje, su ES valstybėmis narėmis ir trečiosiomis šalimis, užtikrinti eismo saugumą

7.1. Stiprinti regionų ekonominį augimą, atsižvelgiant į jų potencialą;

7.2. Didinti darbo vietų pasiekiamumą ir viešųjų paslaugų prieinamumą visiems

V. APLINKOSAUGA

Telšių regione yra veikianti atliekų tvarkymo įmonė UAB „Telšių regiono atliekų tvarkymo centras“ (toliau – TRATC), kurios pagrindinė funkcija – įdiegti ir eksploatuoti regioninę atliekų tvarkymo sistemą, apimančią atliekų surinkimą, vežimą, perdirbimą ir šalinimą visų savivaldybių teritorijoje. Telšių regione galimas šis atliekų rūšiavimas: mišrios atliekos, žaliosios atliekos, stiklas, plastikas, popierius, kompostavimas, stambiagabaritės atliekos, panaudotos padangos, pavojingos atliekos. Regione veikia 5 atliekų surinkimo aikštelės - Mažeikių rajono atliekų priėmimo aikštelė, Telšių rajono atliekų priėmimo aikštelė, Plungės rajono atliekų priėmimo aikštelė, Rietavo atliekų priėmimo aikštelė, Mažeikių rajono žaliųjų atliekų priėmimo ir kompostavimo aikštelė. 2020 m. TRATC duomenimis paruošta naudoti pakartotinai ir perdirbti komunalinių atliekų dalis sudaro 50 proc. nuo visų surenkamų atliekų, sąvartyne pašalintų komunalinių atliekų dalis sudaro 2,48% nuo visų surenkamų atliekų. Regiono savivaldybėse neišspręsta tekstilės ir maisto atliekų tvarkymo problema.

Oficialiosios statistikos portalo duomenimis, Telšių regione oro tarša iš stacionarių taršos šaltinių yra didžiausia Lietuvoje, kiekis tonomis sudaro daugiau nei 36 procentus visos šalies teršalų. Mažeikių rajono savivaldybėje išmetamų teršalų kiekis sudaro 94 procentus Telšių regiono teršalų. Per 2014 – 2020 m. laikotarpį situacija beveik nesikeitė – kasmet iš stacionarių taršos šaltinių į orą išmetama virš 20 tūkstančių tonų teršalų.

Oficialiosios statistikos portalo duomenimis, Telšių regiono oro tarša kietosiomis dalelėmis sudaro 7,3 procentus visos šalies taršos, šiuo rodikliu Telšių regionas yra 6-oje vietoje (234 t.). Per 2014 – 2020 metų laikotarpį tarša kietosiomis dalelėmis apskrityje sumažėjo beveik 39 procentais, didžiausias mažėjimas yra Rietavo savivaldybėje – beveik 90 procentų. Mažeikių ir Telšių rajonų savivaldybėse tarša kietosiomis dalelėmis yra didžiausia iš regiono savivaldybių ir sudaro atitinkamai 44,3 ir 40,5 procento apskrities taršos. Oro tarša kietosiomis dalelėmis regione per 2014–2020 metų laikotarpį sumažėjo beveik 39 procentais, didžiausias mažėjimas yra Rietavo savivaldybėje - beveik 90 procentų.

Priešlaikinių mirčių, priskiriamų ilgalaikiam kietųjų dalelių KD_{2,5} poveikiui, tenkančių 100 000 gyv. Telšių regione 2019 m. buvo 77, t.y. mažiau nei vidutiniškai šalyje (90). Šis Telšių regiono rodiklis buvo antras žemiausias šalyje po Utenos regiono.

Telšių regione oro monitoringo įrangos turi ir oro taršos stebėseną vykdo tik Mažeikių rajono savivaldybė. Vadovaujantis Mažeikių rajono savivaldybės tarybos 2019 m. spalio 25 d. sprendimu Nr. T1-295 „Dėl Mažeikių rajono savivaldybės aplinkos monitoringo 2020-2025 metų programos patvirtinimo“, vykdoma oro taršos stebėseną pasyviaisiais sorbentais 12-oje Mažeikių rajono vietų, iš kurių šešios vietos yra Mažeikių mieste. Pagal monitoringo programą atliekami sieros dioksido (SO₂), azoto oksidų (NO₂), lakiųjų organinių junginių (benzenas, toluenas, etilbenzenas, ksilenas). Taip pat atliekami kietųjų dalelių (KD₁₀) ir anglies monoksido (CO) koncentracijų matavimai. Savivaldybei reikėtų modernesnių oro taršos matavimo prietaisų, kurių pagalba oro tarša būtų matuojama pastoviai ir su rezultatu kiekvienas rajono gyventojas galėtų susipažinti bet kuriuo paros metu (pvz. programėlė telefone).

Plungės, Telšių rajono ir Rietavo savivaldybės oro monitoringo sistemų neturi, poreikis oro monitoringui yra.

Mažeikių rajono savivaldybės geriamojo vandens tiekimą ir (arba) nuotekų tvarkymą vykdo bei vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą eksploatuoja UAB „Mažeikių vandenys“. Mažeikių rajono savivaldybės gyventojų, prisijungusių prie vandens tiekimo tinklų, dalis nuo bendro gyventojų skaičiaus 2020 m. buvo 79 proc., prie nuotekų surinkimo tinklų – 72 procentai gyventojų.

Telšių rajono savivaldybės geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas teikia UAB „Telšių vandenys“. Viso bendrovėje centralizuotai tiekiamas vanduo 35537 gyventojams – 98,8 proc., centralizuotos nuotekos – 31 413 gyventojams – 87,3 proc. 2020 m. Gyventojų skaičius UAB „Telšių vandenys“ aptarnaujamoje teritorijoje yra 35980 gyventojai.

Plungės rajono savivaldybės geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas teikia UAB „Plungės vandenys“. Plungės savivaldybės gyventojų, prisijungusių prie vandens tiekimo tinklų, dalis nuo bendro gyventojų skaičiaus 2020 m. buvo 80,0 proc., prie nuotekų surinkimo tinklų – 72,7 procentai gyventojų.

Rietavo savivaldybėje geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas teikia UAB „Rietavo komunalinis ūkis“. Rietavo savivaldybėje 2020 m. gruodžio 31 d. geriamuoju vandeniu iš centralizuoto vandentiekio buvo aprūpinami 2183 vartotojai. Rietavo aglomeracijoje prie viešojo geriamojo vandens tiekimo sistemos 2020 m. gruodžio 31 d. buvo prisijungę 1562 vartotojai, kai tokia galimybę turi iš viso – 1675 būstai. Tai sudaro 95,6% gyventojų. Kitose savivaldybės gyvenvietėse geriamuoju vandeniu iš viešojo vandentiekio buvo aprūpinami 621 vartotojai, kai tokią galimybę turi 699 būstai. Tai sudaro 88,8 % gyventojų. Rietavo savivaldybėje 2020 m. gruodžio 31 d. galimybę prisijungti prie buitinių nuotekų tvarkymo tinklų turėjo 1938 namų ūkiai, iš jų prisijungusių buvo 1860 vartotojų, t. y. beveik 96 procentai. Prie Rietavo aglomeracijos nuotekų tvarkymo sistemos 2020 m. gruodžio 31 d. buvo prisijungę 1612 vartotojų, kai tokia galimybę turėjo iš viso 1662 būstai. Tai sudaro 97 % gyventojų. Kitose savivaldybės gyvenvietėse prie viešosios nuotekų tvarkymo sistemos 2020 m. gruodžio 31 d. buvo prisijungę 248 vartotojai, kai tokią galimybę turėjo iš viso – 276 būstai. Tai sudaro 89,8 proc. gyventojų (kai sukurta viešoji nuotekų tvarkymo infrastruktūra).

Telšių regione gyventojų, aprūpinamų geriamojo vandens tiekimo paslaugomis, dalis, palyginti su visais gyventojais 2020 m. buvo 82,4 procento, gyventojų, aprūpinamų centralizuotai teikiamomis nuotekų surinkimo paslaugomis, dalis, palyginti su visais gyventojais – 73,8 procento. Trūksta vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros gyvenvietėse iki 2000 gyventojų.

Telšių regione išvalytų nuotekų išleidimo į paviršinius vandenis kiekis per 2014 – 2020 m. laikotarpį padidėjo beveik 16 procentų. Šalies mastu šis kiekis sumažėjo 19 procentų. Mažeikių rajono savivaldybėje išvalytų nuotekų kiekis sudaro apie pusę Telšių regiono nuotekų kiekio, Telšių rajono savivaldybės – apie trečdalį, Plungės - apie penktadalį, Rietavo – apie 2 procentus.

2020 m. Telšių regione paviršinių nuotekų kiekis siekė 1614,324 tūkst. m³ per metus. Nepakankamai išvalytų ir užterštų be valymo paviršinių nuotekų nebuvo išleista.

Regione vis dar yra praeityje užterštų neišvalytų teritorijų, kurios daro didelę žalą aplinkai ir gyvenamosios aplinkos kokybei. Telšių regiono potencialių taršos židinių tankumas 2021 m. buvo 0,41 vnt./km² 300 ir daugiau gyventojų tankumą turinčiose teritorijose ir aplink jas.

Plungės rajono savivaldybėje yra trys naftos produktais užterštos, neišvalytos teritorijos Šateikių seniūnijoje, iš viso apie 0,55 ha plote. Viena jų – kultūrinio paveldo teritorijoje, kita – šalia Minijos ichtiologijos draustinio, dar vienos grūntiniai vandenys patenka į Šateikių tvenkinį.

Telšių rajono savivaldybėje neišvalytų statybinėmis atliekomis ir naftos produktais bei kitomis pavojingomis atliekomis užterštų teritorijų. Rietavo savivaldybėje yra užterštų teritorijų naftos produktais, amoniaku: apie 0,3 ha ploto buvusios degalinės teritorija Giliogirio kaime - naftos produktais užterštas paviršinis gruntas, galimas užterštumas gilesniųjų žemės sluoksnių grunte; apie 0,2 ha ploto amoniako saugyklos pamatai Giliogirio kaime, pavojinga aplinkai ir žmonių sveikatai dėl padidėjusios cheminių medžiagų koncentracijos dirvožemyje, grunte ir (ar) požeminiame vandenyje. Taip pat yra apleistų žemės ūkio objektų teritorijų, kurios kelia grėsmę aplinkinių teritorijų požeminiams ir antžeminiams vandenims, daro neigiamą poveikį aplinkinių gyventojų sveikatai ir kraštovaizdžiui (apie 3,6 ha). Mažeikių rajono savivaldybėje užterštų neišvalytų teritorijų nėra.

Telšių regione 2018-2021 m. nepralaidžių dangų ir žaliosios infrastruktūros plotų santykis 1500 gyv./km² ir didesnio tankumo teritorijoje buvo lygus 1,64 (6/4), t.y. nepralaidžių dangų plotas regione yra pernelyg didelis, lyginant su žaliosios infrastruktūros plotu. Vidutiniškai šalyje žaliosios infrastruktūros ir nepralaidžių dangų santykis buvo palankesnis - 1,15 (arba 5/5).

Apibendrinimas. Problema: Reikšmingas taršos poveikis aplinkai

Aplinkosaugai įtaką darantys veiksniai – oro taršos valdymas, atliekų tvarkymas, vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas, užterštos ir pažeistos teritorijos. Oro tarša yra ypač svarbus veiksnys globaliame pasaulyje. Telšių regionas yra taršiausias Lietuvoje pagal išmetamų teršalų kiekį iš stacionarių taršos šaltinių. Oro taršos monitoringo įrangos turi ir oro taršos stebėseną vykdo tik Mažeikių rajono savivaldybė, regione trūksta modernių oro taršos matavimo sistemų. Kitas veiksnys – atliekų tvarkymas, būtina siekti, kad kuo didesnis procentas atliekų kiekis būtų perdirbamas, šiuo metu Telšių regione perdirbama apie pusė paruoštų perdirbimui komunalinių atliekų, todėl atliekų tvarkymo infrastruktūrą būtina plėsti, skatinti rūšiuojamąjį atliekų surinkimą, šviesti visuomenę, keisti vartojimo įpročius, skatinti atliekų prevenciją. Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra gyvenvietėse iki 2000 gyventojų yra nepakankama, savivaldybėms trūksta investicinių lėšų vandens ir nuotekų tinklams bei valymo įrenginiams statyti. Regione yra praeityje užterštų neišvalytų teritorijų, kurios daro didelę žalą aplinkai, trūksta žaliosios infrastruktūros.

Sąsajos su RPP regioninės plėtros problema:

3 problema. Nepakankamai tvari aplinka, daranti neigiamą įtaką regionų patrauklumui.

2 problema. Atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis.

Sąsajos su NPP pažangos uždaviniais

6.7 Gerinti vandens telkinių būklę bei didinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą ir efektyvumą.

6.8. Išsaugoti ir atkurti biologinę įvairovę, ekosistemų, jų paslaugų kokybę bei kraštovaizdžio savitumą ir užtikrinti darnų gamtos išteklių naudojimą

6.10. Mažinti susidarančių atliekų kiekį ir efektyviai jas tvarkyti

6.11. Stiprinti neigiamo poveikio aplinkai prevenciją, aplinkos monitoringą ir aplinkos apsaugos kontrolę

VI. ŠVIETIMAS

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymu, savivaldybės vykdo savarankiškąją funkciją, užtikrindamos jų teritorijoje gyvenančių vaikų iki 16 metų mokymosi pagal privalomojo švietimo programas įgyvendinimą, ikimokyklinio ugdymo, neformaliojo švietimo, vaikų ir jaunimo užimtumo, pavėžėjimo į mokyklas ir į namus organizavimo ir kitas funkcijas.

Oficialiosios statistikos portalo duomenimis 2021 m. Telšių regione buvo 29 ikimokyklinio ugdymo įstaigos, jų skaičius per 2016 – 2021 metų laikotarpį sumažėjo 3 įstaigomis. Daugiausiai ikimokyklinių įstaigų yra Mažeikių rajono savivaldybėje – 14, Telšių ir Plungės rajono savivaldybėse 8 ir 6 atitinkamai, Rietavo savivaldybėje – 1. Be to, savivaldybėse, siekiant optimizuoti išteklių naudojimą, yra mokyklų, kurios įgyvendina ikimokyklinio ugdymo programas.

Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenimis (ŠVIS), Telšių regione 3 – 5 metų vaikų skaičius 2020-2021 mokslo metais buvo 4,1 tūkstančio, 2021-2022 mokslo metais – 3,82 tūkstančio. Iš šio skaičiaus regiono ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankė 86,5 ir 90,5 procento vaikų atitinkamai pagal mokslo metus.

Per 2017–2021 m. laikotarpį Telšių regiono ikimokyklinio ugdymo auklėtinių skaičius buvo stabilus, išlaikė nežymią augimo tendenciją - didėjo 0,1 procento. Analizuojant pagal savivaldybes, didžiausias regione ikimokyklinio ugdymo auklėtinių skaičiaus augimas matomas Plungės rajono savivaldybėje: per laikotarpį auklėtinių skaičius padidėjo 11,6 procento, šis augimas buvo beveik triskart didesnis už šalies vidurkį, kuris buvo 3,9 procento per laikotarpį. Telšių rajono savivaldybėje ikimokyklinio ugdymo auklėtinių skaičius padidėjo 0,1 procento, mažėjo Rietavo savivaldybėje – 5,4 procento ir Mažeikių rajono savivaldybėje – 6,3 procento.

Analizė pagal amžiaus grupes rodo, kad amžiaus grupės iki 3 metų auklėtinių skaičius per laikotarpį nuo 2016-2017 m. iki 2021-2022 m. Telšių regione padidėjo 3 procentais. Tačiau atskirais laikotarpiais, kaip pvz. 2018-2019 ir 2019-2020 m. auklėtinių skaičius didėjo iki 10 procentų, lyginant su 2016 – 2017 m. Amžiaus grupės nuo 4 iki 6 m. auklėtinių skaičius per laikotarpį nuo 2016-2017 m. iki 2021-2022 m. sumažėjo 0,8 procento. Vertinant tai, kad auklėtinių skaičiaus kitimas yra netolygus, pažymėtina tai, kad lyginant 2017-2018 ir 2021-2022 m., matome 1,2 procento padidėjimą.

Mažeikių rajono savivaldybėje ikimokyklinio ugdymo auklėtinių skaičius per laikotarpį nuo 2016-2017 iki 2021-2022 m. sumažėjo 5,5 procento, amžiaus grupėje iki 3 metų sumažėjo 7,6 procento, tačiau priešmokyklinio amžiaus (6 m.) grupėje padidėjo 3,7 procento.

Plungės rajono savivaldybėje ikimokyklinio ugdymo auklėtinių skaičius per laikotarpį nuo 2016-2017 iki 2021-2022 m. padidėjo beveik 12 procentų, amžiaus grupėje iki 3 metų padidėjo 14,5 procento.

Rietavo savivaldybėje bendras ikimokyklinio ugdymo auklėtinių skaičius per laikotarpį nuo 2016-2017 iki 2021-2022 m. sumažėjo 23,6 procento, tačiau amžiaus grupėje iki 3 metų padidėjo 44 procentais.

Telšių rajono savivaldybėje bendras ikimokyklinio ugdymo auklėtinių skaičius per laikotarpį nuo 2016-2017 iki 2021-2022 m. sumažėjo 0,67 procento, tačiau amžiaus grupėje iki 3 metų padidėjo 5,3 procentais.

Per paskutinius penkeris metus vaikų nuo 1 iki 6 metų ikimokykliniame ugdyme dalis, palyginti su atitinkamo amžiaus vaikais Telšių regione didėjo sparčiau nei šalies vidurkis, t.y. 25 procentais iki 83,7 procentų, bet dar atsilieka nuo šalies vidurkio, kuris sudaro 85,2 procento. Šalies vidurkis per 2017-2021 m. laikotarpį augo 18 procentų.

Telšių regiono vaikų iki 3 m. amžiaus grupės ikimokykliniame ugdyme dalis, palyginti su atitinkamo amžiaus vaikais (31,5 proc.) taip pat nesiekia šalies vidurkio (35 proc.) ir augo lėčiau nei pastarasis.

Tačiau 3 metų ir vyresnių vaikų ikimokykliniame ugdyme dalis, palyginti su atitinkamo amžiaus vaikais, Telšių apskrityje yra didesnė už šalies vidurkį - 72,5 proc., šalies vidurkis - 69,3 procento. Šios dalies augimas Telšių apskrityje per laikotarpį taip pat buvo spartesnis nei vidutiniškai šalyje: Telšių regione didėjo beveik 17 procentų, šalyje - beveik 8 procentais.

Bendras gimstamumo rodiklis 2015-2021 m. laikotarpiu yra nuosekliai mažėjantis tiek šalies mastu (23,2 proc.), tiek Telšių regione (29,4 proc.). Bendrojo gimstamumo rodiklio 2021 m. šalies vidurkis buvo 8,3 tūkstančiui gyventojų, Telšių regiono - 7,7 tūkstančiui gyventojų. Telšių regione šis rodiklis pamečiui per visą laikotarpį buvo artimas šalies vidurkiui, 2015 ir 2019 m. buvo šiek tiek aukštesnis už šalies vidurkį. Aukščiausias bendras gimstamumo rodiklis regione per 2015-2021 m. laikotarpį buvo Plungės rajono savivaldybėje, visais laikotarpio metais jis buvo aukštesnis už šalies vidurkį ir turėjo mažiausią kritimo per laikotarpį tendenciją (25 proc.). Labiausiai gimstamumo rodiklis per laikotarpį mažėjo Mažeikių rajono savivaldybėje (32,7 proc.), Rietavo savivaldybėje (29 proc.), Telšių rajono savivaldybėje (27,2 proc.).

Apibendrinant galima teigti, kad ikimokyklinio ugdymo auklėtinių skaičius regione yra stabilus su nuosaikia augimo tendencija, bendras gimstamumo rodiklis per visą laikotarpį buvo artimas, o atskirais metais aukštesnis už šalies vidurkį. Pažymėtina, kad pagal bendrąjį gimstamumo rodiklį 1000 gyventojų, Telšių regionas šalies mastu yra ketvirtoje vietoje po Vilniaus, Klaipėdos ir Kauno regionų.

Oficialiosios statistikos portalo duomenimis Telšių regione 2021 – 2022 mokslo metais veikė 45 bendrojo ugdymo mokyklos, daugiausiai iš jų Mažeikių rajono savivaldybėje – 19, Telšių rajono savivaldybėje – 13, Plungės rajono savivaldybėje – 10, Rietavo savivaldybėje – 3. Telšių regiono bendrojo ugdymo mokyklų skaičius sudaro tik 4,7 proc. visų Lietuvos Respublikos bendrojo ugdymo mokyklų.

Vykdamas mokyklų tinklo optimizavimą, Telšių regiono bendrojo ugdymo mokyklų (toliau – BUM) skaičius per laikotarpį nuo 2017 – 2018 iki 2021 – 2022 mokslo metų buvo sumažintas nuo 66 iki 45, t. y. 31,8 procento. Tai yra didžiausias BUM skaičiaus sumažinimas tarp visų šalies regionų, daugiau nei dvigubai didesnis už bendrą Lietuvos Respublikos mokyklų skaičiaus mažėjimą, kuris per laikotarpį sudarė 15 procentų.

Telšių ir Plungės rajonų savivaldybėse bendrojo ugdymo mokyklų skaičius per laikotarpį sumažėjo perpus, Mažeikių rajono savivaldybėje – 34 proc. Rietavo savivaldybėje mokyklų skaičius per laikotarpį nekito (veikė 3 BUM), tačiau 2022-2023 mokslo metais optimizuota iki 2 BUM su 1 skyriumi.

Mokyklų tinklo optimizavimas tęsiamas, Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenimis (ŠVIS) duomenimis, 2022 m. rugsėjo 1 d. bendrojo ugdymo programas Telšių regione įgyvendina 41 mokykla ir 11 jų skyrių.

Telšių regiono vidutinis vienos mokyklos mokinių skaičius 2014 – 2015 mokslo metais buvo 236 mokiniai, 18 procentų mažesnis už Lietuvos Respublikos vidurkį. Per laikotarpį iki 2020 – 2021 mokslo metų Telšių regiono vidutinis vienos mokyklos mokinių skaičius padidėjo iki 314 ir buvo vos 6 procentais mažesnis už šalies vidurkį.

Tarp Telšių regiono savivaldybių didžiausias vidutinis vienos mokyklos mokinių skaičius 2014 – 2015 mokslo metais buvo Rietavo savivaldybėje – 334, Mažeikių rajono savivaldybėje – 251, Plungės rajono savivaldybėje – 232, žemiausias – Telšių rajono savivaldybėje – 211. Per laikotarpį iki 2020 – 2021 mokslo metų vidutinis vienos mokyklos mokinių skaičius Telšių rajono savivaldybėje didėjo daugiausia – 44 procentais iki 303. Plungės rajono savivaldybėje vidutinis vienos mokyklos mokinių skaičius didėjo 41 proc. ir buvo didžiausias iš apskrities savivaldybių – 329. Mažeikių rajono savivaldybėje vidutinis vienos mokyklos mokinių skaičius 2020 – 2021 mokslo metais buvo 318, Rietavo savivaldybėje – 280.

Bendrojo ugdymo mokyklų mokytojams ir vadovams tenkantis mokinių skaičius per 2014–2021 m. laikotarpį padidėjo nuo 9,9 mokinių iki 11,6 ir yra artimas šalies vidurkiui (11,7).

Apibendrinant galima teigti, kad per laikotarpį nuo 2014–2015 iki 2020–2021 mokslo metų buvo vykdomas bendrojo lavinimo mokyklų tinklo optimizavimas ir Telšių apskrities savivaldybių vidutinis vienos mokyklos mokinių skaičius artėjo prie respublikos vidurkio ir atsilikimą nuo jo sumažino nuo 18 iki 6 procentų.

Oficialiosios statistikos portalo duomenimis Telšių regiono bendrojo ugdymo mokyklose 2020 – 2021 mokslo metais mokėsi 15699 mokiniai, ir tai sudaro 4,8 proc. visų Lietuvos Respublikos mokinių skaičiaus. Pagal bendrojo ugdymo mokyklų mokinių skaičių Telšių regionas yra 7-oje vietoje tarp 10 regionų, aplenkdamas Alytaus, Utenos ir Tauragės apskritis. Per laikotarpį nuo 2014 – 2015 iki 2020 – 2021 mokslo metų mokinių skaičius Telšių regiono bendrojo ugdymo mokyklose sumažėjo 14,7 procento, tai yra beveik tris kartus daugiau nei Lietuvos Respublikos vidurkis – 5,1 proc.

Telšių regiono savivaldybėse didžiausias bendrojo ugdymo mokyklų mokinių skaičius 2020 – 2021 mokslo metais buvo Mažeikių rajono savivaldybėje (6366), antroje vietoje – Telšių rajono savivaldybė (4548), trečioje – Plungės rajono savivaldybė (3945), Rietavo savivaldybėje – 840 bendrojo ugdymo mokyklų mokinių. Mažiausias mokinių skaičiaus mažėjimas per laikotarpį nuo 2014 iki 2021 metų yra Mažeikių (12,6 proc.), Plungės (15,1 proc.) rajono savivaldybėse, didesnis – Rietavo savivaldybėje (16,3 proc.), Telšių rajono savivaldybėje (17 proc.)

Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skaičius šalyje yra didėjantis, per laikotarpį nuo 2017-2018 iki 2021-2022 m. padidėjo 13 procentų, mokinių, turinčių negalių, skaičius padidėjo 8,8 procento. Atsižvelgiant į šią tendenciją, ugdymo įstaigų pritaikymas mokiniams su negalia, universalus dizainas jose yra aktualus. Telšių regione yra daugiau nei 3000 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių, 29 mokiniai su judėjimo negalia. Mokiniai į mokyklas ir į namus pavėžėti regiono mokymo įstaigos turi 51 geltonąjį autobusą, trys iš jų yra pritaikyti asmenims su judėjimo negalia.

Telšių rajono savivaldybėje 2022-2023 m. m. yra 1199 specialiųjų poreikių vaikai, iš jų 476 nustatyti vidutiniai, dideli ir labai dideli specialieji ugdymosi poreikiai (autizmo spektro, intelekto, neurologiniai, elgesio ir emocijų, raidos sutrikimai, kompleksinė negalia) (toliau – SUP). Judėjimo negalią turi du vaikai. Savivaldybėje dvi mokyklos yra dalinai pritaikytos judėjimo negalią turintiems asmenims (Nevarėnų pagrindinė mokykla ir Ateities progimnazija), jose neįgalieji gali judėti su asistento pagalba. Iš dalies pritaikytos trys mokyklos (Tryškių Lazdynų Pelėdos gimnazija – ne į visas erdves galima patekti, gimnazijos skyrių patalpos nepritaikytos, lopšelyje – darželyje „Žemaitukas“ pritaikytos 2 grupės, pritaikyta Ubiškės daugiafunkcinio centro dalis). Dvylikoje mokyklų yra pandusai, galima patekti į kai kurias pirmojo aukšto patalpas, tačiau laisvai judėti trukdo slenksčiai, laiptai, nepritaikytos durys, nepritaikyti tualetai. Visiškai nepritaikytos 9 mokymo įstaigos. Trūksta SUP vaikams pritaiktų vadovėlių, pratybų sąsiuvinį, užduočių ruošinių, padalomosios medžiagos. Mokiniai pavėžėti savivaldybės ugdymo įstaigose yra 17 mokyklinių autobusų, pavėžėjimo paslauga naudojasi 1344 vaikai. Paslaugos poreikis patenkinamas.

Rietavo savivaldybėje yra 135 specialiųjų poreikių vaikai, iš jų du mokiniai yra su judėjimo negalia (turi vidutinių judesio ir padėties sutrikimų). Nė viena savivaldybės mokykla nėra pritaikyta savarankiškai judėti neįgaliojo vežimėliu visame pastate ir teritorijoje, mokyklų patalpos iš dalies pritaikytos negaliesiems: neįgaliojo vežimėliu patekti į mokyklą gali, yra pandusas (labai nepatogus, tačiau judėti įmanoma); yra slenksčių, negalieji gali iš dalies naudotis tik pirmame aukšte esančiomis patalpomis, sanitariniai mazgai pritaikyti iš dalies, yra nepritaikytų elementų ar kliūčių, patekti į kitus pastato aukštus taip pat negali, nes nėra lifto (senasis pastatas – 3 aukštai, naujasis – 4 aukštai). Trūksta patalpų, kurios būtų pilnai ir kokybiškai įrengtos specialiųjų poreikių vaikams su jiems reikalingomis priemonėmis, trūksta inovatyvių ir šiuolaikiškų priemonių ir programų, specialiųjų poreikių vaikų daugėja ir sutrikimai sunkėja. Mokiniai pavėžėti savivaldybės ugdymo įstaigose yra 3 transporto priemonės, pavėžėjimo paslauga naudojasi 70 vaikų. Paslaugos poreikis patenkinamas.

Telšių regione negalią turinčių mokinių, ugdomų įtraukiuoju būdu bendros paskirties švietimo įstaigose (bendrosiose klasėse), dalis 2022-2023 mokslo metais sudaro 43 procentus.

Mažeikių rajono savivaldybėje bendrojo ugdymo mokyklose yra 1001 mokinis, turintis specialiųjų ugdymo(si) poreikių. Iš jų 15 mokinių yra su judėjimo negalia. Mažeikių rajono savivaldybėje iš 17 mokymo įstaigų 2 yra pritaikytos asmenims su negalia, jose galima savarankiškai judėti neįgaliojo vežimėliu visame pastate ir teritorijoje. Dalinio pritaikymo elementų turi devynios mokymo įstaigos, visiškai nepritaikytos – šešios.

Vaikų pavėžėjimo paslaugoms teikti Mažeikių rajono savivaldybės bendrojo ugdymo įstaigos turi iš viso 18 geltonųjų autobusų. 2 geltonieji autobusai yra pritaikyti judėjimo negalią turintiems asmenims, jie priklauso Mažeikių Jievaro pagrindinei mokyklai, kurioje ugdomi judesio ir padėties

sutrikimų bei intelekto sutrikimų turintys vaikai. Mokykla, turėdama du judėjimo negaliai pritaikytus autobusus, pavėžėjimo paslaugas teikia tik šioje mokykloje besimokantiems mokiniams.

Plungės rajono savivaldybėje yra 686 specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai. Iš jų dešimt mokinių yra su judėjimo negalia. Viena mokykla yra pritaikyta asmenims su negalia, jose galima savarankiškai judėti neįgaliojo vežimėliu visame pastate ir teritorijoje. Daugumos švietimo įstaigų aplinka tik iš dalies pritaikyta neįgaliųjų poreikiams. Trūksta pritaiktų mokymo erdvių specialiųjų poreikių vaikams – poilsiui, individualiajam mokymuisi, nusiramino kambarių, sensorinių erdvių ar kampelių ir kt.

Mokiniams pavėžėti Plungės rajono savivaldybės ugdymo įstaigose yra 13 transporto priemonių, 1 iš jų pritaikyta neįgaliesiems, pavėžėjimo paslauga naudojasi 1199 vaikai. Paslaugos poreikis patenkinamas.

Neformalusis švietimas. Mokinių užimtumo ir ugdymo po pamokų klausimai savivaldybėse sprendžiami per neformaliojo švietimo įstaigų veiklą, prailgintos dienos grupių mokyklose, dienos centrų, nepriklausomų tiekėjų veiklą, taip pat vienintelę regione visos dienos mokyklą Plungės rajono savivaldybės Kulių gimnazijoje.

Oficialiosios statistikos portalo duomenimis 2021 m. 26,1 proc. Telšių regiono mokinių dalyvavo neformaliojo švietimo įstaigų veikloje, tai yra šiek tiek mažiau už šalies vidurkį (26,4 proc.). Neformaliojo ugdymo įstaigų veikloje dalyvaujančių mokinių dalis per 2017-2021 m. laikotarpį regione didėjo 1,1 procentiniu punktu, ir tai yra didesnis augimas už šalies vidurkį, kuris didėjo 0,7 procentinio punkto. Per laikotarpį rodiklis ženkliai augo dviejose regiono savivaldybėse: Plungės rajono savivaldybėje – 38 procentais, Rietavo savivaldybėje – 10 procentų. Mažeikių ir Telšių rajono savivaldybėse neformaliojo švietimo įstaigų veikloje dalyvaujančių mokinių dalis per laikotarpį mažėjo 2,3 ir 20 procentų atitinkamai. Pastebėtina, kad Mažeikių rajono savivaldybėje šis rodiklis per visą laikotarpį buvo vidutiniškai daugiau nei keturiais procentiniais punktais aukštesnis už šalies vidurkį.

Remiantis švietimo valdymo informacinės sistemos duomenimis, neformaliojo švietimo galimybėmis mokyklose ir kitur besinaudojančių mokinių dalis Telšių regiono savivaldybėje 2016-2021 m. laikotarpiu daugeliu atvejų buvo aukštesnė už šalies vidurkį.

Rietavo savivaldybės rodiklis visais laikotarpio metais svyravo tarp 71-77 procentų ir buvo ženkliai aukštesnis už šalies vidurkį, tik 2021-2022 m.m. sumažėjo 6 procentais.

Telšių rajono savivaldybės rodiklis per laikotarpį svyravo tarp 57,6 - 66,1 procento, daugeliu atvejų buvo aukštesnis už šalies vidurkį, išskyrus 2018-2019 ir 2021-2022 m.m., ir mažėjo 0,3 procento per laikotarpį.

Plungės rajono savivaldybės rodiklis per laikotarpį svyravo tarp 61,3 - 69,9 procento, buvo aukštesnis už šalies vidurkį, išskyrus 2020-2021 m.m. ir didėjo 0,2 procento per laikotarpį.

Mažeikių rajono savivaldybės rodiklis 2016-2021 m. laikotarpiu svyravo tarp 54 – 58,8 procento ir buvo žemiausias tarp regiono savivaldybių ir žemesnis už šalies vidurkį. Tačiau 2021-2022 m.m. stebimas didėjimas iki 70,8 procento, t.y. augimas 25,6 procento. 2022-2023 m.m. rodiklis sumažėjo ir grįžo į ankstesnių metų lygį – 56,4 procento (ŠVIS duomenys). Tikėtina, kad duomenys laikytini nekorektiškais dėl mokyklų netikslių suvedamų duomenų apie mokinių lankomas neformaliojo švietimo programas.

Apibendrinant galima teigti, kad neformaliojo švietimo galimybių bendrojo ugdymo mokyklose didinimas yra aktualus, ypač trūksta visos dienos mokyklų.

Apibendrinimas. Problema: Nepakankama švietimo paslaugų kokybė ir prieinamumas

Telšių regiono bendrojo lavinimo mokyklų tinklas buvo optimizuojamas ir vidutinis vienos mokyklos mokinių skaičius artėjo prie šalies vidurkio. Nepatenkinamas ikimokyklinio ugdymo poreikis, trūksta ikimokyklinio ugdymo vietų, ypač įvertinant nuo 2025 metų numatomą visuotinę ikimokyklinį

ugdymą nuo 2 metų amžiaus. Netolygiai regione prieinamos neformaliojo ugdymo įstaigų paslaugos, todėl neformaliojo ugdymo plėtojimas bendrojo ugdymo mokyklose yra aktualus. Mokyklos nėra pritaikytos neįgaliesiems, kai kuriose yra dalinis pritaikymas, nė vienoje mokykloje nėra universalaus dizaino.

Sąsajos su RPP regioninės plėtros problema:

2 problema. Atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis.

Sąsajos su NPP pažangos uždaviniais:

- 3.1. Pagerinti ugdymosi rezultatus ir sumažinti jų atotrūkį;
- 3.2. Didinti švietimo įtrauktį ir prieinamumą, užtikrinti saugią aplinką kiekvienam asmeniui.

VII. SVEIKATA

Telšių regiono pirminės asmens sveikatos priežiūros tinklą sudaro 23 įstaigos: Mažeikių rajono savivaldybėje jų yra aštuonios, iš jų – penkios privačios, trys viešosios įstaigos (su 7 medicinos punktais ir 1 ambulatorija kaimo vietovėse), Telšių rajono savivaldybėje – devynios, iš jų – šešios privačios, trys viešosios įstaigos (su 18 medicinos punktų, 3 ambulatorijomis kaimo vietovėse), Rietavo savivaldybėje – keturios (trys ambulatorijos seniūnijose ir mobilus medicinos punktas). Plungės rajono savivaldybėje – trys privačios (su 6 ambulatorijomis, 8 medicinos punktais kaimo vietovėse). Iš viso prie Telšių regiono pirminės asmens sveikatos priežiūros įstaigų prisirašę 138 605 pacientai.

2020 metais Telšių regionas buvo mažiausiai gydytojų turintis Lietuvoje. Gydytojų skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų, sudarė vos 43 procentus šalies vidurkio. Mažiausiai gydytojų skaičius Telšių regione yra Plungės r. savivaldybėje ir Rietavo savivaldybėje. 2014–2020 metų laikotarpiu gydytojų skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų, mažėjo 12 procentų.

Odontologų skaičius, 10 tūkst. gyv., 2020 m. sudarė 76,6 procento nuo Lietuvos šalies vidurkio. 2014–2020 metų laikotarpiu šis skaičius padidėjo daugiau nei 2 procentais.

2020 metais vidutinis slaugytojų ir akušerių skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų, buvo 74,5 procentai nuo Lietuvos vidurkio, 2014–2020 metų laikotarpiu šis skaičius mažėjo 7 procentais.

Vidaus ligų, vaikų ligų gydytojų, chirurgų, ginekologų, LOR gydytojų, psichiatrų skaičius 10000 gyventojų yra ženkliai mažesnis už šalies vidurkį, kai kuriose savivaldybėse jų iš viso nėra.

Šeimos gydytojų, tenkančių 10 tūkst. gyventojų, rodiklis 2020 m. siekia 88,9 procento nuo šalies vidurkio. Vidutinis šeimos gydytojų skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų yra 6,4, tuo tarpu šalies vidurkis – 7,2. 2014–2020 metų laikotarpiu šeimos gydytojų skaičius Telšių regione mažėjo 14 procentų.

Statistiniai duomenys rodo, Telšių regiono gyventojų, kurie per praėjusius 12 mėn. konsultavosi su šeimos gydytoju dalis yra mažesnė už šalies vidurkį: 2014 m. buvo 69,8 procento, 2019 m. sumažėjo iki 69 procentų. Šalies vidurkis – 2014 m. buvo 74,4 procento, 2019 m. – 73,6 procento.

Pirminės asmens sveikatos priežiūros tinklas yra pakankamas, tačiau paslaugų prieinamumą reikia didinti plėtojant ambulatorinių paslaugų asmens namuose teikimą, kuriant mobilies komandas sveikatos paslaugoms nutolusiose kaimo vietovėse teikti, sprendžiant sveikatos specialistų trūkumo problemą.

Senstanti visuomenė lemia augantį sveikatos paslaugų poreikį. Ypatingo dėmesio reikia 65+ amžiaus žmonių grupės sveikatos paslaugoms. Statistikos duomenys rodo, kad Telšių apskrities gyventojų amžiaus grupės 65+ procentas yra didėjantis (nuo 19,4 proc. 2018 metais iki 22,8 proc. 2022 m.) ir 2022 m. duomenimis yra aukštesnis už Lietuvos vidurkį 2,8 procentinio punkto (L - 20 proc., Telšių apskrities -22,8 proc.).

Siekiant gerinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę, efektyvinti sveikatos paslaugų teikimą, savivaldybėse siekiama mažinti stacionarių paslaugų apimtį, teikiant daugiau ambulatorinių ir socialinės globos asmens namuose paslaugų. Tai padės kompensuoti medicinos personalo trūkumą ir užtikrinti paslaugų prieinamumą, kokybę. Integruotai teikiant asmens sveikatos priežiūros ir socialines paslaugas, sudaromos sąlygos asmeniui kuo ilgiau savarankiškai gyventi bendruomenėje.

Telšių rajono savivaldybėje ilgalaikės socialinės globos paslaugas teikia viena įstaiga - VšĮ Varnių pirminės sveikatos priežiūros centro palaikomojo gydymo ir slaugos ligoninės slaugos (globos) skyrius kuriame yra 30 slaugos ir socialinių paslaugų vietų skaičius. Įstaigoje ilgalaikės socialinės globos paslaugos teikiamos 21 asmeniui su sunkia negalia, 9 asmenims teikiamos trumpalaikės socialinės globos paslaugos, galimybės teikti paslaugas yra visiškai išnaudotos. Šiuo metu 4 asmenys yra įtraukti į laukiančiųjų eilę šioms paslaugoms gauti. Ilgalaikės socialinės globos paslaugų poreikis nėra patenkintas, neužtikrintos kokybiškos paslaugos senatvine demencija ir Alzheimeriu sergantiems pacientams. Dėl senstančios visuomenės paslaugų poreikis yra didėjantis, todėl savivaldybei aktualu plėtoti ambulatorines slaugos paslaugas namuose.

Nuo 2021 metų ambulatorines slaugos paslaugas namuose (toliau – ASPN) teikia Telšių rajono pirminės sveikatos priežiūros centras, sudarytos paslaugų teikimo sutartys su keturiais pirminės asmens sveikatos priežiūros centrais. Paslaugų gavėjų skaičius nuo 2020 m. išaugo dvigubai - 2020 m. buvo 645 paslaugų gavėjai, 2021 m. – 1257, iki 2022 m. spalio mėn. paslaugos teikiamos 1229 pacientams. Trūksta automobilių paslaugai teikti, įrangos. Rajone prirašytų prie įstaigų pacientų bendras skaičius 41800, paslaugos nėra pilnai užtikrinamos. Ambulatorinės paliatyvosios pagalbos paslaugos savivaldybėje neteikiamos. Dienos socialinės globos institucijoje paslaugos Telšių rajono savivaldybėje teikiamos 43 asmenims su negalia, 4 asmenims su sunkia negalia (Telšių centre „Viltis“ ir Telšių rajono senelių globos namų struktūriniame padalinyje - Gedrimų savarankiško gyvenimo namuose).

Dienos socialinės globos paslaugas asmens namuose teikia Telšių socialinių paslaugų centras, paslaugų poreikis yra patenkintas, laukiančiųjų eilėje nėra. Stebimas dienos socialinės globos paslaugų poreikio didėjimas (2019 m. – 84, 2020 m. – 83, 2021m. – 96 asmenims, per 2022 m. dešimt mėnesių – 67 asmenims). Artimiausiu metu Telšiuose pradės veiklą Dienos centras asmenims su fizine negalia, tai padidins paslaugų prieinamumą.

Mažeikių rajono savivaldybėje prie pirminių asmens sveikatos priežiūros įstaigų prisirašiusiųjų asmenų skaičius 2018-2021 m. laikotarpiu buvo nuo 1 iki 7 proc. didesnis negu gyventojų skaičius. VšĮ Regioninės Mažeikių ligoninės paslaugomis besinaudojantys pacientai neretai renkasi ne tik antrinio, bet ir pirminio lygio gydymo paslaugas gauti Mažeikiuose. Mažeikių rajono savivaldybėje 2021 m. gyveno daugiau nei 16000 asmenų, kuriems sveiktos priežiūros paslaugų prieinamumas ir kokybė yra ypatingai svarbu: beveik 12000 pensinio amžiaus asmenų, 3555 asmenys su negalia, 829 Demencija ir Alzheimerio liga sergantys asmenys.

Siekiant mažinti gydymo paslaugų stacionare ir didinti ambulatorinių sveikatos priežiūros paslaugų apimtį, Mažeikių rajono savivaldybėje ambulatorines slaugos paslaugas namuose nuo 2022 m. sausio 1d. teikia UAB „Rezus.lt“ mobili komanda (bendrosios praktikos slaugytojas, slaugytojos padėjėjas ir trys kineziterapeutai). Ambulatorinių slaugos paslaugų namuose poreikis šiuo metu patenkinamas, tačiau yra stebimas poreikio augimas. Vien per 2022 m. I-II ketvirčio laikotarpį aptarnautų pacientų ir suteiktų paslaugų kiekis išaugo dvigubai – nuo 240 pacientų ir suteiktų 1090 paslaugų I ketvirtį iki 480 pacientų ir 2199 paslaugų II ketvirtį. Dienos socialinės globos institucijoje paslaugas 2020 ir 2021 m. gavo 17 asmenų, 2022 m. iki lapkričio 1 d. – 15 asmenų (asmenys su proto negalia, VšĮ „Vilties erdvė“).

Dienos socialinės globos asmens namuose paslaugas 2020 m. gavo 96 asmenys, 2021 m. - 89 asmenys, 2022 m. iki lapkričio 1 d. paslaugas - 68 asmenys. Paslaugų apimtį nemažėja, mažėjant pacientų skaičiui, nes didėja paslaugų poreikis sunkesniems pacientams, kuriems skiriama daugiau laiko – 6-8 valandos per parą. Ankstesniais, 2020 m., pacientams paslaugos buvo teikiamos vidutiniškai po 4 valandas per parą. VšĮ Regioninėje Mažeikių

ligoninėje yra 6 lovos skirtos paliatyviajai slaugai. Kadangi ambulatorinių sveikatos priežiūros paslaugų apimčių didinimas yra prioritetinės svarbos, Mažeikių rajono savivaldybė planuoja veiksmus šių paslaugų plėtrai.

VšĮ Plungės rajono savivaldybės ligoninė teikia stacionarines slaugos paslaugas palaikomojo gydymo ir slaugos skyriuose, taip pat ambulatorines slaugos paslaugas. Paslaugų poreikis patenkinamas, laukimo eilių nėra.

Stacionarinių slaugos paslaugų statistika rodo, kad slaugos lovų (įskaitant paliatyvią slaugą) skaičius mažėjo nuo 72 lovų 2020 m. iki 60 lovų 2021 m. ir 64 lovų iki 2022 m. III ketvirčio. Pacientų skaičius mažėjo taip pat nuo 306 pacientų (2020 m.) iki 220 pacientų (2021m.) ir iki 259 pacientų 2022 m. III ketvirtį.

2022 m. sausio 1d. VšĮ Plungės rajono savivaldybės ligoninė pradėjo teikti ambulatorinės slaugos paslaugas ir ambulatorinės paliatyviosios pagalbos paslaugas namuose prie dviejų pirminių sveikatos priežiūros centrų prisirašiusiems pacientams. Ambulatorinės paliatyviosios pagalbos paslaugų namuose III ketvirtį buvo teikiamos 2 pacientams, 10 apsilankymų. Ambulatorinės slaugos paslaugų gavėjų ir suteiktų paslaugų skaičius augo nuo 66 pacientų ir 168 apsilankymų I ketvirtį iki 213 pacientų, 1107 apsilankymų per dieną III ketvirtį (VšĮ Plungės rajono savivaldybės ligoninė).

Ambulatorinės slaugos paslaugas taip pat teikia Plungės socialinių paslaugų centras ir UAB „Plungės sveikatos centras“.

Plungės socialinių paslaugų centro paslaugų gavėjų/suteiktų paslaugų skaičius per I-III ketvirtį buvo 65/102, 48/508 ir 63/508 atitinkamai. UAB „Plungės sveikatos centras“ suteiktų ambulatorinės slaugos pacientų/paslaugų skaičius per I-III ketvirtį buvo 296/3401, 314/4225 ir 261/3086 atitinkamai.

2022 m. liepos 1 d. pradėtos teikti dienos socialinės globos paslaugos vaikams su negalia/su sunkia negalia Plungės specialiojo ugdymo centras (vaikams su negalia) – 13 paslaugų gavėjų iki 2022 m. lapkričio 1d. Plungės socialinių paslaugų centras integralios pagalbos sudėtyje 2020 m. suteikė paslaugas 44 gavėjams, 2021 - 43, 2022 m. iki lapkričio 1 d. – 33 paslaugų gavėjams. Paslaugų laukimo eilės nėra, tačiau ambulatorinių paslaugų gavėjų skaičiaus augimas rodo, kad paslaugų poreikis didėja.

Rietavo savivaldybėje Rietavo socialinių paslaugų centras teikia dienos socialinės globos asmens namuose paslaugas. Stebimas paslaugų gavėjų mažėjimas, 2020 m. – 27 gavėjai, 2021 m. – 23 gavėjai, 2022 m. I ketv. – 17 gavėjų. Dienos socialinė globos institucijoje paslauga neteikiama. Dienos socialinės globos paslaugų poreikis savivaldybėje yra patenkinamas.

Ambulatorines slaugos paslaugas teikia dvi asmens sveikatos priežiūros įstaigos - UAB „Rietavo šeimos daktaras“ ir K. Preibio gamybinė įmonė. Paslaugos teikiamos asmens namuose pacientams, kuriems nustatytas bendras funkcinis sutrikimas ir kurie kasdieniame gyvenime yra priklausomi nuo kitų žmonių pagalbos. Paslaugos poreikis šiuo metu patenkinamas, tačiau stebimas vis didėjantis šios paslaugos poreikis, kuris per laikotarpį nuo 2021 m. IV ketvirčio iki 2022 m. III ketvirčio padidėjo 48 procentais (nuo 27 iki 40 asmenų). Šiuo metu paslaugos teikiamos 40 paslaugos gavėjų.

Stacionaro slaugos paslaugas teikia VšĮ Rietavo pirminės sveikatos priežiūros centro slaugos ir palaikomojo gydymo skyrius, Iš valstybinės ligonių kasos finansuojamos 24 lovos, paslaugų gavėjų skaičius yra augantis: 2020 m. – 89, 2021 m. -95, 2022 m. -103 (duomenys iki rugsėjo 30 d.).

Poreikį didinti pirminės asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą kaimuose rodo statistiniai duomenys: kaimo gyventojų apsilankymų pas gydytojus skaičiaus ir sergančių asmenų skaičiaus rodiklis yra mažesnis nei miesto gyventojų (išskyrus Rietavo), tačiau kaimo gyventojų mirtingumo rodiklis Mažeikių ir Plungės rajonuose yra didesnis nei miesto gyventojų, kas netiesiogiai atspindi sveikatos apsaugos paslaugų prieinamumo kaimo vietovėse problemą. Kokybiška pirminė sveikatos priežiūra ir jos prieinamumas turi didelių galimybių rizikos veiksnių korekcijai bendruomenėje ir ankstyvai ligų diagnostikai, hospitalizacijų skaičiui mažinti.

2019 m. standartizuotas hospitalizacijos rodiklis savivaldybėse (atv. sk. / 100-ui gyv.) Telšių regione šis rodiklis buvo panašus į Lietuvos vidurkį – 18,7.: Rietavo sav. – 20,7, Plungės r. sav. – 20,4, Telšių r. sav. – 20,1, Mažeikių r. sav. – 18,3.

Telšių regiono gyventojų psichinės sveikatos rodikliai yra išskirtinai prasti, tendencijos per 2014–2020 metų laikotarpį smarkiai blogėjančios.

Depresija, nuotaikos (afekciniais) sutrikimais sergančių asmenų skaičius 1000 gyventojų per 2014-2020 metų laikotarpį visose regiono savivaldybėse padidėjo vidutiniškai 32 procentais, didžiausias augimas buvo Telšių ir Plungės rajono savivaldybėse – 44–46 procentai, mažesnis – Mažeikių rajono ir Rietavo savivaldybėse – nuo 17 iki 20 procentų. Šalyje šio rodiklio augimas buvo 3–4 kartus mažesnis – per laikotarpį padidėjo beveik 10 procentų. (Šaltinis: Higienos institutas).

Psichikos ir elgesio sutrikimais sergančių asmenų skaičius 1000 gyventojų per 2014–2020 metų laikotarpį visose regiono savivaldybėse padidėjo vidutiniškai 40 procentų, didžiausias augimas buvo Telšių rajono savivaldybėje – 47 procentai, Rietavo savivaldybėje – 43 procentai. Šalies vidurkis buvo perpus mažesnis – 20 procentų (Šaltinis: Higienos institutas).

Šalyje užregistruotų susirgimų psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį 1000 gyventojų rodiklis per 2014-2019 m. laikotarpį augo beveik 14 procentų, tuo tarpu regiono savivaldybėse augimas buvo ženkliai didesnis: Telšių rajone augo beveik dvigubai, Mažeikių rajone – 83 procentais, Rietave – 42 procentais, Plungės rajone – 26 procentais. 2019 m. visų regiono savivaldybių užregistruotų susirgimų psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį 1000 gyventojų rodiklis yra nuo 48 iki 81 procento aukštesnis už šalies vidurkį.

Užregistruotų susirgimų priklausomybėmis 1000 gyventojų rodiklis šalyje per 2014–2020 metus augo 23 procentais, tuo tarpu Telšių rajono savivaldybėje - 210 procentų, Mažeikių rajono savivaldybėje – 66 procentais, Rietavo savivaldybėje – 45 procentais, Plungės rajono savivaldybėje – 34 procentais. Daugiausiai priklausomybių 1000 gyventojų užregistruota Mažeikių rajono savivaldybėje, paskutinių ketverių metų rodiklis yra vidutiniškai 11,5, ir tai yra dvigubai daugiau nei šalies vidurkis (5,5). Šis rodiklis visose regiono savivaldybėse yra aukštesnis už šalies vidurkį.

Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyventojų šalies mastu per 2014–2019 m. laikotarpį sumažėjo 35 procentais iki 19,1 2019 metais. Plungės savivaldybėje taip pat stebimas ženklus sumažėjimas – 63 procentais iki reikšmės 9,1. Tačiau Mažeikių rajono savivaldybėje rodiklis augo dvigubai iki 25,4, Telšių rajono savivaldybėje – 46 procentais iki 27,8. Rietavo savivaldybėje 2014–2017 m. matomas mažėjimas nuo 61,6 (2014) iki 13,1 (2017), tai yra mažiau už šalies vidurkį.

Sparčiai prastėjanti gyventojų psichinė sveikata skatina didinti psichikos sveikatos paslaugų prieinamumą ir prevenciją. Psichikos sveikatos priežiūros paslaugas Telšių regiono savivaldybėse teikia UAB „Žemaitijos psichikos sveikatos centras“, UAB Mažeikių psichinės sveikatos centras, Rietavo savivaldybėje šias paslaugas teikia VšĮ Rietavo PSPC, Plungės rajono savivaldybėje - trys privačios įstaigos, teikiančios pirminės asmens sveikatos priežiūros paslaugas. Psichologų paslaugos teikiamos ir pedagoginėse psichologinėse tarnybose, ugdymo įstaigose.

Didėjant psichikos sveikatos paslaugų poreikiui, didėja ir infrastruktūros – kabinetų, erdvesnių patalpų grupių terapijai poreikis, turimų patalpų pagerinimo rekuperacinėmis vėdinimo sistemomis, kondicionieriais Telšių psichikos sveikatos centre, prisitaikant prie pandemijos ir klimato kaitos sąlygų. Nepakanka techninių priemonių nuotolinėms konsultacijoms, transporto priemonės pacientams iš kaimų vežioti į dienos stacionarą. Vaikų psichikos sveikatos priežiūrai reikėtų įkurti vaikų dienos stacionarą, yra didelis poreikis tęstinei sunkių pacientų ir senų žmonių priežiūrai.

Mažeikių psichinės sveikatos centro duomenimis, 2018 – 2020 metais didėjo pacientų, kurie kreipėsi dėl konsultacijų pas gydytojus psichiatrus (3,2 proc.) ir medicinos psichologus (86 proc.), skaičius.

Aukštas Telšių regiono gyventojų sergamumas priklausomybių ligomis rodo, kad savivaldybėse būtina steigti iš valstybės biudžeto finansuojamą priklausomybių konsultanto pareigybę, tam kad savivaldybėse tinkamai būtų vykdoma priklausomybių mažinimo programa. Šį poreikį atspindi sergamumo, ligotumo, mirtingumo dėl alkoholio vartojimo rodikliai.

Regiono yra gerų pavyzdžių vykdomų šioje srityje: Plungės rajono savivaldybėje nuo 2018 metų vykdoma priklausomybių mažinimo Plungės rajono savivaldybėje 2018 – 2025 metų programa. Dirba visuomenės sveikatos specialistas ir psichiatras. Programos rezultatai akivaizdūs - į darbo rinką grįžo 138 klientai, išlaiko blaivybę apie 3 metus – 19 klientų, išlaiko blaivybę apie 2 metus - 8 klientai, išlaiko blaivybę 6 – 12 mėnesių 23 klientai.

Anoniminių alkoholikų grupę lanko 32 klientai. Rezultatas akivaizdus: 2019 metais mirtingumas dėl savižudybių 100 000 gyv. Plungės rajono savivaldybėje 2019 m. sumažėjo septynis kartus iki 3 atvejų, 2018 m. buvo 21. Šalies vidurkis 2019 m. buvo 23,5, Telšių apskrities 21,3.

Telšių regiono gyventojų sveikatos rodikliai, priklausantys nuo sveikos, aktyvios gyvensenos, sveikatos sąmoningumo yra prasti, nes fizinio aktyvumo stoka, sveikos gyvensenos įgūdžių trūkumas, žalingi įpročiai kenkia gyventojų sveikatai.

Sergančių asmenų skaičiaus (ligotumas) kraujotakos sistemos ligomis 1000 gyventojų šalyje rodiklis – 312,6. Šis rodiklis Plungės, Mažeikių rajonuose bei Rietave yra artimas šalies vidurkiui per 2014–2020 metų laikotarpį (2020 metais – 310, 316, 317 atitinkamai), blogesnė situacija yra Telšių rajone, kur rodiklis yra beveik 10 proc. aukštesnis už šalies vidurkį, tokia tendencija stebima per visą laikotarpį.

Mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis 100 000 gyventojų šalyje per 2014–2019 m. laikotarpį sumažėjo 3 procentais, tuo tarpu Rietave padidėjo beveik 4 procentais, Telšių rajone – 5,6 procento atitinkamai, geresnė padėtis Mažeikių ir Plungės rajonų savivaldybėse – sumažėjo daugiau nei 20 procentų. Rietavo ir Telšių rajono savivaldybės mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis 100 000 gyventojų per visą laikotarpį šalies vidurkį viršija 10–30 procentų.

Sergamumo II tipo cukriniu diabetu 10 000 gyventojų rodiklis šalyje per 2014–2019 m. laikotarpį padidėjo 40 procentų. Didėjimo tendencija matoma ir Telšių regiono savivaldybėse: Mažeikių rajone padidėjo daugiau nei 4 kartus, Plungės rajone – 52 procentais, Rietave – 33 procentais, Telšių rajone – 17 procentų. Trijų Telšių regiono savivaldybių rodiklis 2019 metais yra mažesnis už šalies vidurkį (Plungės – 39,5, Rietavo – 50,4, Mažeikių – 60), tik Telšių rajono savivaldybės rodiklis – 67,2 viršija šalies vidurkį (61,2). Sergamumas II tipo cukriniu diabetu yra susijęs su gyvenimo būdu, nutukimu.

Fizinio aktyvumo stoka – viena svarbiausių atsvario ir nutukimo atsiradimo priežasčių. Šalies gyventojų, kurie įprastai per dieną užsiima sportu ar aktyvia laisvalaikio veikla 30 min. ir daugiau, 2019 m. sudaro tik 10,3 proc. Tačiau galima pastebėti, kad per 2014 – 2019 m. laikotarpį tokių gyventojų padaugėjo apie 15 proc.

Atsvaris ir nutukimas – reikšmingi rizikos veiksniai, didinantys susirgimų lėtinėmis ligomis – cukriniu diabetu, širdies ir kraujagyslių ligomis, piktybiniais augliais – riziką. 2019 m. Lietuvoje buvo 42,7 proc. normalų svorį turinčių žmonių, Telšių regione šis skaičius siekė 38,8 proc. gyventojų. Nuo 2014 m. iki 2019 m. stebima tendencija, kad normalų svorį turinčių asmenų skaičius mažėja – Lietuvoje beveik 4 proc., Telšių regione – 9,6 proc. Atsvarį turinčių asmenų skaičius 2019 m. Lietuvoje siekia 36,7 proc., Telšių regione – 44,9 proc. Pažymėtina, kad tai ženkliai didesnis skaičius už šalies vidurkį. 2014 – 2019 m. laikotarpiu šalyje šis skaičius išliko stabilus, o Telšių regione padidėjo 8 proc. 2019 m. nutukimą Lietuvoje turi 18,3 proc., Telšių regione šis skaičius siekia 15,6 proc. Pažymėtina, kad 2014 - 2019 m. laikotarpiu Lietuvoje šis skaičius augo 10 proc., Telšių regione – beveik 22 proc.

2019 m. kasdien rūkančių asmenų skaičius Lietuvoje siekė 18,9 proc., kartais rūkančių – 4,8 proc., nerūkančių – 76,3 proc. Telšių regione kasdien rūkė 16,4 proc. asmenų, kartais rūkantys – 4,6 proc., nerūkantys – 79 proc. 2014 – 2019 m. laikotarpiu asmenų, kasdien rūkančių cigaretes, sukamąjį tabaką, pypkių tabaką, cigarų, cigariles, skaičius mažėjo Lietuvoje – 7 proc. Telšių regione – 28 proc. Nerūkančiųjų skaičius Lietuvoje padidėjo beveik 2 proc., o Telšių regione – 9 proc.

2020 m. sergančių asmenų skaičius Telšių regione siekė 108119, tai sudarė 4,71 proc. visų sergančiųjų Lietuvoje. Sergančių asmenų skaičius 1000 gyventojų Telšių regione rodiklis siekė 831,77, ir tai yra daugiau už Lietuvos vidurkį, kuris siekė 822,2

Statistiniai duomenys rodo, kad regione nepakankamas sveikos, aktyvios gyvensenos propagavimas, infrastruktūra, nepakankamas gyventojų švietimas ir skatinimas sveikai gyventi.

Šios srities veiklą Telšių regione vykdo Mažeikių, Telšių, Plungės visuomenės sveikatos biurai, Rietavo savivaldybės gyventojams visuomenės sveikatos biuro paslaugas teikia Klaipėdos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras pagal sutartį su Rietavo savivaldybe.

Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų veiklos sritys yra visuomenės sveikatos stiprinimas ir stebėseną, mokinių sveikatos priežiūra, psichikos sveikatos stiprinimas.

Telšių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro veiklose 2012 metais buvo įsitraukę 1500 dalyvių, šis skaičius 2019 metais išaugo iki 10000 –12000. Per 2020 m. buvo pravesta 800 paskaitų, pamokų, diskusijų, konkursų ir viktorinų sveikos mitybos ir fizinio aktyvumo temomis. Jose dalyvavo 17846 dalyviai (vaikai ir suaugę). Sveikos mitybos ir nutukimo prevencijos programose dalyvavo 473 asmenys, fizinio aktyvumo – 7983, sveikatos saugos ir stiprinimo, bendrųjų sveikos gyvensenos ir ligų prevencijos klausimų programose – 1008, psichikos sveikatos (smurto, savižudybių prevencija, streso kontrolė ir kt.) programose – 447 asmenys. 2020 m. buvo suteiktos 86 priklausomybių konsultanto konsultacijos.

Per 2017 – 2019 m. laikotarpį stebimas vienos opiausių problemų – savižudybių skaičiaus mažėjimas savivaldybėse. Standartizuotas mirtingumas dėl savižudybių 100 000 gyventojų Telšių rajono savivaldybėje mažėjo 55 procentais nuo 48,6 (2017 metais) iki 29,04 (2018 metais) ir iki 27,14 (2019 metais). Mažeikių rajono savivaldybėje sumažėjo 58 procentais (nuo 12 2017 m. iki 7 2020 metais). Galima daryti prielaidą, kad visuomenės sveikatos biurų veiklos, dėmesys ir priemonės psichikos sveikatai stiprinti galimai kažkuria dalimi prisidėjo prie savižudybių skaičiaus sumažėjimo.

Mažeikių rajono savivaldybėje pasiekta rezultatų aktyvios gyvensenos srityje: remiantis visuomenės sveikatos būklės Mažeikių rajono savivaldybėje 2018 metų statistine analize, energinga fizinio aktyvumo veikla 5 kartus per savaitę bent 30 min. užsiima kas trečias Mažeikių rajono gyventojas (30,4 proc.). Šaltinis: <http://mazeikiuvsb.lt/wp-content/uploads/2020/05/VISUOMEN%C4%96S-SVEIKATOS-B%C5%AAKL%C4%96-MA%C5%BDEIKI%C5%B2-RAJONO-SAVIVALDYB%C4%96JE-2018-M..pdf>

Iš 2020 metų Mažeikių rajono savivaldybės mokinių sveikos gyvensenos tyrimo duomenų matome, kad fiziškai aktyvių mokinių, sportuojančių bent 60 min. po pamokų, dalis siekia 12,2 proc. (šalies vidurkis 13,6 proc.). Šis rodiklis nuo 2016 m. vykdyto analogiško tyrimo padidėjo 3,0 proc. (buvo 9,2 proc.) Šaltinis: https://hi.lt/uploads/pdf/tyrimai/2020/2020_vaiuku_gyvensenos_rodikliu_suvestine-ataskaita.pdf

Rietavo savivaldybėje, vykdant visuomenės sveikatos stiprinimo ir mokinių sveikatos priežiūros funkcijas, mokymo paslaugų iš viso suteikta – 111 vnt. renginių (dalyvių – 2265 asmenys), informavimo paslaugų – 69 vnt. Suteiktos 195 konsultacijos vykdant visuomenės sveikatos stiprinimo funkciją ir 440 konsultacijos vykdant visuomenės sveikatos priežiūros funkcijas mokyklose.

Visuomenės sveikatos biurų veiklai efektyvinti, gyventojų sveikos gyvensenos įpročiams formuoti trūksta pritaiktos infrastruktūros, tinkamos naudoti visais metų laikais, patalpų, pritaiktų fiziniam aktyvumui skatinti, mitybos įpročiams, psichikos sveikatai gerinti, taip pat inovatyvių, interaktyvių fizinio aktyvumo priemonių, IT įrangos, transporto priemonių.

Aktyviai ir sveikai gyvensenai propaguoti būtina plėtoti infrastruktūrą, sudaryti patogias, sąlygas arti namų gyventojų aktyviam gyvenimo būdui formotis. Infrastruktūros gerinimas turi būti nukreiptas į integruotą patalpų pritaikymą sveikatos stiprinimo veikloms ir savarankiškam sveikatos stiprinimui, kaimo teritorijose turėtų atsirasti sveikatos stiprinimui ir fiziniam aktyvumui skirtos erdvės ypač pritaiktos žiemai.

Svarbu taikyti gyventojų skatinimo įsitraukti į sveikatinimo veiklas priemones individualizuoti mokymų turinį, kviešti į nemokamus renginius, informaciją pateikti kuo interaktyviau, ne tik suteikiant informacijos, bet ir motyvuojant keisti savo gyvensenos įpročius, kt.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad įgyvendinamų prevencinių programų poveikis išryškėja tik per ilgesnį laikotarpį, t.y. 3 – 5 metus. Psichinės sveikatos paslaugų prieinamumą apsunkina visų lygių psichikos sveikatos specialistų trūkumas regione.

Apibendrinimas. Problema: Nepakankamas sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas ir kokybė

2019 m. hospitalizacijos lygis savivaldybėse ir 2020 m. sergančių asmenų skaičius yra artimas Lietuvos vidurkiui. Dažniausia mirties priežastis yra kraujotakos sistemos ligos ir piktybiniai navikai. Regione suformuotas sveikatos įstaigų tinklas, bet jis bus peržiūrimas, atsižvelgiant į SAM vykdomą reformą. Pirminės asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas kaimo vietovėse nėra pakankamas, jį reikia didinti plėtojant ambulatorinių paslaugų asmens namuose teikimą, kuriant mobilias komandas sveikatos paslaugoms nutolusiose kaimo vietovėse teikti. Senstant visuomenei, didėja ilgalaikės priežiūros paslaugų poreikis, todėl reikia didinti jų prieinamumą. Problemai spręsti bus ieškoma finansavimo šaltinių. Gyventojų psichinės sveikatos

rodikliai yra išskirtinai prasti, gyventojų psichinės sveikatos priežiūra yra nepakankama. Aukštas Telšių regiono gyventojų sergamumas priklausomybių ligomis rodo, kad savivaldybėse būtina teikti priklausomybių konsultantų paslaugas, vykdyti priklausomybių mažinimo programą.

Sveikos gyvensenos ir jos skatinimo stoką rodo sergamumo ir mirtingumo nuo širdies ir kraujotakos sistemos ligų, sergamumo II tipo cukriniu diabetu, psichikos ir elgesio sutrikimų dėl alkoholio ir psichoaktyviųjų medžiagų naudojimo, mirtingumo dėl šių priežasčių ir kiti prastėjantys sveikatos rodikliai. Nepakankamas visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas, gyventojų skatinimas įsitraukti į sveikatinimo veiklas ir švietimas prevencijos priemonėmis išvengiamam sergamumui ir mirtingumui mažinti. Visuomenės sveikatos biurų veiklai efektyvinti, gyventojų sveikos gyvensenos įpročiams formuoti trūksta pritaikytos infrastruktūros, tinkamos naudoti visais metų laikais, patalpų, pritaikytų fiziniam aktyvumui skatinti, mitybos įpročiams, psichikos sveikatai gerinti, taip pat inovatyvių, interaktyvių fizinio aktyvumo priemonių, IT įrangos, transporto priemonių.

Sąsajos su RPP regioninės plėtros problema:

2 problema. Atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis.

Sąsajos su NPP pažangos uždaviniais:

2.10. Skatinti sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiklas ir stiprinti psichologinį (emocinį) visuomenės atsparumą.

VIII. SOCIALINĖ SRITIS

Telšių regiono gyventojų socialinių paslaugų poreikį lemiantys veiksniai yra mažas gimstamumas ir visuomenės senėjimas (neigiamas gyventojų prieaugis), negalia, emigracija, socialinė rizika, nedarbas. Skurdo rizikos lygis Vidurio ir vakarų Lietuvos regione, kuriame yra ir Telšių regionas, per visą 2014 – 2020 m. laikotarpį yra aukštesnis už Lietuvos Respublikos vidurkį 10-14 procentų.

Senstanti visuomenė ir kiti veiksniai lemia augantį socialinių paslaugų asmens namuose poreikį. Socialinių paslaugų asmens namuose gavėjų skaičius Telšių apskrityje per 2014 – 2020 m. laikotarpį augo 39 procentais, augimas buvo didesnis už bendrą skaičiaus augimą šalyje, kuris buvo 20 procentų. Didžiausias paslaugų asmens namuose gavėjų skaičiaus augimas buvo Plungės ir Mažeikių rajono savivaldybėse (48 ir 43 procentai atitinkamai), Telšių rajono savivaldybėje – 32 procentai, Rietavo – 19 procentų. Socialinių paslaugų asmens namuose poreikio augimas Telšių regione yra ženkliai didesnis už šalies vidurkį.

Telšių regiono globos įstaigų seniems žmonėms skaičius per 2014 – 2020 m. padidėjo 17 procentų, tuo tarpu bendras globos įstaigų seniems žmonėms skaičius šalyje augo 28 procentais.

Bendras Telšių regiono gyventojų sergamumas psichinėmis ligomis 2014-2018 m. išaugo nuo 91,47 iki 109,59 sergančių asmenų 1000 gyventojų, t. y. 19,83 %. Suaugusių asmenų, turinčių proto ir/ar psichinę negalią, skaičius regione 2014-2018 m. didėjo nuo 1.262 iki 1.410 asmenų arba 11,7 proc.

Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų Telšių regiono žemėlapiu duomenimis, regiono savivaldybėse yra 1102 asmenys su proto ir psichikos negalia, kurie negauna paslaugų socialinės globos įstaigose, paslaugų poreikis nepatenkinamas, šiuos asmenis globoja artimieji. Reikalinga paslaugų šiai tikslinei grupei plėtra, siekiant, kad ateityje šiems asmenims neprireiktų institucinės globos.

Telšių regiono gyventojų skaičius globos įstaigose suaugusiems neįgaliesiems per 2014 – 2020 m. laikotarpį sumažėjo 13 procentų, tuo tarpu bendras skaičius šalyje mažėjo 1 procentu.

Gyventojų skaičius globos įstaigose senyvo amžiaus asmenims per 2014 – 2020 metų laikotarpį Telšių regione augo žymiai daugiau nei bendrai šalyje: Telšių regione padidėjo 42 procentais, šalyje – 30 procentų.

Telšių regione nakvynės namų gyventojų skaičius per 2014 – 2020 metų laikotarpį sumažėjo 39 procentais. Šalies mastu nakvynės namų gyventojų skaičius mažėjo 57 procentais, todėl Telšių regione padėties gerėjimas šiuo socialiniu aspektu atsilieka nuo šalies. Vietų skaičius nakvynės namuose per laikotarpį buvo 3 – 4 kartais mažesnis už jų gyventojų skaičių, tik 2020 metais jis sumažėjo iki 1,4 karto.

Telšių regiono dienos centruose socialines paslaugas gavusių vaikų su negalia per 2014–2020 m. laikotarpį padidėjo 25 procentais. Tačiau didėjimas žymiai atsilieka nuo bendro tokių paslaugų skaičiaus augimo 69 procentais šalyje.

Telšių regione asmenų, susiduriančių su ekonominiais sunkumais procentas visais tiriamais atvejais yra žymiai aukštesnis už Lietuvos Respublikos vidurkį. Asmenų, dėl pinigų stokos negalinčių laiku sumokėti būsto nuomos, komunalinių mokesčių, būsto ar kitų paskolų, kredito įmokų procentas Telšių regione yra beveik dvigubai didesnis už šalies vidurkį (89 proc. daugiau). Neturinčių galimybės praleisti bent savaitę atostogų ne namuose Telšių regiono gyventojų dalis yra 43 procentais didesnė už šalies vidurkį. Negalinčių sau leisti bent kas antrą dieną valgyti mėsos, žuvies ar analogiško vegetariško maisto Telšių regione yra 68 proc. daugiau už šalies vidurkį.

Asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje procentas Telšių regione per 2014 – 2020 m. laikotarpį aukščiausias buvo 2016 – 2018 metais – nuo 33 iki 38 procentų. 2019, 2020 šis rodiklis mažėjo iki 22 – 24 procentų atitinkamai. Telšių regiono rodiklis 2020 metais buvo 23,6 procento ir buvo vos mažesnis už šalies vidurkį – 24,8 procento.

Socialinės pašalpos gavėjų skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų, Telšių regione 2020 metais buvo 5 procentais aukštesnis už Lietuvos Respublikos vidurkį. Per 2018–2020 m. laikotarpį šis rodiklis Telšių regione sumažėjo 30 procentų, didžiausias rodiklis buvo Mažeikių (25 proc.) ir Rietavo (24 proc.) savivaldybėse, mažiausias – Plungės savivaldybėje (16 proc.).

Bendras Telšių regiono šeimų, patiriančių socialinę riziką, skaičius 2018–2022 m. laikotarpį padidėjo 17 proc., daugiausiai šis procentas augo Plungės rajono savivaldybėje (28 proc.), Telšių rajono savivaldybėje (27 proc.), Rietavo savivaldybėje (19 proc.), tačiau ženkliai sumažėjo Mažeikių rajono savivaldybėje (10,4 proc.).

Telšių regiono vaikų skaičiaus socialinės rizikos šeimose vidurkis per 2018–2022 m. laikotarpį padidėjo 6 procentais. Ypatingai šis skaičius augo Telšių rajono savivaldybėje (32 proc.), Plungės rajono savivaldybėje (15 proc.), tačiau mažėjo Rietavo savivaldybėje (6 proc.). 2022 m. šis skaičius ženkliai sumažėjo Mažeikių rajono savivaldybėje – beveik 30 procentų, tačiau pastebimas didelis jo kitimo netolygumas: 2019 m. skaičius augo 52 proc., 2020 m. nusileido į 2018 m. lygį, 2021 m. padidėjo 13 procentų, o 2022 m. sumažėjo beveik 30 procentų.

Socialinių paslaugų asmens namuose gavėjų skaičiaus Telšių regione per 2014–2020 m. laikotarpį augimas buvo didesnis už augimą šalyje: Telšių regione augo 39 procentais, šalyje – 20 procentų. Didžiausias paslaugų asmens namuose gavėjų skaičiaus augimas buvo Plungės ir Mažeikių rajonų savivaldybėse (48 ir 43 procentai atitinkamai), Telšių rajono savivaldybėje – 32, Rietavo savivaldybėje – 19 procentų.

Telšių regione nepakankamai išvystytas socialinių paslaugų spektras ir infrastruktūra senyvo amžiaus asmenims, asmenims su negalia, vaikams su negalia ir jų šeimos nariams, asmenims su proto ir psichikos negalia, kuriems nenumatyti specialieji poreikiai, socialinės rizikos asmenims ir priklausomybių ligomis sergantiems asmenims po socialinės reabilitacijos.

Kiekvienoje Telšių regiono savivaldybėje veikia atvirieji jaunimo centrai, kuriuose jaunuoliai nuo 14 iki 29 m. amžiaus gali užsiimti įvairia veikla.

Pagal statistiką Mažeikių rajono savivaldybėje yra didžiausias jaunų žmonių (14–29m.) skaičius (9 686), Telšių – 7621, Plungės – 6615, Rietavo – 1545.

Mažeikių rajono savivaldybėje veikia Atvirasis jaunimo centras, aptarnaujamos 4–5 seniūnijos (Sedos, Vieksnių, Tirkšlių, Židikų, rečiau – Laižuvos), veiklos vykdomos bendruomenių patalpose. Trūksta finansavimo, didelis poreikis turėti mobilią komandą, 2–3 darbuotojus ir automobilį.

Plungės rajono savivaldybėje Atviras jaunimo centras taip pat neturi mobilios komandos, trūksta darbuotojų ir automobilio. Dirba 2 darbuotojai, po 1 kartą per savaitę lankosi 4 seniūnijose. Socializacijos paslaugų poreikis labai aktualus, į užsiėmimus atvyksta vidutiniškai 15 jaunų žmonių. Plungei

labiausiai reikėtų mobilaus darbo, būtų labai reikalinga ir tikslinga lankyti rajone gyvenantį jaunimą, ypačingai tose seniūnijose kurios neturi nei ugdymo įstaigos, nei bibliotekos, o bendruomenės tikrai labai palaiko ir leistų naudotis joms priklausančiomis patalpomis.

Telšių rajono savivaldybėje yra VŠĮ Telšių jaunimo centras ir Jaunimo erdvė, vykdomas mobilus darbas 9 seniūnijose (iš 11). Yra 4 darbuotojai, finansuojami iš Telšių rajono savivaldybės biudžeto. Problema – paslaugų poreikis yra didesnis nei pajėgumai, norėtų kurti papildomą mobiliąją komandą.

Rietavo savivaldybėje Atvirojo jaunimo centro veikla finansuojama pagal projektus, 0,5 etato. Vykdomas atvirasis ir mobilusis darbas su jaunimu. Dirbama 4 seniūnijose, 5 vietose. Nėra stabiliai veikiančios komandos.

Visų atvirų jaunimo centrų veiklai stiprinti trūksta bendro visam regionui metodinio centro ir mobiliųjų komandų. Metodinis centras galėtų būti pagalba, pastiprinimas organizaciniais, informavimo, konsultavimo, veiklos koordinavimo klausimais, turėtų prasmės dėl savanorystės.

Socialinio būsto poreikis nėra patenkinamas visose Telšių regiono savivaldybėse, visose savivaldybėse sudarytos eilės asmenų, turinčių teisę į socialinį būstą pagal Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymą.

Plungės rajono savivaldybėje 2022 m. rugpjūčio 31 d. duomenimis yra 182 socialiniai būstai. Eilėje socialiniam būstui išsinuomoti laukia 160 asmenų ir šeimų. Plungės rajono savivaldybės socialinio būsto fondas yra plėtojamas, per 2014-2022 metus papildytas 48 būstais.

Telšių rajono savivaldybėje 2022 m. rugpjūčio 31 d. duomenimis yra 233 socialiniai būstai. Laukiančių asmenų ir šeimų, turinčių teisę į paramą būstui išsinuomoti, sąrašas yra – 166 asmenys ir šeimos. Telšių rajono savivaldybės socialinio būsto fondas yra plėtojamas, per 2016-2022 metus papildytas 35 būstais.

Mažeikių rajono savivaldybėje 2022 m. rugpjūčio 31 d. duomenimis yra 394 socialiniai būstai. Laukiančių asmenų ir šeimų, turinčių teisę į paramą būstui išsinuomoti, sąrašas yra – 192 asmenys ir šeimos. Mažeikių rajono savivaldybės socialinio būsto fondas yra plėtojamas, per 2014-2022 metus papildytas 92 būstais.

Rietavo savivaldybėje 2022 m. rugpjūčio 31 d. duomenimis yra 51 socialinis būstas. Laukiančių asmenų ir šeimų, turinčių teisę į paramą būstui išsinuomoti sąrašas yra 52 asmenys ir šeimos. Rietavo savivaldybės socialinio būsto fondas per 2014-2022 metus papildytas 16 būstų, tačiau lygiai tiek pat (16) būstų per laikotarpį buvo išbraukti iš socialinio būsto fondo (blogos būklės parduoti viešame aukcione, parduoti nuomininkams, kt.), todėl būtų skaičius socialinio būsto fonde nepakitęs.

Eilėse socialiniam būstui išsinuomoti laukiančių neįgaliųjų, kuriems reikalingas pritaikytas būstas ir gausių šeimų dalis Telšių rajono savivaldybėje sudaro 29,5 procento nuo visų laukiančiųjų skaičiaus (35 neįgalieji ir 14 gausių šeimų), Rietavo savivaldybėje – 28,8 procento (7 neįgalieji ir 8 gausios šeimos), Mažeikių rajono savivaldybėje – 9,9 procento (3 neįgalieji ir 16 gausių šeimų), Plungės rajono savivaldybėje - 22,5 procento (28 neįgalieji ir 8 gausios šeimos). (2022 m. rugpjūčio mėn. duomenys).

Socialinio būsto poreikis visose regiono savivaldybėse yra nepatenkinamas, asmenys, turintys teisę į paramą būstui išsinuomoti laukia jo per ilgai. Savivaldybės turi spręsti problemą dėl Lietuvos Respublikos paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo nuostatų, kurios įsigalios nuo 2024 m. sausio 1 d. ir pagal kurias socialinio būsto nuomos laukimo laikotarpis turėtų būti ne ilgesnis kaip 5 metai, o nuo 2026 m. sausio 1 d. – ne ilgesnis kaip 3 metai.

Apibendrinimas. Problema: Nepakankamas socialinių paslaugų prieinamumas ir kokybė

Telšių regione socialinės paslaugos yra plėtojamos, tačiau poreikis jas plėtoti ir tobulinti aktualus. Siekiant gerinti socialinę aplinką, būtina ieškoti bendrų regiono sprendimų, siekiant užtikrinti visų socialinių grupių asmenų poreikius. Nepakankamai išvystytas socialinių paslaugų spektras ir infrastruktūra senyvo amžiaus asmenims, asmenims su negalia, vaikams su negalia ir jų šeimos nariams, asmenims su proto ir psichikos negalia, kuriems nenustatyti specialieji poreikiai, socialinės rizikos asmenims ir priklausomybių ligomis sergantiems asmenims po socialinės rehabilitacijos, jaunimo centrų. Būtina socialinio būsto plėtra neįgaliesiems, kuriems reikalingas pritaikytas būstas ir gausioms šeimoms, nes socialinio būsto poreikis nėra patenkinamas.

Sąsajos su RPP regioninės plėtros problema:

2 problema. Atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis.

Sąsajos su NPP pažangos uždaviniais:

2.2. Didinti neįgalųjų ir jų šeimų, senyvo amžiaus žmonių bei kitų pažeidžiamų ir socialinėje atskirtyje esančių grupių gerovę.

1 lentelė. Regiono problemos ir jų giluminės priežastys, sąsajos su RPP nustatytomis pagrindinėmis regioninės plėtros problemomis

Eil. Nr.	Regiono plėtros problemos	Regiono plėtros problemų giluminės priežastys	Regiono plėtros problemų ir jų priežasčių sąsaja su RPP nurodytomis pagrindinėmis regioninės plėtros problemomis	
			Regioninės plėtros problemos	Regiono plėtros problemų ir jų giluminių priežasčių sąsajos su pagrindinėmis regioninės plėtros problemomis paaiškinimas
1	2	3	4	5
1.	Nepakankamai išvystyta turizmo ir verslo plėtros aplinka	1. Nepakankamas turizmo objektų pasiekiamumas ir kokybiškų paslaugų trūkumas 2. Nepatraukli aplinka verslo plėtrai	I problema - Skirtingas regionų ekonominio augimo potencialas ir netolygi ekonomikos plėtra	Telšių regiono plėtros problemų giluminės priežastys siejasi su I regioninės plėtros problema, kadangi ji sprendžiant tuos pačius uždavinius – stiprinant regionų ekonominį augimą, atsižvelgiant į jų potencialą, gerinant transporto junglumą, didinant Lietuvos turizmo konkurencingumą, pritraukiant užsienio ir vietines investicijas, skatinant verslumą ir įmonių augimą. Didelė ekonominė nelygybė ir tolimesnės plėtros kliūtys sietinos su investicijų stoka. Nepakankamai išvystyta turizmo infrastruktūra bei paslaugos ir investicijų pritraukimui nepatraukli aplinka įtakoja lėtesnį ekonomikos vystymąsi Telšių regione, o tai sąlygoja skirtingą regionų augimo potencialą ir netolygią šalies ekonomikos plėtrą. Sprendžiant Telšių regiono plėtros problemų gilumines priežastis, bus prisidedama prie regioninės plėtros problemų sprendimo: sudarant palankias sąlygas investicijoms bei verslo plėtrai bus stiprinamas Telšių regiono ekonominis augimas, didinamas turizmo konkurencingumas, įveiklinant turizmo objektus, didinamas darbo vietų skaičius, tokiu būdu siekiant tolygesnės ekonomikos plėtros šalyje.

2.	Netvari transporto sistema, nepakankamas eismo saugumas	1.Nepakankamas darnaus judumo priemonių diegimas miestuose 2.Nepakankamos saugaus eismo priemonės vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse	I problema - Skirtingas regionų ekonominio augimo potencialas ir netolygi ekonomikos plėtra II problema - Atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis	Telšių regiono plėtos problemų giluminės priežastys siejasi su I regioninės plėtos problema, kadangi ji sprendina įgyvendinant tą patį uždavinį – gerinant transporto junglumą regione, užtikrinant eismo saugumą. Telšių regiono ekonominio augimo ir plėtos problemos sietinos su investicijų stoka transporto junglumo ir eismo saugumo srityse. Nepakankamai išvystyta regiono susisiekimo infrastruktūra ir viešojo transporto paslaugos mažina Telšių regiono investicinį patrauklumą ir prastina verslo aplinką, o tai sąlygoja skirtingą regionų augimo potencialą, didina šalies ekonomikos plėtos netolygumą. Taip pat Telšių regiono plėtos problemų giluminės priežastys siejasi su II regioninės plėtos problema, kadangi ji sprendina įgyvendinant tuos pačius uždavinius – didinti darbo vietų pasiekiamumą ir viešųjų paslaugų prieinamumą, gerinti transporto junglumą, užtikrinti eismo saugumą. Skurdo riziką ir socialinę atskirtį nulemia nepakankamas regiono viešojo transporto paslaugų prieinamumas ir susisiekimo infrastruktūros išvystymas, nepakankama eismo sauga, kuri siejasi su gyvenimo kokybe, išvengiamu mirtingumu ir galimybe saugiai pasiekti darbo vietas ir viešąsias paslaugas. Sprendžiant Telšių regiono plėtos problemų giluminės priežastis, bus prisidedama prie regioninės plėtos problemų sprendimo: - investuojant į regiono susisiekimo infrastruktūros, viešojo transporto paslaugų gerinimą, bus didinamas regiono investicinis patrauklumas ir gerinama verslo aplinka, stiprinamas konkurencingumas, Telšių regiono ekonominis augimas, didės darbo vietų skaičius, tokiu būdu bus siekiama tolygesnio regionų ekonominio augimo ir ekonomikos plėtos šalyje. - gerinant susisiekimo infrastruktūrą, didinant viešojo transporto paslaugų prieinamumą ir eismo saugą, bus mažinama socialinė atskirtis ir skurdo rizika, užtikrinamas gyventojų bazinių poreikių patenkinimas, tuo būdu stiprinama ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda šalyje.
3.	Reikšmingas taršos poveikis aplinkai	1. Nepakankama geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra 2. Nepakankamos taršos mažinimo priemonės	III problema – Nepakankamai tvari aplinka, daranti neigiamą įtaką regionų patrauklumui II problema – Atskiriems regionams	Telšių regiono plėtos problemų giluminės priežastys siejasi su III regioninės plėtos problema, kadangi ji sprendina įgyvendinant tuos pačius uždavinius – didinant vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą ir efektyvumą, mažinant susidarančių atliekų kiekį ir efektyviai jas tvarkant, plėtojant žaliąją infrastruktūrą, stiprinant aplinkos monitoringą ir aplinkos apsaugos kontrolę. 2022-2030 m. Regionų plėtos programoje (toliau – RPP) pažymima, kad Telšių regiono sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų rodiklio reikšmė yra viena žemesnių (5 proc.) ir nesiekia šalies vidurkio (46 proc.). Nepakankamas regiono

			būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis	aplinkos tvarumas, mažinantis jo patrauklumą, sietinas su investicijų šioms sritims stoka. Nepakankamai išvystyta atliekų tvarkymo, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra, neišvalytos užterštos teritorijos, žaliosios infrastruktūros ir oro monitoringo priemonių trūkumas – visa tai dar neigiamą poveikį regiono patrauklumui gyvenamosios aplinkos ir gyvenimo kokybės aspektais. Sprendžiant Telšių regiono plėtros problemų aplinkos srityje giluminės priežastis, bus prisidedama prie regioninės plėtros problemų sprendimo: investicijos į vandens tiekimo ir nuotekų, atliekų tvarkymo infrastruktūrą ir jų efektyvų veikimą, vandens, oro, grunto užterštumo mažinimą, sumažins neigiamą klimato kaitos poveikį, pagerins gyvenamąją aplinką, gyvenimo kokybę, taip padidinant Telšių regiono patrauklumą. Taip pat Telšių regiono plėtros problemų aplinkos srityje giluminės priežastys siejasi su II regioninės plėtros problema, kadangi ji spręstina investuojant į vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą ir efektyvumą. RPP pažymima, kad atokiau nuo regionų centrų, kur gyventojų koncentracija ir teritorijų pasiekiamumas mažėja, socialinė atskirtis didėja, tampa sunkiau užtikrinti paslaugų prieinamumą. Sprendžiant problemų aplinkos srityje giluminės priežastis, bus gerinamas viešųjų paslaugų prieinamumas, bazinių poreikių užtikrinimas, mažinama socialinė atskirtis ir skurdo rizika šalyje.
4.	Nepakankama švietimo paslaugų kokybė ir prieinamumas	1. Netolygus švietimo paslaugų prieinamumas	II problema – Atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis	Telšių regiono plėtros problemų giluminės priežastys švietimo srityje siejasi su II regioninės plėtros problema, kadangi ji spręstina įgyvendinant tuos pačius uždavinius – didinant švietimo įtrauktį ir prieinamumą, užtikrinant saugią aplinką, gerinant ugdymosi rezultatus ir mažinant jų atotrūkį, plėtojant neįgaliesiems tinkamą aplinką. Nepakankamas įtraukusis ugdymas ir švietimo paslaugų prieinamumas Telšių regione sietinas su investicijų stoka. Dėl ikimokyklinio ugdymo vietų trūkumo, neįgaliesiems nepritaikytos mokyklų infrastruktūros, nepakankamo švietimo įstaigų aprūpinimo priemonėmis ir įranga, neformaliojo švietimo prieinamumo netolygumų, didėja socialinė atskirtis, neužtikrinami baziniai poreikiai, viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas. Sprendžiant Telšių regiono plėtros švietimo srityje problemų giluminės priežastis, bus prisidedama prie regioninės plėtros problemų sprendimo: plėtojant vaikų priežiūros infrastruktūrą, švietimo infrastruktūrą pritaikant paslaugų prieinamumui

				didinti, bus gerinamas viešųjų paslaugų prieinamumas, bazinių poreikių užtikrinimas, mažinama socialinė atskirtis ir skurdo rizika šalyje.
5.	Nepakankamas socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas ir kokybė	1. Socialinės paslaugos neatitinka visų tikslinių grupių poreikių 2. Neužtikrinamas socialinio būsto tikslinėms grupėms prieinamumas 3. Sveikatos prevencinių priemonių trūkumas 4. Neužtikrinamas ilgalaikės priežiūros paslaugų poreikis	II problema – Atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis	Telšių regiono plėtros socialinių ir sveikatos priežiūros problemų giluminės priežastys siejasi su II regioninės plėtros problema, kadangi ji spręstina įgyvendinant tuos pačius uždavinius – didinant neįgaliųjų ir jų šeimų, senyvo amžiaus žmonių bei kitų pažeidžiamų ir socialinėje atskirtyje esančių grupių gerovę, skatinant sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiklas, stiprinant psichologinį visuomenės atsparumą, plėtojant neįgaliesiems tinkamą aplinką visose gyvenimo srityse. Socialinių ir sveikatos paslaugų Telšių regione trūkumas, nepakankama socialinių paslaugų infrastruktūra (socialinis būstas, paslaugų infrastruktūra institucinės globos pertvarkai įgyvendinti, nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūra, socialinių paslaugų įstaigų senyvo amžiaus asmenims infrastruktūra, kt.) ir jų įvairovė, prieinamumas ir kokybė, nepakankamos sveikatos prevencinės priemonės sietinos su investicijų stoka šiai sričiai. Tai didina asmenų, patiriančių skurdą ir socialinę atskirtį dalį regione, neužtikrinami baziniai poreikiai, viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas. RPP nurodoma, kad regionų ir atskirų vietovių depopuliacija daro spaudimą viešųjų paslaugų efektyvumui ir kokybei ir savo ruožtu nulemia sveikatos rezultatų bei socialinių paslaugų teikimo tarpregioninį atotrūkį. Sprendžiant Telšių regiono plėtros socialinių ir sveikatos priežiūros problemų giluminės priežastis, bus prisidedama prie regioninės plėtros problemų sprendimo: plėtojant socialinių ir sveikatos paslaugų infrastruktūrą, jų spektrą, bus mažinama socialinė atskirtis ir skurdo rizika šalyje, gerinamas viešųjų paslaugų prieinamumas, bazinių poreikių užtikrinimas.

Funkcinės zonos, tikslinės teritorijos ir integruoto vystymo teritorijos

Telšių regiono plėtros tarybos kolegijos 2021 m. gruodžio 20 d. sprendimu Nr. K/S-23 „Dėl bendros veiklos funkcinėje zonoje „Turizmas, kultūra ir verslas“ buvo patvirtintas savivaldybių susitarimas dėl bendros veiklos funkcinėje zonoje „Turizmas, kultūra ir verslas“. Sprendimu buvo pritarta

Mažeikių, Plungės, Telšių rajono savivaldybių ir Rietavo savivaldybės susitarimams parengti bendrų veiksmų strategiją, paskirtas funkcinės zonos strategijos parengimo ir joje numatytų bendrų veiklų įgyvendinimo koordinatorius.

Telšių regiono plėtros tarybos kolegijos 2022 m. sausio 26 d. sprendimu Nr. K/S-2 „Dėl bendrų veiksmų funkcinėje zonoje „Turizmas, kultūra ir verslas“ buvo patvirtintas savivaldybių prisidėjimas prie bendrų veiksmų strategijos projekto parengimo ir numatyti darbai, kuriuos turi atlikti bendrų veiklų įgyvendinimo koordinatorius.

Jungtinė Telšių regiono savivaldybių veikla formuojant ir įgyvendinant vieningą Telšių regiono turizmo ir verslo plėtros strategiją (toliau – Strategija) įgalins pasiekti regiono tikslą – didinti regiono turistinį ir investicinį patrauklumą.

Bendra veikla įgyvendinant Strategiją padės išspręsti nepakankamo turizmo ir kultūros objektų pasiekiamumo, kokybiškų paslaugų trūkumo problemas, trūkumų pašalinimą pramoninėse, komercinėse teritorijose, modernizuojant ir sukuriant investicijoms ir verslo plėtrai palankią aplinką, tokiu būdu stiprinant ekonominį regiono augimą, didinant viešųjų paslaugų prieinamumą. Bendromis suvienytais savivaldybių pastangomis bus racionaliau naudojama esama viešoji infrastruktūra ir kuriama nauja, įgyvendinama bendra regiono rinkodara, kuriamas bendras paslaugų tinklas.

Funkcinės zonos strategija bus įgyvendinama Telšių, Mažeikių, Plungės rajonų ir Rietavo savivaldybėse, 4350 km² ploto teritorijoje.

Funkcinės zonos ribos sutampa su savivaldybių teritorijų ribomis.

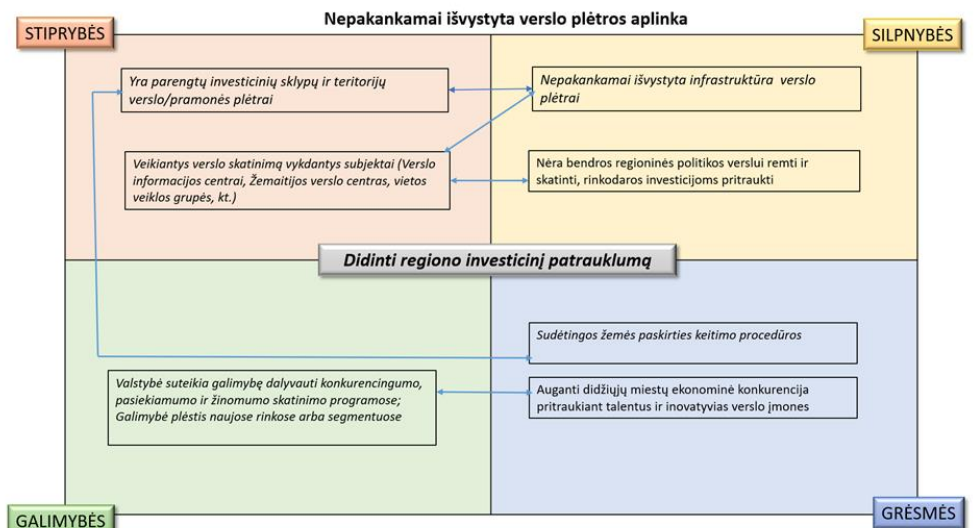
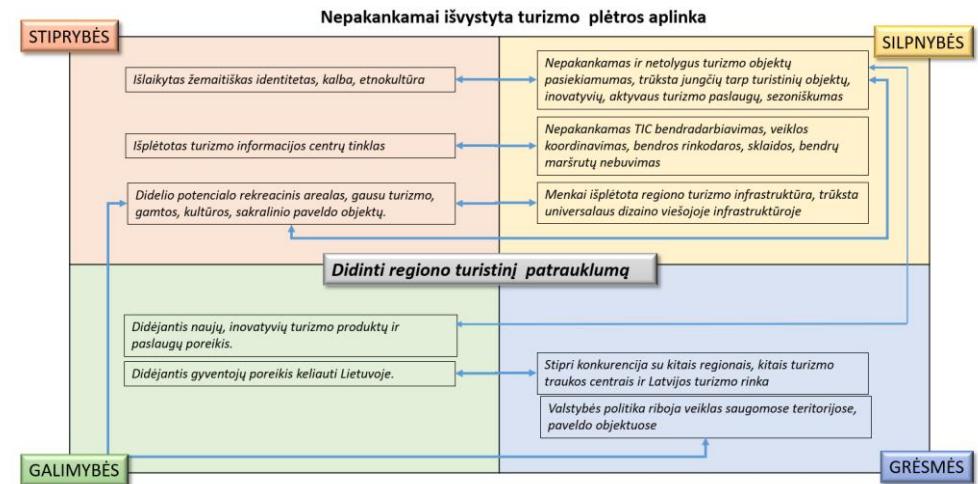
Regiono stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (toliau – SSG) analizė

Problemai „1. Nepakankamai išvystyta turizmo ir verslo plėtros aplinka“ identifikuoti SSG veiksniai

Turizmo dalis: Siekiant išnaudoti regione esamos turizmo infrastruktūros ir turizmo šaltinių potencialą bei padidinti regiono, kaip turizmo tikslo žinomumą, būtina pasinaudoti regiono stiprybėmis – išnaudoti gamtinius bei kultūros paveldo objektus. Panaudojus išplėtotą turizmo informacijos centrų tinklą bei įdiegus inovatyvias turizmo paslaugas, o taip pat įrengus trūkstantį/pagerinus esamą susisiekimo infrastruktūrą (privažiavimo kelių, dviračių takus, įrengus universalaus dizaino elementus ir pan.), būtų sukurti nauji regioną apimantys maršrutai, kurie, išlaikant žemaitišką identitetą ir etnokultūrą, padėtų sumažinti turizmo sezoniskumą, padidintų turizmo ir kultūros objektų pasiekiamumą. Augantis Lietuvos gyventojų poreikis keliauti, padidėjęs vietinių turistų skaičius, tikėtina, sumažintų stiprią konkurenciją su kitais regionais, o taip pat sumažintų konkurenciją su Latvijos turizmo rinka. Pasinaudojus didėjančiu visuomenės poreikiu naudotis inovatyviomis turizmo paslaugomis bei užtikrinus skaitmeninių turizmo ir kultūros išteklių prieinamumą būtų padidintos galimybės didesnei visuomenės daliai susipažinti su regiono kultūros ir gamtos objektais, tokiu būdu būtų didinamas regiono patrauklumas, skatinamas aktyvesnis turistų lankomumas regione. Neužtikrinus inovatyvios kultūros ir turizmo produktų pasiūlos bei nepritaikius esamų lankytinų gamtos ir kultūros objektų visų gyventojų grupių lankymui gali kilti grėsmė, kad Telšių regionas, palyginus su kitais regionais, taps mažiau patrauklia turistine kryptimi, kas savo ruožtu sumažins ekonominės plėtros galimybes.

Verslo dalis: Siekiant spręsti šią problemą bus pasinaudota išorės galimybėmis – galimybe plėstis naujose rinkose arba segmentuose, valstybės suteikiamomis galimybėmis dalyvauti konkurencingumo, pasiekiamumo ir žinomumo skatinimo programose. Iššūkis regiono verslų plėtrai naujose rinkose ir segmentuose yra auganti didžiųjų miestų ekonominė konkurencija ir dominavimas pritraukiant talentus ir inovatyvias verslo įmones.

Galimos grėsmės – sudėtingos žemės paskirties keitimo procedūros. Tačiau regione yra parengtų investicinių sklypų ir teritorijų verslo/pramonės plėtrai, tik nėra pakankamai išvystyta jų infrastruktūra. Regiono stiprybė – veikiančios verslo sritys įstaigos (turizmo ir verslo informacijos centrai, Žemaitijos verslo centras, Menų inkubatorius), kurių koordinuota ir bendra veikla padėtų spręsti silpnybę – bendros regioninės politikos verslui remti ir skatinti, rinkodaros investicijoms pritraukti nebuvimą.

Problemų „2. Netvari transporto sistema, nepakankamas eismo saugumas“ identifikuoti SSGG veiksniai

Šiai problemai spręsti bus pasinaudota išorės galimybėmis – valstybės vykdoma darnaus judumo skatinimo politika, ekologiško transporto naudojimo ir jo infrastruktūros kūrimo skatinimu, taip pat identifiukuota stiprybė – net 3 miestai (Mažeikiai, Telšiai, Plungė), turi pasirenge darnaus judumo planus. Įgyvendinant darnaus judumo miestuose planus, bus sumažintos silpnybės – bus sukurtos geresnės sąlygos naudotis bevariklėmis transporto priemonėmis ir kitomis darniomis transporto sistemomis ir sumažinti ŠESD išmetimai.

Darnaus judumo skatinimas sumažins galimo energetinių išteklių trūkumo ir brangimo ateityje grėsmę bei susijusius iššūkius. Gyventojai, įpratę vengti naudotis viešuoju transportu dėl pandemijos, turės kitų pasirinkimo alternatyvų (bevariklis transportas, pan.), ir grėsmės virs galimybėmis.

Regiono išvystytas vietinės reikšmės kelių tinklas, kuriame, pasinaudojant valstybės vykdoma darnaus judumo politika ir priemonėmis, bus užtikrintos tinkamų ir pakankamų eismo saugos priemonių diegimas.

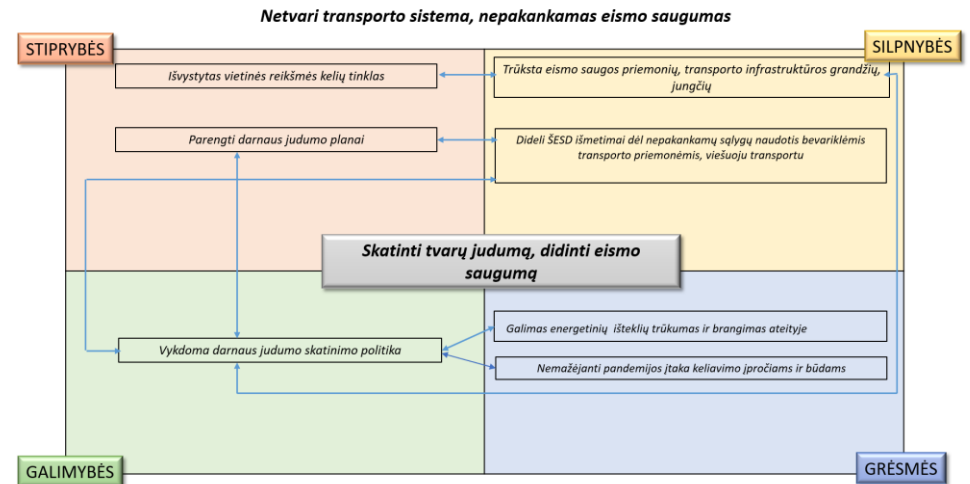
Problemų „3. Reikšmingas taršos poveikis aplinkai“ identifikuoti SSGG veiksniai

Spartėjanti klimato kaita skatina imtis būtinų priemonių, kurios sušvelnintų pasekmes. Palanki valstybės politika vandens tiekimo ir nuotekų bei atliekų tvarkymo sistemoms modernizuoti ir plėtoti, taršai mažinti prisideda prie šios grėsmės mažinimo.

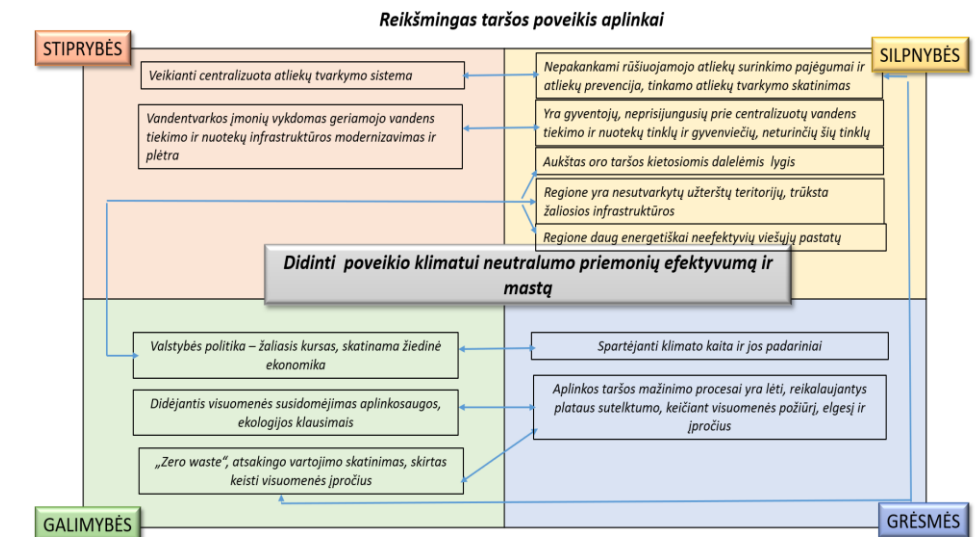
Valstybės vykdoma žaliojo kurso, žiedinės ekonomikos skatinimo politika bus pagalba, siekiant tvarkyti užterštas teritorijas, plėtojant žaliąją infrastruktūrą, renovuojant energetiškai neefektyvius viešuosius pastatus, mažinant oro taršos kietosiomis dalelėmis lygį.

Regiono yra veikianti regioninė centralizuota atliekų surinkimo ir tvarkymo sistema, vandentvarkos įmonės vykdo testinį procesą - vandens ir nuotekų sistemos modernizavimą ir plėtrą, turi šio darbo patirčių. Pasinaudojant šiomis stiprybėmis, bus siekiama eliminuoti silpnības – nepakankamus rūšiuojamojo atliekų surinkimo pajėgumus ir atliekų prevenciją, tinkamo atliekų tvarkymo skatinimą, taip pat tai, kad yra gyventojų, neprisijungusių prie centralizuotų vandens tiekimo ir nuotekų tinklų bei gyvenviečių, neturinčių šių tinklų.

Prie problemos sprendimo prisidės ir „Zero waste“ atsakingo vartojimo skatinimas, siekiant keisti visuomenės požiūrį, elgesį ir įpročius.

③

③ ③ ③ ③ ③ ③

Problemų „4. Nepakankama švietimo paslaugų prieinamumas ir kokybė“ spręsti identifikuoti SSGG veiksniai

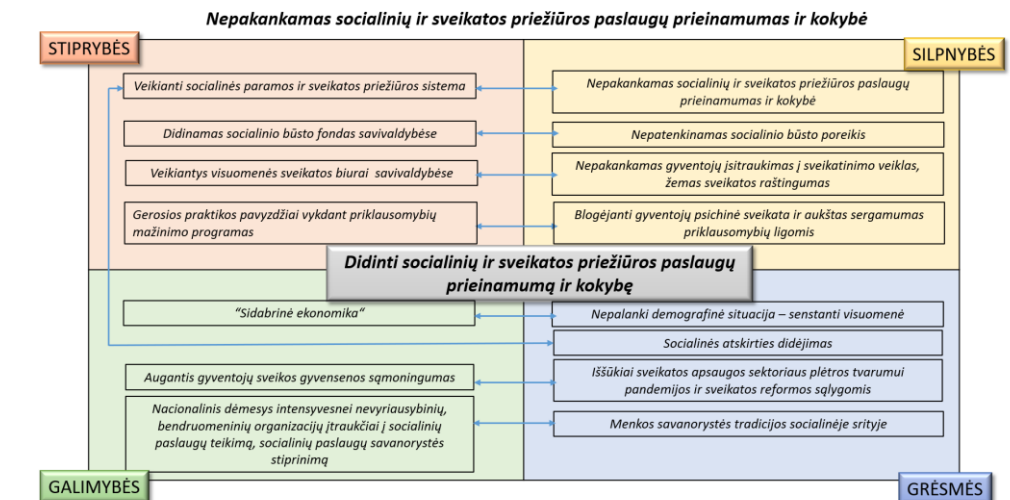
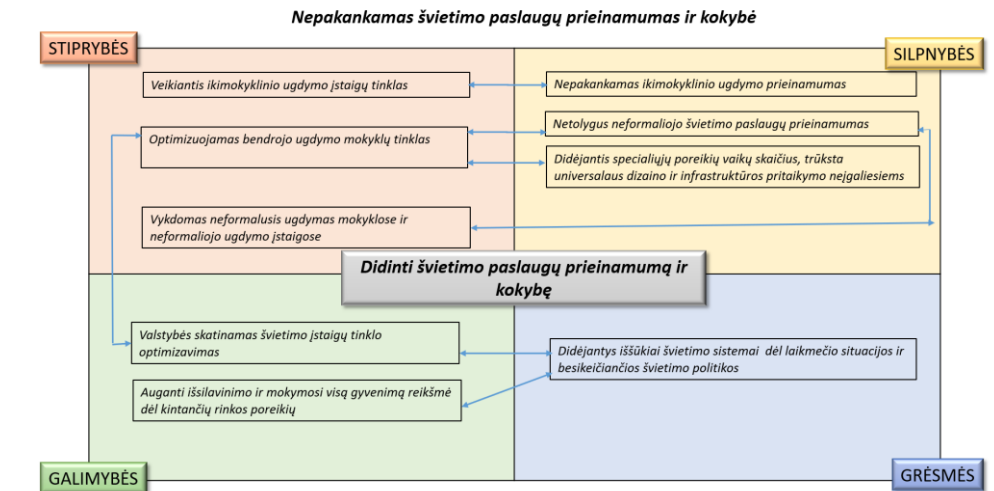
Didėjantys iššūkiai švietimo sistemai dėl laikmečio situacijos ir besikeičiančios švietimo politikos skatina imtis būtinų priemonių, kurios sušvelnintų šias grėsmes. Valstybės mastu skatinamas ir savivaldybėse vykdomas švietimo įstaigų tinklo optimizavimas, taip pat auganti išsilavinimo ir mokymosi visą gyvenimą reikšmė dėl kintančių rinkos poreikių bus ta pagalba, kuri padės sumažinti grėsmes. Pasinaudojant stiprybėmis - regione veikiančiu ikimokyklinio ugdymo įstaigų tinklu, optimizuojamu bendrojo ugdymo mokyklų ir vykdomu neformaliuoju ugdymu mokyklose ir neformaliojo ugdymo įstaigose, bus siekiama eliminuoti silpnynes – nepakankamą ikimokyklinio ugdymo prieinamumą, didėjančio specialiųjų poreikių vaikų skaičiaus keliamus iššūkius, universalios dizaino ir švietimo įstaigų infrastruktūros pritaikymo neįgaliesiems trūkumą.

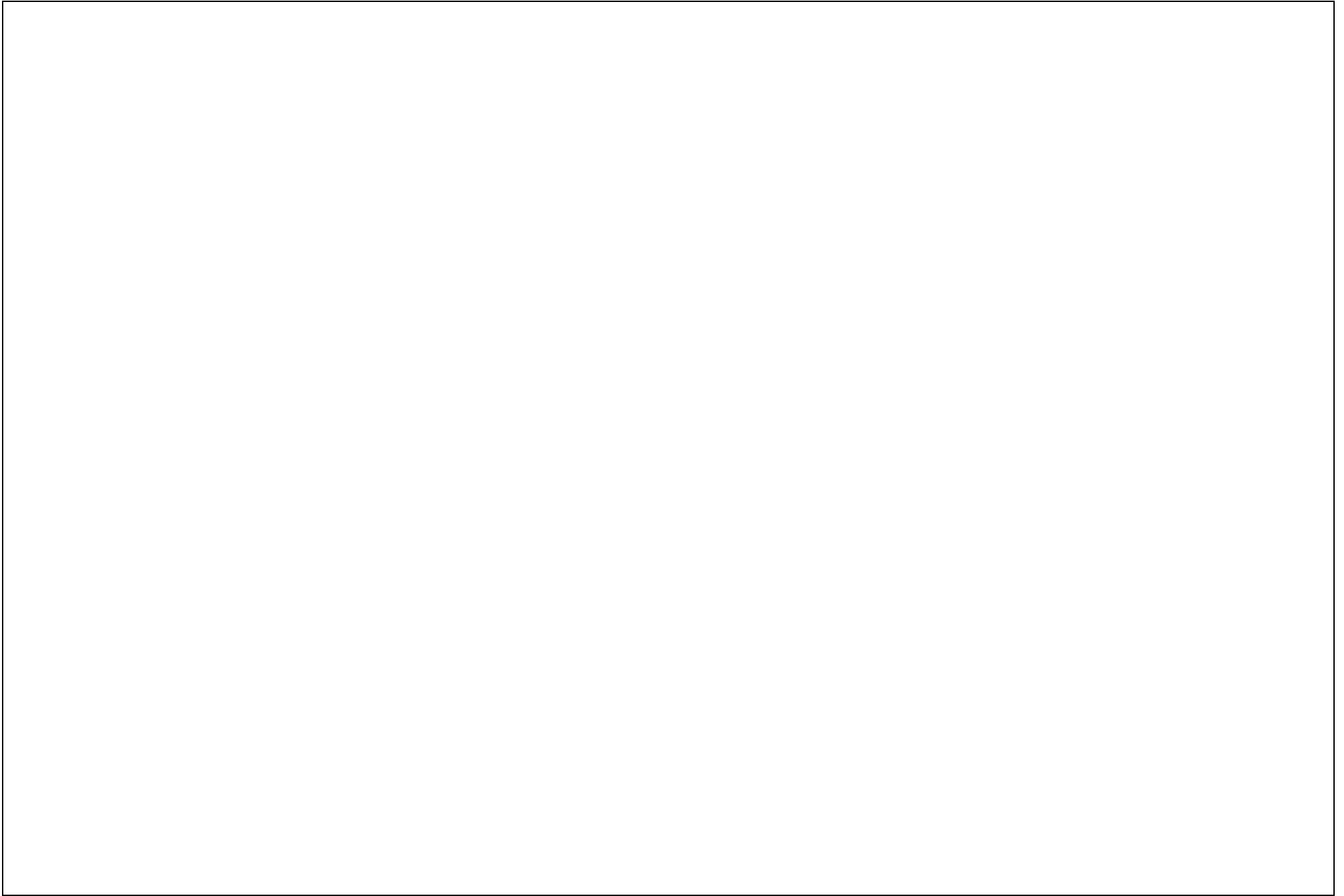
Problemų „5. Nepakankamas socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas ir kokybė“ identifikuoti SSGG veiksniai

Nepalanki demografinė situacija dėl senstančios visuomenės, socialinės atskirties didėjimas, iššūkiai sveikatos apsaugos sektoriui pandemijos ir sveikatos reformos sąlygomis, menkos savanorystės tradicijos socialinėje srityje skatina imtis būtinų priemonių, kurios sušvelnintų pasekmes.

Prie šių grėsmių mažinimo prisidės „sidabrinė ekonomika“, suteikianti galimybių vyresnio amžiaus žmonių potencialui panaudoti, veikianti socialinės paramos sistema, augantis gyventojų sveikos gyvensenos sąmoningumas, nacionalinis dėmesys intensyvesnei nevyriausybinių, bendruomeninių organizacijų įtraukčiai į socialinių paslaugų teikimą, socialinių paslaugų savanorystės stiprinimą. Tai bus tos galimybės, kurios sumažins grėsmes dėl senstančios visuomenės bei menkų savanorystės tradicijų socialinėje srityje.

Regiono savivaldybėse yra veikianti socialinės paramos ir sveikatos priežiūros sistema, didinamas socialinio būsto fondas, prevencinės sveikatos programos vykdo savivaldybių sveikatos biurai, yra gerosios praktikos pavyzdžių vykdančių priklausomybių mažinimo programas. Pasinaudojant šiomis stiprybėmis, bus siekiama eliminuoti silpnynes – nepakankamai išvystytą socialinių ir sveikatos paslaugų prieinamumą, nepatenkinamą socialinio būsto poreikį, nepakankamą gyventojų įsitraukimą į sveikatinimo veiklas, žemą sveikatos raštingumą, problemišką gyventojų psichinę sveikatą ir aukštą sergamumą priklausomybių ligomis.

II SKYRIUS REGIONO PLĖTROS TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

2 lentelė. Regiono plėtros tikslai ir uždaviniai

Eil. Nr.	Regiono plėtros tikslai ir uždaviniai		Stebėsenos rodiklio tipas	Stebėsenos rodikliai				Teritorijos naudojimo privalomosios nuostatos	Išankstinės sąlygos
	Tikslų ir uždavinių pavadinimai	Tikslų ir uždavinių kodai		Rodiklio pavadinimas (matavimo vienetai)	Pradinė reikšmė (metai)	Tarpinė siektina reikšmė (2025 metai) ¹	Siektina reikšmė (2030 metai) ²		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Didinti regiono turistinį ir investicinį patrauklumą	LT-028-01	RPP poveikio rodiklis	Gyventojų užimtumo lygis (15–64 metų) procentai	69,9 (2020)	71,3	73,5	Partnerystės urbanistinėje sistemoje (LRBP sprendinių 90 p. ir konkrečių partnerysčių grupės detalizuojantys 120–122 p.)	Patvirtintos teritorinės strategijos, atitinkančios Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/1060, kuriuo nustatomos bendros Europos regioninės plėtros fondo, „Europos socialinio fondo +“, Sanglaudos fondo, Teisingos pertvarkos fondo ir Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondo nuostatos ir šių fondų bei Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo, Vidaus saugumo fondo ir Sienų valdymo ir vizų politikos finansinės paramos priemonės taisyklės (Bendrijų nuostatų reglamento), 29 straipsnio reikalavimus ir patvirtintose regionų plėtros planų pažangos priemonėse yra numatytos veiklos šioms strategijoms įgyvendinti.
			RPP poveikio rodiklis	Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis pagal veiklos vykdymo vietą (nefinansinių įmonių), tenkanti vienam dirbančiajam per metus tūkst. eurų	21,6 (2019)	26,0	32,0	Partnerystės urbanistinėje sistemoje (LRBP sprendinių 90 p. ir konkrečių partnerysčių grupės detalizuojantys 120–122 p.)	
1.1.	Padidinti turizmo ir kultūros objektų pasiekiamumą ir sudaryti sąlygas paslaugų plėtrai	LT-028-01-01	Rezultato rodiklis	Sukurtos arba atkurtos teritorijos, naudojamos ekonominei, rekreacinei ar turizmo paskirčiai Hektarai		Rodiklių reikšmės planuojama nustatyti, kai ministerijos		-	-

¹ Nurodomi rodiklio tarpinės reikšmės metai turi sutapti su RPP poveikio rodiklių metais (jei taikoma).² Nurodomi rodiklio siektinos reikšmės metai turi sutapti su RPP poveikio rodiklių metais (jei taikoma).

						parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)			
1.2	Modernizuoti ir sukurti investicijoms ir verslo plėtrai palankią aplinką	LT-028-01-02	Rezultato rodiklis	Metinis konsoliduotų viešųjų paslaugų vartotojų skaičius vartotojai per metus		Rodiklių reikšmes planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)		-	-
		LT-028-01-03	Rezultato rodiklis	Dviračiams skirtos infrastruktūros metinis naudotojų skaičius		Rodiklių reikšmes planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)		-	-
2.	Skatinti tvarų judumą, didinant eismo saugumą	LT-028-02	RPP poveikio rodiklis	Žuvusiųjų keliuose skaičius skaičius, tenkantis 1 mln. Gyventojų	92 (2020)	90	70	<i>Netaikoma</i>	Pagal Juodųjų dėmių nustatymo, tyrimo ir šalinimo reikalavimų ir tvarkos aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2022 m. sausio 27 d. įsakymu Nr.3-51 „Dėl Juodųjų dėmių nustatymo, tyrimo ir šalinimo reikalavimų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“, nustatytos juodosios dėmės ir avaringos vietos vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse.
			RPP poveikio rodiklis	Sunkiai sužeistųjų keliuose skaičius, skaičius, tenkantis 1 mln. gyventojų	338 (2020)	302	250	<i>Netaikoma</i>	

			RPP poveikio rodiklis	Šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas 1 gyventojui – gyventojų kelionių įtaka (lengvųjų automobilių, motociklų, mopedų ir viešojo transporto naudojimas) tonos	1,36 (2019)	1,24	1,00	Kompaktiško miesto principai (LRBP sprendinių 58 p. ir detalizuojantys 66–70 p.;	1. Savivaldybės tarybos patvirtintas darnaus judumo mieste planas, kurio parengimas finansuotas 2014–2020 m. ES fondų lėšomis. 2. Pagal Lietuvos Respublikos alternatyviųjų degalų įstatymo nuostatas parengtas ir patvirtintas viešųjų ir pusiau viešųjų elektromobilių įkrovimo prieigų vietinės reikšmės keliuose planas iki 2030 m.
2.1	Padidinti tvarų judumą regione, įgyvendinant darnaus judumo priemones miestuose	LT-028-02-01	Rezultato rodiklis	Naujo arba modernizuoto viešojo transporto naudotojų skaičius per metus Naudotojai per metus		Rodiklių reikšmės planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (kortelės)		-	-
				Numatomas išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis Tonos CO ² ekvivalentu per metus				-	-
				Dviračiams skirtos infrastruktūros naudotojų skaičius per metus Naudotojai per metus				-	-
2.2	Įdiegti saugaus eismo priemones vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse	LT-028-02-02	Rezultato rodiklis	Panaikintos juodosios dėmės ar avaringos vietos vietinės reikšmės keliuose (gatvėse) skaičius	0	1	1	-	-
3.	Didinti poveikio klimatui neutralumo priemonių efektyvumą ir mastą	LT-028-03	RPP poveikio rodikliai	Gyventojų, aprūpinamų geriamojo vandens tiekimo paslaugomis, dalis, palyginti su visais gyventojais procentai	82,4 (2020)	84	88	<i>Netaikoma</i>	Projekto veiklų atitiktis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planui.

				Gyventojų, aprūpinamų centralizuotai teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis, dalis, palyginti su visais gyventojais procentai	73,8 (2020)	79,6	92	<i>Netaikoma</i>	
		RPP poveikio rodiklis		Nepralaidžių dangų ir žaliosios infrastruktūros plotų santykis 1 500 gyv./km ² ir didesnio tankumo teritorijoje Santykis, dešimtainė trupmena	1,64 (2021)	Rodiklių reikšmės planuoja ma nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)	Rodiklių reikšmės planuoja ma nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)	Kompaktiško miesto principai (LRBP sprendinių 58 p. ir detalizuojantys 66–70 p.;	1. Miestams, turintiems daugiau kaip 20 000 gyventojų, parengti ir patvirtinti žalinimo planai pagal aplinkos ministro patvirtintą metodiką žalinimo planams rengti. Kitoms urbanizuotoms vietovėms parengti ir patvirtinti žaliosios infrastruktūros poreikio žemėlapiai pagal aplinkos ministro patvirtintą metodiką žaliosios infrastruktūros poreikio žemėlapių sudarymui. 2. Projektai įgyvendinami urbanizuotose teritorijose, kurių gyventojų tankis yra 1500 gyventojų/km ² arba didesnis ir kurių gamtinių ir antropogeninių plotų santykis yra mažesnis nei 1,5 (t. y. neatitinka optimalaus Lietuvos teritorijos žemės naudmenų plotų santykio, kurį sudaro 60 proc. natūralios naudmenos ir 40 proc. intensyvaus naudojimo antropogeninės naudmenos) taip, kaip numatyta žalinimo planuose ar žaliosios infrastruktūros poreikio žemėlapiuose. Į mažesnio nei 1500/km ² gyventojų tankumo teritoriją gali patekti ne daugiau kaip 20 proc. tvarkomos teritorijos.
		RPP poveikio rodiklis		Potencialių taršos židinių tankumas 300 gyv./km ² ir didesnio tankumo ir aplinkinėje teritorijoje (iki 2 km.) Vnt./km ²	0,12 (2021)	Rodiklių reikšmės planuoja ma nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)	Rodiklių reikšmės planuoja ma nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)	Kompaktiško miesto principai (LRBP sprendinių 58 p. ir detalizuojantys 66–70 p.;	Projektai įgyvendinami urbanizuotose teritorijose, kurių gyventojų tankis didesnis kaip 300 gyventojų/km ² ir aplinkinėje teritorijoje (iki 2 km). Rekultivuota žemė naudojama želdynų ir želdinių įrengimui, socialiniams būstams, ūkinei, kultūrinei, sporto ar bendruomeninei veiklai.

			RPP poveikio rodiklis	Sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų dalis Procentai	5 (2020)	4,5	1	<i>Netaikoma</i>	Veiklų atitiktis patvirtintiems regioniniams ir (ar) savivaldybių atliekų prevencijos ir tvarkymo planams, parengtiems Valstybiniam atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 m. planui įgyvendinti.
			RPP poveikio rodiklis	Paruoštų pakartotinai naudoti ir perdirbtų komunalinių atliekų dalis Procentai	57 (2020)	61	68	<i>Netaikoma</i>	
			RPP poveikio rodiklis	Priešlaikinės mirtys, priskiriamos ilgalaikiam kietųjų dalelių KD _{2,5} poveikiui Mirusiųjų skaičius 100 tūkst. gyventojų	77 (2019)	Rodiklių reikšmės planuoja ma nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)	Rodiklių reikšmės planuoja ma nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)	<i>Netaikoma</i>	Savivaldybės tarybos patvirtinta Bendrųjų savivaldybių aplinkos monitoringo nuostatų reikalavimus atitinkanti savivaldybės aplinkos (oro) monitoringo programa kietųjų dalelių KD _{2,5} koncentracijos aplinkos ore matavimams ir kitų oro teršalų (kai reikia) koncentracijos aplinkos ore matavimams, su Aplinkos apsaugos agentūros derinimo išvada, kad matavimų, atliktų pagal programoje kietųjų dalelių KD _{2,5} matavimams nustatytas sąlygas duomenys bus tinkami naudoti valstybinio aplinkos monitoringo tikslams.
3.1	Modernizuoti ir plėtoti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą	LT-028-03-01	Rezultato rodiklis	Gyventojai, prisijungę prie patobulintų viešojo vandens tiekimo sistemų asmenys		Rodiklių reikšmės planuoja ma nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)	Rodiklių reikšmės planuoja ma nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)	-	-
			Rezultato rodiklis	Gyventojai, prisijungę bent prie antrinių viešojo nuotekų valymo įrenginių asmenys		Rodiklių reikšmės planuoja ma nustatyti, kai ministerijos parengs	Rodiklių reikšmės planuoja ma nustatyti, kai ministerijos parengs	-	-

						šių rodiklių skaičiavi mo metodiką (korteles)	šių rodiklių skaičiavi mo metodiką (korteles)		
3.2	Sumažinti aplinkos taršą	LT-028-03-02	Rezultato rodiklis	Surinktos atskirai išrūšiuotos atliekos tonos per metus		Rodiklių reikšmės planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)		-	-
			Rezultato rodiklis	Susidaręs maisto atliekų kiekis, tenkantis vienam šalies gyventojui kilogramai per metus		Rodiklių reikšmės planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)		-	-
			Rezultato rodiklis	Rekultivuota žemė, naudojama žaliesiems plotams, socialiniams būstams, ekonominei arba kitai paskirčiai hektarai		Rodiklių reikšmės planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)		-	-

			Rezultato rodiklis	Gyventojai, galintys naudotis nauja ar patobulinta žaliaja infrastruktūra asmenys		Rodiklių reikšmės planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)		-	-
			Rezultato rodiklis	Aplinkosaugos sistemų efektyvumo padidėjimas proc.		Rodiklių reikšmės planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)		-	-
4.	Didinti švietimo paslaugų prieinamumą ir kokybę	LT-028-04	RPP poveikio rodiklis	3–5 metų vaikų, ugdomų švietimo įstaigose, dalis procentai	84,2 (2022)	86,1	90,4	-	-
				Negalią turinčių mokinių, ugdomų įtraukiuoju būdu bendros paskirties švietimo įstaigose (bendrosiose klasėse), dalis Procentai	43 (2022-2023 m. m.)	43	45,2	-	-
4.1	Padidinti švietimo paslaugų prieinamumą	LT-028-04-01	Rezultato rodiklis	Naujos arba modernizuotos švietimo infrastruktūros naudotojų skaičius per metus Naudotojai per metus	2905	2905	2905	-	-

			Rezultato rodiklis	Naujos arba modernizuotos vaikų priežiūros infrastruktūros naudotojų skaičius per metus Naudotojai per metus	889	959	1119	-	-
			Rezultato rodiklis	Mokyklų, kuriose buvo įdiegtos universalaus dizaino ir kitos inžinerinės priemonės, aplinką pritaikant asmenims turintiems negalią, dalis nuo visų mokyklų procentas	9,1	10,9	18,2	-	-
5.	Didinti socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę	LT-028-05	RPP poveikio rodiklis	Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį Procentai	23,6 (2020)	21,8	17,7	Partnerystės urbanistinėje sistemoje (LRBP sprendinių 90 p. ir konkrečių partnerysčių grupes detalizuojantys 120–122 p.)	-
			RPP poveikio rodiklis	Patenkintas socialinio būsto poreikis nuo tokią teisę turinčių asmenų (šeimų) skaičiaus procentai	59,4 (2022)	60,2	61,6	Kompaktiško miesto principai (LRBP sprendinių 58 p. ir detalizuojantys 66–70 p.);	Patvirtintose regionų plėtros planų pažangos priemonėse numatytos veiklos, skirtos socialinio būsto prieinamumui didinti, ir investicijomis užtikrinamas socialinio būsto prieinamumas neįgaliesiems bei gausioms šeimoms.
			RPP poveikio rodiklis	Socialines paslaugas gaunančių tikslinės grupės asmenų dalis nuo bendro su skurdo rizika ar socialine atskirtimi susiduriančių gyventojų skaičiaus procentai	14 (2020)	15	22		Patvirtintose regionų plėtros planų pažangos priemonėse numatytos veiklos, skirtos institucinės globos pertvarkai įgyvendinti, ir iki 2022 m. liepos 1 d. yra parengti ir suderinti su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija regioniniai socialinių paslaugų ir socialinių paslaugų infrastruktūros, reikalingos institucinės globos pertvarkai įgyvendinti, žemėlapiai.

			RPP poveikio rodiklis	Prevenčinėmis priemonėmis išvengiamas mirtingumas (standartizuotas) Mirusiųjų skaičius 100 tūkst. gyventojų	289 (2020)	280	180		Patvirtintose regionų plėtros planų pažangos priemonėse numatytos veiklos, skirtos kokybiškų visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumui didinti, yra pagrįstos mokslo įrodymais, pripažinta gerąja praktika ar tarptautiniais standartais, pagal Sveikatos apsaugos ministerijos pateiktas rekomendacijas (metodiką).
			RPP poveikio rodiklis	Gydymo priemonėmis išvengiamas mirtingumas Mirusiųjų skaičius 100 tūkst. gyventojų	192 (2020)	Rodiklių reikšmės planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)	Rodiklių reikšmės planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)		Patvirtintose regionų plėtros planų pažangos priemonėse numatytos veiklos, skirtos ilgalaikės priežiūros paslaugų plėtrai savivaldybėse, ir iki 2023 m. IV ketv. su Sveikatos apsaugos ministerija suderinti regiono ilgalaikės priežiūros paslaugų savivaldybėse organizavimo ir infrastruktūros, reikalingos ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimui, modernizavimo žemėlapiai.
5.1	Plėtoti socialinių paslaugų infrastruktūrą ir paslaugų įvairovę	LT-028-05-01	Rezultato	Asmenų, turinčių intelekto ir (ar) psichikos negalią, gavusių paslaugas naujoje ar modernizuotoje infrastruktūroje skaičius per metus asmenys per metus	0	Rodiklių reikšmės planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)		-	-
			Rezultato	Asmenų, turinčių intelekto ir (ar) psichikos negalią, gyvenančių stacionariose socialinės globos įstaigose, mažėjimas asmenys	0	Rodiklių reikšmės planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavi		-	-

						mo metodiką (korteles)			
			Rezultato	Socialiai pažeidžiamų, socialinę riziką (atskirtį) patiriančių asmenų, gavusių paslaugas naujoje ar modernizuotoje infrastruktūroje skaičius per metus asmenys per metus	0	Rodiklių reikšmės planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)		-	-
5.2	Užtikrinti socialinio būsto prieinamumą	LT-028-05-02	Rezultato	Naujų arba modernizuotų socialinių būstų naudotojų skaičius per metus Naudotojai per metus	0	38	200	-	-
5.3	Plėtoti prevencines gyventojų sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo priemones	LT-028-05-03	Rezultato	Asmenų, po dalyvavimo veiklose, pagerinusių sveikatos raštingumo kompetenciją, dalis Procentai		Rodiklių reikšmės planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavimo metodiką (korteles)		-	-
			Rezultato	Asmenų, palankiai vertinančių visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, dalis Procentai		Rodiklių reikšmės planuojama nustatyti, kai ministerijos parengs šių		-	-

						rodiklių skaičiavi mo metodiką (korteles)			
5.4	Užtikrinti ilgalaikės priežiūros paslaugų prieinamumą	LT-028-05-04	Rezultato	Ilgalaikės priežiūros paslaugų gavėjų, palankiai vertinančių gaunamų paslaugų kokybę, dalis, procentai		Rodiklių reikšmės planuoja ma nustatyti, kai ministerijos parengs šių rodiklių skaičiavi mo metodiką (korteles)		-	-

III SKYRIUS REGIONO PLĖTROS PLANO PAŽANGOS PRIEMONĖS

3 lentelė. Pažangos priemonių suvestinė³

Eil. Nr.	Pažangos priemonė		Pažangos priemonė įgyvendinamas regiono plėtros uždavinys	Kiti regiono plėtros uždaviniai	Būtinosis sąlygos	Prisidėjimas prie horizontaliųjų principų (toliau – HP) įgyvendinimo	Koordinatoriai	Preliminarus pažangos lėšų poreikis (Eur)		
	Pavadinimas	Kodas						Iš viso	Iš jų: ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšos	Iš jų: Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Švietimo paslaugų prieinamumo ir kokybės gerinimas	LT-028-04-01-R01	4.1 Padidinti švietimo paslaugų prieinamumą	-	Nenustatytos	HP Darnus vystymasis	Telšių regiono	5 473 882	4 652 800	0

³ Turi būti nurodytos visos RPPI planuojamos pažangos priemonės.

						HP Lygios galimybės visiems	plėtros taryba			
2.	Vandentvarkos sistemų plėtra ir modernizavimas	LT-028- 03-01- R02	3.1 Modernizuoti ir plėtoti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą	-	Nenustaty tos	HP Darnus vystymasis HP Lygios galimybės visiems	Telšių region o plėtros taryba	14 982 588	12 735 200	0
3.	Aplinkos taršos mažinimas	LT-028- 03-02- R03	3.2 Sumažinti aplinkos taršą	-	Nenustaty tos	HP Darnus vystymasis HP Lygios galimybės visiems	Telšių region o plėtros taryba	3 008 471	2 557 200	0
4.	Socialinių paslaugų infrastruktūros ir paslaugų plėtra	LT-028- 05-01- R04	5.1 Plėtoti socialinių paslaugų infrastruktūrą ir paslaugų įvairovę 5.2 Užtikrinti socialinio būsto prieinamumą	-	Nenustaty tos	HP Darnus vystymasis HP Lygios galimybės visiems	Telšių region o plėtros taryba	20 403 345	17 342 843	0
5.	Sveikatos prevencijos skatinimas	LT-028- 05-03- R05	5.3 Plėtoti prevencines gyventojų sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo priemones	-	Nenustaty tos	HP Darnus vystymasis HP Lygios galimybės visiems	Telšių region o plėtros taryba	1 277 353	1 085 750	0
6.	Ilgalaikės priežiūros paslaugų prieinamumo didinimas	LT-028- 05-04- R06	5.4 Užtikrinti ilgalaikės priežiūros paslaugų prieinamumą	-	Nenustaty tos	HP Darnus vystymasis HP Lygios galimybės visiems	Telšių region o plėtros taryba	1 885 824	1 602 950	0
7.	Darbo vietų pasiekiamumo ir paslaugų prieinamumo didinimas	LT-028- 01-01- R07	1.1 Padidinti turizmo objektų pasiekiamumą ir sudaryti sąlygas turizmo paslaugų plėtrai 2.1 Padidinti tvarų judumą regione,	1.2 Modernizuot i ir sukurti investicijoms ir verslo plėtrai palankią aplinką	Nenustaty tos	HP Darnus vystymasis HP Lygios galimybės visiems	Telšių region o plėtros taryba	53 075 126	45 113 857	0

			įgyvendinant darnaus judumo priemones miestuose	2.1 Padidinti tvarų judumą regione, įgyvendinant darnaus judumo priemones miestuose 2.2 Įdiegti saugaus eismo priemones vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse						
8.	Tvari Telšių miesto plėtra	LT-028-01-02-R08	1.2 Modernizuoti ir sukurti investicijoms ir verslo plėtrai palankią aplinką	1.1 Padidinti turizmo objektų pasiekiamumą ir sudaryti sąlygas turizmo paslaugų plėtrai 1.2 Modernizuoti ir sukurti investicijoms ir verslo plėtrai palankią aplinką 2.1 Padidinti tvarų judumą regione, įgyvendinant darnaus judumo priemones miestuose	Nenustatytos	HP Darnus vystymasis HP Lygios galimybės visiems	Telšių regiono plėtros taryba	11 517 882	9 790 200	0

	Iš viso	111 624 471	94 879 962	0
--	---------	-------------	------------	---

Eil. Nr.	Rodiklio kodas	Rodiklio pavadinimas (matavimo vienetas)	Pradinė rodiklio reikšmė (2022 metai)	Siektingos rodiklio reikšmės	
				Tarpinė siektina reikšmė (2025 metai)	Galutinė siektina reikšmė (2030 metai)
1	2	3	4	5	6
1.	R.B.2071	Naujos arba modernizuotos švietimo infrastruktūros naudotojų skaičius per metus, naudotojai per metus	2640	2640	2640
2.	R.B.2070	Naujos arba modernizuotos vaikų priežiūros infrastruktūros naudotojų skaičius per metus	887	957	1117
3.	R.S.2026	Mokyklų, kuriose buvo įdiegtos universalaus dizaino ir kitos inžinerinės priemonės, aplinką pritaikant asmenims turintiems negalią, dalis nuo visų mokyklų, procentas	9,6	11,5	19,2

5 lentelė. Pažangos priemonės finansavimo šaltiniai ir preliminarus pažangos lėšų poreikis

Finansavimo šaltiniai ⁴	Lėšų poreikis, eurai
1	2
1. Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų lėšos:	5 390 918
1.1. Valstybės biudžeto lėšos	0
1.1.1. lėšų pavadinimas ir finansavimo šaltinio kodas	-
...	
1.2. Europos Sąjungos (toliau – ES) ir kitos tarptautinės finansinės paramos bendrojo finansavimo lėšos	738 118
1.2.1. lėšų pavadinimas ir finansavimo šaltinio kodas	1.2.2.8.1 2021–2027 m. ES struktūrinių fondų bendrojo finansavimo lėšos
1.3. ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšos	4 652 800
1.3.1. lėšų pavadinimas ir finansavimo šaltinio kodas	1.3.2.8.1 2021–2027 m. ES struktūrinių fondų lėšos
...	
1.4. Tikslinės paskirties valstybės biudžeto lėšos	0
1.4.1. lėšų pavadinimas ir finansavimo šaltinio kodas	
...	
2. Kitos lėšos:	82 964
2.1. Savivaldybių biudžetų lėšos	82 964
2.2. Privačios lėšos	0
2.3. Kitos viešosios lėšos	0
IŠ VISO	5 473 882

⁴ Lentelės 1 skilties 1.1–1.4 papunkčiuose nurodomi finansavimo šaltiniai, jų pavadinimai ir kodai, atitinkantys Asignavimų valdytojų programų, finansuojamų iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, finansavimo šaltinių klasifikaciją, patvirtintą Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. rugpjūčio 8 d. įsakymu Nr. IK-265 „Dėl Asignavimų valdytojų programų, finansuojamų iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, finansavimo šaltinių klasifikacijos patvirtinimo“.

6 lentelė. Pažangos priemonės veiklos, poveiklės ir (arba) projektai

Veiklos, poveiklės ⁵ projektai	Veiklos, poveiklės, projekto tipas ⁶	Galimi pareiškėjai	Galimi partneriai	Projektų atrankos būdas	Aktyviai veiksmas prisidedama prie HP (Taip / Ne)	Projektų finansavimo forma	Pažangos lėšos (eurais) ir jų finansavimo šaltiniai					Stebėsenos rodikliai		Įgyvendinimo pradžia (metai, ketv.)	Įgyvendinimo pabaiga (metai, ketv.)
							Iš viso	Iš jų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų lėšos, ne daugiau kaip			Iš jų kitos lėšos, ne mažiau kaip	Rodiklio kodas, pavadinimas ir matavimo vienetai	Siektinai rodiklio reikšmė		
								Vals tybės biudžeto lėšos	ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos bendrojo finansavimo lėšos	ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšos					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1. Švietimo paslaugų prieinamumo ir kokybės gerinimas	I	Savivaldybių administracijos	Savivaldybių bendrojo ugdymo mokyklos, vykdančios ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas	Planavimas	Taip HP Darnus vystymasis HP Lygios galimybės visiems	Dotacija	5 473 882	0	738118	4652800	82964	3–5 metų vaikų, ugdomų švietimo įstaigose, dalis Procentai	90,4	2023, IV ketv.	-
											0	Negalią turinčių mokinių, ugdomų įtraukiuoju būdu bendros paskirties švietimo įstaigose (bendrosiose klasėse), dalis Procentai	45,2		
1.1. poveiklės pavadinimas)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

⁵ Jeigu pažangos priemonės veiklą numatoma finansuoti iš skirtingų finansavimo šaltinių, tokia veikla išskaidoma į poveikles, jai priskiriant ne daugiau kaip vieną finansavimo šaltinį (bendrojo finansavimo lėšos ir valstybės biudžeto lėšos, kuriomis apmokamas pridėtinės vertės mokestis (jeigu tokios lėšos numatytos), į atskirą poveiklę neišskiriamos;

⁶ Nurodomi veiklų (poveiklių, projektų) tipai: R – reguliacinė (-is), I – investicinė (-is), K – komunikacinė (-is), A – analitinė (-is), M – mišri (-us).

1.1.1. „Ikimokyklinio ugdymo prieinamumo didinimas Mažeikių rajone“	-	Mažeikių rajono savivaldybės administracija	BUM,* vykdančios ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programos	-	Taip	-	500 000	0	67390	425 000	7610	R.B.2070 Naujos arba modernizuotos vaikų priežiūros infrastruktūros naudotojų skaičius per metus, Naudotojai per metus	336	2024, I	2025, IV
												P.S.2024 Sukurtų naujų ikimokyklinio ugdymo vietų skaičius	22		
												P.B.2066 Naujos arba modernizuotos vaikų priežiūros infrastruktūros mokymo klasių talpumas	337		
1.1.2 Ikimokyklinio ugdymo infrastruktūros plėtra Plungės lopšelyje-darželyje „Raudonkepuraitė“	-	Plungės rajono savivaldybės administracija	BUM,* vykdančios ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programos	-	Taip	-	260 000	0	35061	221000	3939	R.B.2070 Naujos arba modernizuotos vaikų priežiūros infrastruktūros naudotojų skaičius per metus, Naudotojai per metus	70	2023 m. II ketv.	2023 m. IV ketv.
												P.S.2024 „Sukurtų naujų ikimokyklinio ugdymo vietų skaičius“	40		
												P.B.2066 „Naujos arba modernizuotos vaikų priežiūros infrastruktūros mokymo klasių talpumas“	70		

1.1.3 Priestato įrengimas prie esamos lopšelio-darželio infrastruktūros (PL)	-	Plungės rajono savivaldybės administracija	BUM*, vykdančios ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas	-	Taip	-	250000	0	33713	212500	3788	R.B.2070 Naujos arba modernizuotos vaikų priežiūros infrastruktūros naudotojų skaičius per metus, Naudotojai per metus	220	2024 m. I ketv.	2028 m. IV ketv.
												P.S.2024 Sukurtų naujų ikimokyklinio ugdymo vietų skaičius	14		
												P.B.2066 Naujos arba modernizuotos vaikų priežiūros infrastruktūros mokymo klasių talpumas	220		
1.1.4 Ikimokyklinio ugdymo infrastruktūros plėtra, Plungės „Babrungo“ progimnazijos teritorijoje, adresu Dariaus ir Girėno g. 38E	-	Plungės rajono savivaldybės administracija	BUM*, vykdančios ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas	-	Taip	-	250000	0	33713	212500	3788	R.B.2070 Naujos arba modernizuotos vaikų priežiūros infrastruktūros naudotojų skaičius per metus, Naudotojai per metus	14	2024 m. I ketv.	2028 m. IV ketv.
												P.S.2024 Sukurtų naujų ikimokyklinio ugdymo vietų skaičius	14		
												P.B.2066 Naujos arba modernizuotos vaikų priežiūros infrastruktūros mokymo klasių talpumas	14		
1.1.5 Telšių lopšelio-darželio „Berželis“ plėtra, Kalno g. 20, Telšiai	-	Telšių rajono savivaldybės administracija	BUM*, vykdančios ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo	-	Taip	-	1 060 000	0	142941	901000	16059	R.B.2070 Naujos arba modernizuotos vaikų priežiūros infrastruktūros naudotojų skaičius per metus, Naudotojai per metus	225	2027 I ketv.	2030 IV ketv.

			ugdymo programa s									P.S.2024 Sukurtų naujų ikimokyklinio ugdymo vietų skaičius	110		
												P.B.2066 Naujos arba modernizuotos vaikų priežiūros infrastruktūros mokymo klasių talpumas	225		
1.1.6 Ikimokyklinio ugdymo infrastruktūros plėtra Rietavo lopšelyje-darželyje, adresu Paupio g. 10, Rietavas	-	Rietavo savivaldybės administracija	BUM*, vykdančios ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programos	-	Taip	-	916 471	0	123586	779000	13885	R.B.2070 Naujos arba modernizuotos vaikų priežiūros infrastruktūros naudotojų skaičius per metus, Naudotojai per metus	252	2024 m. I ketv.	2025 m. I ketv.
												P.S.2024 Sukurtų naujų ikimokyklinio ugdymo vietų skaičius	30		
												P.B.2066 Naujos arba modernizuotos vaikų priežiūros infrastruktūros mokymo klasių talpumas	255		
1.1.7 Mažeikių rajono švietimo įstaigų pritaikymas asmenims su specialiaisiais poreikiais	-	Mažeikių rajono savivaldybės administracija	BUM*, vykdančios ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programos	-	Taip	-	1100941	0	148462	935800	16679	R.S.2026 Mokyklų, kuriose buvo įdiegtos universalus dizaino ir kitos inžinerinės priemonės, aplinką pritaikant asmenims turintiems negalią, dalis nuo visų mokyklų procentas	11,1	2024, I	2026, III
												R.B.2071 Naujos arba modernizuotos švietimo infrastruktūros naudotojų skaičius per metus, naudotojai per metus	1126		

												P.B.2067 Naujos arba modernizuotos švietimo infrastruktūros mokymo klasių talpumas	1440		
												P.S.2025 Mokyklos, kuriose buvo įdiegtos universalios dizaino ir kitos inžinerinės priemonės pritaikant aplinką asmenims turintiems negalią	2		
1.1.8 Infrastruktūros pritaikymas neįgaliesiems Plungės „Saulės“ gimnazijoje	-	Plungės rajono savivaldybės administracija	BUM*, vykdančios ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programos	-	Taip	-	360000	0	48546	306000	5454	R.S.2026 Mokyklų, kuriose buvo įdiegtos universalios dizaino ir kitos inžinerinės priemonės, aplinką pritaikant asmenims turintiems negalią, dalis nuo visų mokyklų procentas	14,3	2024 m. I ketv.	2028 m. IV ketv.
												R.B.2071 Naujos arba modernizuotos švietimo infrastruktūros naudotojų skaičius per metus, naudotojai per metus	666		
												P.B.2067 Naujos arba modernizuotos švietimo infrastruktūros mokymo klasių talpumas	645		
												P.S.2025 Mokyklos, kuriose buvo įdiegtos universalios dizaino ir kitos inžinerinės priemonės pritaikant	1		

												aplinką asmenims turintiems negalią			
1.1.9 Telšių Vincento Borisevičiaus gimnazijos infrastruktūros pritaikymas neįgaliesiems, Justino Staugaičio tak. 2, Telšiai	-	Telšių rajono savivaldybės administracija	BUM*, vykdančios ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programos	-	Taip	-	516 470	0	69646	439000	7825	R.S.2026 Mokyklų, kuriose buvo įdiegtos universalus dizaino ir kitos inžinerinės priemonės, aplinką pritaikant asmenims turintiems negalią, dalis nuo visų mokyklų procentas	29,4	2024, I ketv.	2027, IV ketv.
												R.B.2071 Naujos arba modernizuotos švietimo infrastruktūros naudotojų skaičius per metus, naudotojai per metus	192		
												P.B.2067 Naujos arba modernizuotos švietimo infrastruktūros mokymo klasių talpumas	672		
												P.S.2025 Mokyklos, kuriose buvo įdiegtos universalus dizaino ir kitos inžinerinės priemonės pritaikant aplinką asmenims turintiems negalią	1		
1.1.10 Rietavo Lauryno Ivinskio gimnazijos pastato Daržų g. 1, Rietave, pritaikymas žmonėms su negalia	-	Rietavo savivaldybės administracija	BUM*, vykdančios ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programos	-	Taip	-	260 000	0	35061	221000	3939	R.S.2026 Mokyklų, kuriose buvo įdiegtos universalus dizaino ir kitos inžinerinės priemonės, aplinką pritaikant asmenims turintiems negalią, dalis nuo visų mokyklų procentas	33,3	2024 m. I ketv.	2025 m. I ketv.

												R.B.2071 Naujos arba modernizuotos švietimo infrastruktūros naudotojų skaičius per metus, naudotojai per metus	656		
												P.B.2067 Naujos arba modernizuotos švietimo infrastruktūros mokymo klasių talpumas	1100		
												P.S.2025 Mokyklos, kuriose buvo įdiegtos universalus dizaino ir kitos inžinerinės priemonės pritaikant aplinką asmenims turintiems negalią	1		
Iš viso pažangos priemonės veikloms:							5473882	0	738118	4652800	82964				

*BUM – bendrojo ugdymo mokyklos

*BUM – bendrojo ugdymo mokyklos

7 lentelė. Pažangos priemonės specialieji projektų atrankos kriterijai

Eil. Nr.	Specialieji projektų atrankos kriterijai	Pažangos priemonės veikla (-os)	Atitikties specialiajam projektų atrankos kriterijui vertinimo aspektai
	1	2	3
	<i>Nenustatyta</i>	<i>Nenustatyta</i>	<i>Nenustatyta</i>

8 lentelė. Pažangos priemonės prioritetiniai projektų atrankos kriterijai

Eil. Nr.	Prioritetinis projektų atrankos kriterijus	Pažangos priemonės veikla (-os).	Atitikties prioritetiniam projektų atrankos kriterijui vertinimo aspektai
	1	2	3
	<i>Nenustatyta</i>	<i>Nenustatyta</i>	<i>Nenustatyta</i>

9 lentelė. Reikalavimai projektams

Eil. Nr.	Veikla (-os) ir (ar) poveiklė (-ės), kurios projektams taikomas reikalavimas	Reikalavimai projektams
1.	Švietimo paslaugų prieinamumo ir kokybės gerinimas	1. Projektai turi atitikti savivaldybių strateginius planus. 2. Projektai turi atitikti bendruosius projektų atrankos kriterijus, nustatytus Strateginio valdymo metodikos 137 p. 3. Projektai turi tenkinti finansavimo reikalavimus, nustatytus regioninių pažangos priemonių 12003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“ ir Nr. 12-003-03-02-17 (RE) „Plėtoti įvairialypį švietimą vykdant visos dienos mokyklų veiklą“ finansavimo gairėse . Reikalavimai įgyvendinant projektus pagal veiklą „Universalaus dizaino⁷ elementų ir kitų inžinerinių priemonių (pandusai, keltuvai, liftai, taktiliniai ir kiti sprendimai) įrengimas bendrojo ugdymo mokyklose“: 1. turi būti teikiama pirmenybė efektyviai veikiančioms mokykloms ar jų padaliniams, t. y. kuriose mokosi ne mažiau kaip 200 mokinių. Jeigu regione / savivaldybėje visos mokyklos, kuriose mokosi ne mažiau kaip 200 mokinių⁸, jau yra visiškai pritaikytos negalią turinčių asmenų poreikiams⁹ arba jeigu konkrečioje savivaldybėje, atsižvelgiant į jos specifiką, teritorinį tikslinės grupės pasiskirstymą ir neįgalių asmenų poreikį dėl infrastruktūros pritaikymo, yra aiškiai pagrįstas mokyklos pritaikymo neįgaliesiems poreikis, tuomet galima investuoti ir į mažesnes mokyklas, kurių gyvavimo perspektyva yra aiški ir ilgalaikė (mokykloje ar jos padalinyje neprognozuojamas ženklus mokinių skaičiaus mažėjimas, kuris nulemtų mokyklos ar jos padalinio, į kurią investuojama, uždarymą poprojektiniu laikotarpiu); 2. savivaldybės mokyklų tinklo pertvarkos plane mokykla ar jos padalinys neturi būti numatyta uždaryti ar likviduoti ir numatoma vykdyti bendrojo ugdymo programas; 3. siekiant užtikrinti geriausius ir patogiausius sprendimus naudoti judėjimo, regos, klausos ar kitą negalią turintiems asmenims, visi įgyvendinami techniniai sprendimai, diegiant universalaus dizaino ir kitas inžinerines priemones, rengiant statinio projektą turi būti suderinti su neįgaliųjų organizacijomis Lietuvos Respublikos statybos įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Reikalavimai įgyvendinant projektus pagal veiklą „Naujų ikimokyklinio ugdymo vietų kūrimas, dėmesį skiriant ankstyvojo amžiaus vaikų¹⁰ ugdymui“: ikimokyklinio ugdymo programas įgyvendinančios įstaigos, į kurias numatomos investicijos, atitiktų informaciją, pateikiamą Mokyklų, įgyvendinančių ikimokyklinio ugdymo programas, žemėlapyje, kuris yra skelbiamas www.svis.smm.lt skiltyje „Žemėlapiai“.

⁷ Universalus dizainas suprantamas taip, kaip apibrėžta Lietuvos Respublikos statybos įstatyme.

⁸ Mokinių skaičius nustatomas pagal einamųjų mokslo metų mokinių skaičiaus duomenis, pateikiamus Švietimo valdymo informacinėje sistemoje (www.svis.smm.lt).

⁹ Remiamasi www.svis.smm.lt pateikiama viešosios statistikos informacija apie Mokyklų pritaikymo neįgaliesiems anketos duomenis. Projektų planavimo ir atrankos metu mokykla gali būti laikoma pilnai pritaikyta neįgaliųjų poreikiams, jeigu anketos 2 klausime pažymėtas atsakymas „Pritaikyta. ŽN gali savarankiškai judėti visame pastate ir teritorijoje“.

¹⁰ Vaikai nuo gimimo iki 3 metų amžiaus.

10 lentelė. Kiti reikalavimai dėl pažangos priemonės įgyvendinimo

Eil. Nr.	Reikalavimai:
	Nenustatyti

